

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

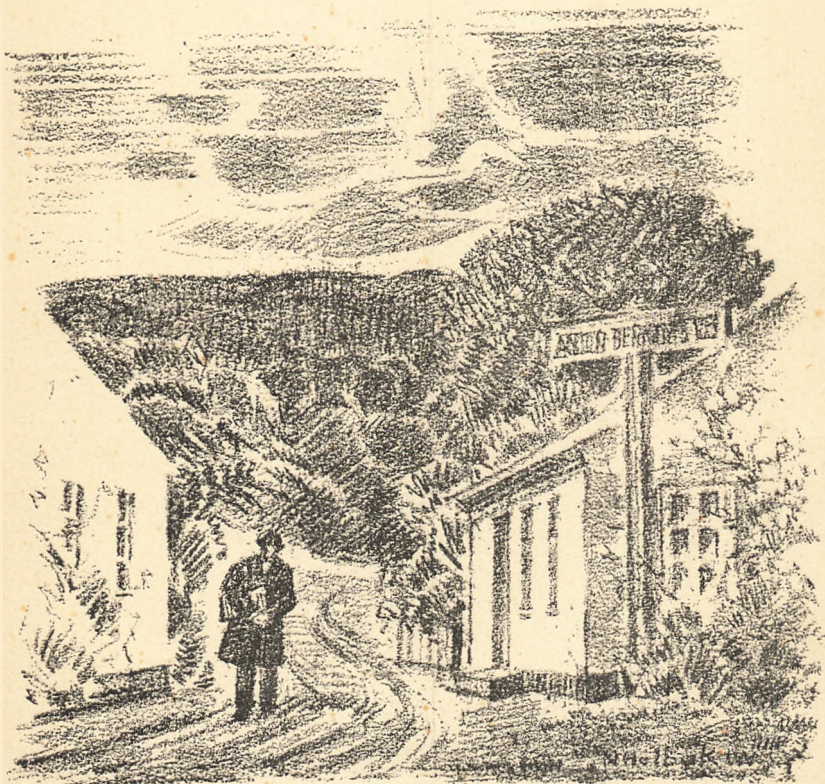
Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

ANTON BERNTSEN

DE MANGE AAR

jeg har i Verden levet

EINAR MUNKSGAARD . KØBENHAVN 1951

DE MANGE AAR

jeg har i Verden levet

ANTON BERNTSEN

DE MANGE AAR

jeg har i Verden levet

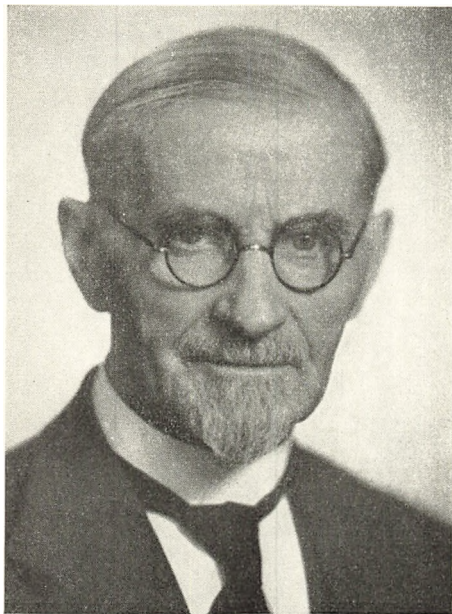
2. OPLAG

EJNAR MUNKSGAARD

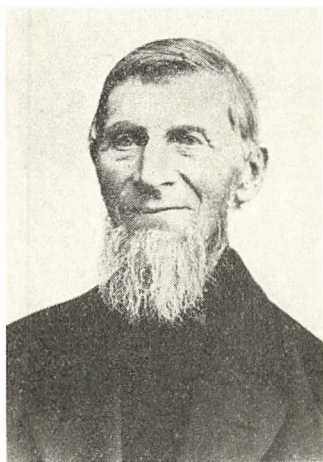
KØBENHAVN

1951

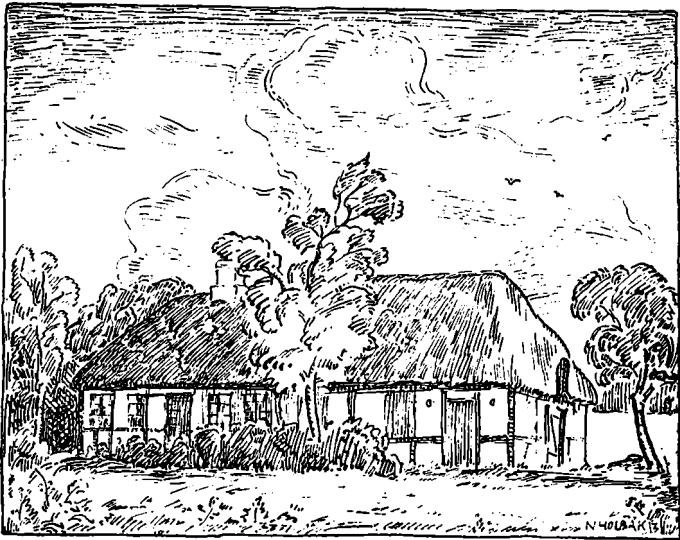
Tegninger af Niels Holbak

Anton Berntsen

Naar jeg ser tilbage paa de mange Aar, jeg har levet, saa er der adskillige Mennesker, som jeg føler mig i Taknemlighedsgæld til. Men ingen skylder jeg saa megen Tak som mine kære Forældre, Bernt Laursen og Ane Nielsdatter. De skænkede mig Livet, og de gav mig ved deres redelige Færd og gammeldags Gudsfrugt en Retningslinie for Livet, som var værd at følge. Jeg har gerne villet skrive denne Bog saadan, at jeg derved ærer deres Minde.

Mit Barndomshjem

Et svagt Barn kommer til Verden

„Han wa endda ett walkommen, da han skuld komm!“
Saadan har min Mor sagt adskillige Gange, naar der blev talt om, hvordan jeg var kommen til Verden. Jeg var alt-saa i nogen Grad et uønsket Barn. Og der var god Grund til, at min Mor imødesaa den forestaaende Fødsel med Ængstelse. Hun var 46 Aar gammel; det var syv Aar siden hun sidst havde født et Barn til Verden, og hun frygtede for, at hun ikke skulde komme til at overleve det denne Gang. Saa vidt jeg ved, var hun allerede den Gang noget nervesvækket og tung i Sindet. Det gik dog godt med Fødslen, men det var ikke just med Stolthed, hun betragtede sit nyfødte Alderdoms Barn. Jeg kom til Verden med

et uforholdsmæssigt stort Hoved og en lille svag Krop. Og det varede noget, inden min Hals blev stærk nok til at bære Hovedet; mit venstre Kraveben er endnu stærkt uadbøjet som Følge af, at Hovedet i længere Tid hvilede paa min venstre Skulder. At min Krop har været noget slatten og holdningsløs, slutter jeg mig til af en Bemærkning, som en af mine ældre Brødre gjorde, naar han skulde hjælpe med at passe mig. Han sagde da: „Skal a ta æ Dyngi?“ Min Mor frygtede alvorligt for, at jeg aldrig vilde udvikle mig til et helt normalt Menneske.

Skuepladsen for min Entre i Tilværelsen var en Stue med Lergulv og to Alkovesenge. Huset, som min Far selv havde bygget, da han kom hjem fra Treaarskrigen i 1851, laa paa Assendrup Mark ikke langt fra Vejle Fjord. Det var et Bindingsværks Hus med Straatag; i den østre Ende af Huset var der Beboelsesrum, og i den vestre Halvdel var der Lade, Korngulv og Kostald. Det første, jeg mindes fra min tidlige Barndom, var, at der blev foretaget en Forandring af vort Hjem. Alkoverne blev taget ned, og Stuen blev delt i to ved en Mur, saa vi nu fik et særligt Sovekammer. Samtidig blev det stampede Lergulv erstattet med Brædegulv. Kristian Kusk, en Daglejer, som boede nede ved Stranden, besørgede Murerarbejdet; han var noget af en Altmuligmand, og han var desuden noget af en Filosof. Hjemmet fik nu den Indretning og det Udseende, der staar tydeligt præget i min Erindring fra Barneaarene. Jeg føler det som en Lykke, at jeg har haft et Barndomshjem, hvor alt var, som det skulde være. Hvert af de tarvelige Møbler stod paa sin rette Plads, og ethvert Skilderi hang paa det rette Søm. Der skete ingen Forandringer.

Allerede i min spæde Barndom røbede jeg en ejendommelig Tendens til at ville gaa paa egen Haand. Min

Mor skulde en Dag ud i Marken for at flytte Koen, og hun tog mig paa Armen. Medens hun besørgede Koen flyttet, sad jeg i Græsset og skulde passe mig selv saa længe. Men da hun kom tilbage, blev hun hed om Ørene ved at se, at jeg var forsvundet. Helt ude af Syne! Det var ubegribeligt, men nu kom hun i Tanker om, at der var en „Brødgraw“ i Nærheden. Hun skyndte sig derhen, og der saa hun mig sidde rolig og eftertænksom i et Hjørne af Graven. Til alt Held havde det ikke været Regnvejr fornylig, ellers kunde der gerne have været Vand nok i Graven til at gøre Ende paa mit unge Liv. Vi avlede Hør dengang, og naar Hørren skulde behandles, blev der gravet en Brødgraw, hvor Hørren blev bredt ud til Tørring paa Stænger over et Baal i Gravens Bund.

Den Angst, der hvilede over min Mors Sind i Tiden før min Fødsel, fik jeg i Arv, og den kom til at kaste en mørk Skygge over mine første Barneaar. Jeg havde Depressionsperioder, hvor jeg følte mig græseløst uheldig; jeg følte, at jeg var ikke som andre Mennesker; der var noget forkert, som jeg ikke vidste hvad var, og jeg forstod ikke, hvordan jeg skulde kunne holde ud at leve. Jeg var plaget af vilde og grufulde natlige Drømme, som fik mig til at skribe af Rædsel. Saa stod min Far op af sin Seng, han tog mig paa sin Arm og tyssede paa mig, indtil jeg faldt til Ro. I en af mine Drømme saa jeg en uhyggelig sort Mand, som kom kørende op ad Bakken nord for Huset. Hans Vogn var af Jern, og den var fyldt med gloende Ild. I en anden Drøm var Stuen fyldt af store Troldhøns, som vilde nappe mig i mine bare Ben, og der blev en Knude hvert Sted, hvor de hakkede mig. En anden Drøm om Høns var mere humoristisk. Jeg kom sammen med min Far ind i Nødset, hvor der tillige var

Hønsehus, og her var der en stor Kok, som straks slugte mig i een Mundfuld. Min Far kunde ikke hindre det, men jeg kunde se paa hans Miner, at han misbilligede det skete. I en anden af mine Drømme forekom det mig, at alting i Verden var bleven forkert. Uret gik baglænds, og hele Naturens Orden var forstyrret. Et stort Skib sejlede hen over Agrene med en saadan Fart, at Sten og Knolde røg til alle Sider, og ude paa Fjorden var nogle Mænd i Færd med at bygge et Hus. De saa onde ud, og det hele havde et Præg af bevidst Ondskab. En Drøm, som ogsaa staar tydeligt i min Erindring, gik ud paa, at jeg stod ved Bredden af en stor Sø, og paa den modsatte Side af Søen stod min Mor. Hun saa efter mig med et sorgfuldt og vemodigt Blik, men der var ingen Mulighed for, at vi kunde komme sammen.

Min sygelige Sindstilstand røbede sig ogsaa ved, at naar jeg kom i Seng om Aftenen, havde jeg undertiden den Tanke, at jeg maaske skulde dø i Nattens Løb. Derfor lagde jeg mig paa Ryggen med Armene udstrakt; jeg vilde ligge pænt, naar de om Morgenen fandt mig som Lig. Det vilde se mere fromt ud, hvis de fandt mig liggende med foldede Hænder, men det gik ikke an af praktiske Grunde. De vilde da faa Besvær med at faa Skjorten trukket af mig.

Barneaar og Skolegang

De fire Tønder Land, der hørte til mine Forældres Hus, kunde ikke føde en Familie, men min Far drev Skræderi som sit Hovederhverv. Med Symaskinen paa Ryggen gik han rundt til Huse og Gaarde og syede Klæder for Folk af deres hjemmegjorte Vadmél. Desuden

var han Spillemand; ved alle Egnens Høstgilder, Bryllupper og Barselgilder dansede man til Tonerne fra hans Violin. Det gav ikke store Indtægter, men med Flid og Nøjsomhed var det muligt at komme igennem. Hans Arbejdsdag var lang, og der var ikke noget, der hed Ferie.

Da jeg var fire Aar, kom jeg for første Gang med min Far og Mor til Vejle. De var lidt stolte af, at de i deres fremrykkede Alder havde en fireaarig Søn, og min Far havde faaet den Ide, at vi skulde fotograferes sammen. Det var ellers dengang en Luksus, som Almuesfolk sjældent tillod sig. Da min Garderobe ikke var i Orden til en saadan Rejse, laante vi et Par Bukser hos en jævnaldrende Slægtning. Vi blev taget af hos Fotograf Busk, og da vi nogen Tid efter modtog Billederne, var det min første Tanke at undersøge, om det kunde ses, at jeg havde Kristians Bukser paa.

Af de almindelige Børnesygdomme mindes jeg kun at have haft Mæslinger, men det tog til Gengæld saa haardt paa mig, at jeg mistede Mælet og i flere Dage ikke kunde tale.

Den 20. August 1879 skete der en Ulykke, som kom til at kaste mørke Skygger over vort Hjem gennem en Aarrække. Min Mor blev rendt over Ende af Koen ude paa Marken; hun fik Skulderen af Led og blev slemt forslaaet. Egnens kloge Mand, Jonas i Gjesager, blev hentet, og han satte Skulderen i Led, men det var strengt, og min Mor besvimed flere Gange. Desværre var Armen dog endnu ubrugelig; Nerverne i Overarmen havde taget Skade, og det kunde Jonas ikke gøre noget ved. Saa blev der sendt Bud efter Læge Langgaard i Ørum, og han ordinerede, at der skulde lægges et Sennepsplaster paa Overarmen. Det skulde skiftes hver Dag, og naar det blev trukket af, tog det Huden med, saa man saa det

blodige Kød. Min Søster, som var hjemme, skiftede Plastrene saa nænsomt som muligt, men min Far gik ud af Stuen, han kunde ikke taale at se det.

Inden Lægen kom første Gang, havde min Forældre en Samtale om, hvad de skulde sige til ham. Han vilde jo sikkert have Rede paa, hvad der var sket, og hvis de røbede, at Jonas havde sat Armen i Led, kunde det faa ubehagelige Følger for ham, da han jo ikke havde Ret til at praktisere. Min Mor holdt paa, at vi maatte ikke bringe Jonas i Forlegenhed; han var kendt som en god og ærlig Mand, og han havde jo ydet den Hjælp, han kunde. Samtalen sluttede med, at min Far sagde: „Ja, de æ no liimøj, men lyww, de ka vi ett!“ Til alt Held var Lægen saa taktfuld, at han undlod at spørge, saa det Problem løstes af sig selv. Trods Doktorsens Omhu fik min Mors Helbred ved denne Lejlighed et Knæk, som hun vist aldrig helt forvandt. I en Række Aar laa hun i Sengen hver Vinter og var baade legemligt og sjæleligt lidende. Det var dyrt at faa hentet Læge, og det bragte kun liden Hjælp. Disse trange Sygdomsaar tyngede haardt paa Hjemmets Økonomi, og de var bl. a. Skyld i, at vi nu maatte give Afkald paa den aarlige Billedalmanak til 50 Øre. Og da det i Forvejen var smaat med Adgang til Læsning, blev det en af min Barndoms store Sorger.

Min syv Aar ældre Søster, Kristine, tog sig tidligt af min boglige Uddannelse, og da jeg var fem Aar, havde jeg lært at læse. Fra min første Bog, som vel var en A. B. C., mindes jeg en Sætning, som irriterede mig. Der stod: Vær flittig, saa kan du noget. Denne Sandhed var min Mor lidt for ivrig til at indprente mig, og det saarede mine Følelser, at jeg skulde opmuntres med en saa banal og overflødig Formaning. Jeg vilde jo heller end gerne lære saa meget som muligt. Begyndelsesgrundene

i Regning og Skrivning lærte jeg ogsaa hjemme, og jeg var saaledes ret vel forberedt, da jeg en Dag i Aaret 1880 blev betroet til Lærer Worms pædagogiske Omsorg.

Lærer Worm var en anselig Mand i det ydre, han nød megen Anseelse i Sognet og var paa sin Vis en dygtig Mand. Sognets gamle Kirkebøger, som nu findes i Landsarkivet i Viborg, er ført mønsterværdigt med hans store og lidt stive Haandskrift. Han var en brav Mand, som mente os det godt, men han tilhørte en Tid, hvor den pædagogiske Videnskab stod paa et primitivt Standpunkt. Tampen — et Stykke Reb med Knuder paa — ansaas dengang for et uundværligt Opdragelsesmiddel. Der var ingen Fagtrængsel i Skolen; vi havde kun tre Bøger i Tasken, det var Katekismus, Bibelhistorie og Chr. Hansens Regnebog. Undervisningen virkede ikke vækkende, Timerne sneglede sig langsomt afsted.

Lærer Worm var dog i Besiddelse af en vis Humor. Da han en Dag saa nogle Smaapiger „hoppe Paradis“ ude paa Vejen, sagde han til dem: „I skal miskam læ jer Hoppen vær! I får Tarmslyng åldsammen!“ Og da vi en Dag var fem, der havde overtraadt hans Forbud mod at sejle paa Isflager paa Dammen bag Præstegaarden, fandt han paa en raffineret Straf. Han lod os sidde efter, og mens vi sad og ventede paa vor Dom, skrev han en Erklæring til Skolekommissionen, som vi bagefter maatte underskrive med rystende Haand. I den vedgik vi vor Forseelse med Navns Underskrift. En af Drengene græd, da vi gik hjem, men en anden lo og sagde, at den Erklæring skulde Degnen nok vogte sig for at sende til Skolekommissionen, for saa kunde de jo se, at han ikke kunde holde Styr paa os.

Der er een Ting, som jeg altid vil være Lærer Worm taknemlig for. Sognebibliotekets Bøger blev opbevaret i

et Skab i Skolestuen, og et Aar før Worm tog sin Afsked, gav han mig Lov til at læse i disse Bøger i Frikvarteret. Denne Lejlighed til at faa min Læsehunger tilfredsstillet greb jeg med Begærlighed. Paa Grund af mine smaa legemlige Kræfter havde jeg aldrig gjort mig stærkt gældende i Drengenes Leg, og nu blev der slet ikke Tid til at lege.

Jeg læste H. C. Andersens Eventyr, Ingemanns Romaner, Hostrups Komedier, Fortællinger af Bjørnson, Thyregod, Knud Skytte, Ingvor Bondesen, Turgenjev. Humoresker af Mark Twain, Romaner af Kaptejn Marryat og adskilligt andet. Det var en mægtig Udvidelse af min litterære Horisont.

Mit sidste Skoleaar

Et Aar før min Konfirmation tog Lærer Worm sin Afsked, og Lærer Niels Pedersen, som hidtil havde haft en lille Friskole i Assendrup, blev kaldet til Embedet. Den første Dag, vi mødtes med ham i Engum Skole, præsenterede han en ung Pige for os som sin Medhjælper. Det var Frk. Johanne Christiansen, en fynsk Gaardmandsdatter. Hun havde ingen Lærerindeeksamen, men hun havde de fornødne Kundskaber, og hun var et betydeligt Menneske. Baade hun og Lærer Pedersen var Grundtvigianere, og for disse to Menneskers Skyld har jeg set mildt til de grundtvigske Folk, jeg senere har mødt paa min Vej. Med dem kom der en ny Aand ind i Skolen, og for mig blev hver Skoledag hos dem en Fest. I den første Religionstime forklarede Lærer Pedersen os, at Kristendom var ikke Lære, men Liv. Vi fik nye Sangbøger, og vi lærte nye Sange af Grundtvig, Hostrup,

Bjørnson, Ingemann og andre. Naar Lærerinden sang for til Bjørnsons: Nu Tak for alt ifra vi var smaa — lød det, som om det var noget, hun selv havde oplevet. Jeg var især interesseret i Danskundervisningen, og jeg gemmer endnu en Stilebog, hvori Lærerinden adskillige Steder har skrevet Ug med rødt Blæk.

Ved en Provsteeksamen blev der fortalt en lille Historie, som vi skulde genfortælle paa vor Tavle. Jeg blev hurtigt færdig, og nu skrev jeg for Tidsfordriv et Par engelske Bibelsprog nedenunder paa min Tavle. Det var: As for me and my house we will serve the Lord — og: Suffer the little children to come unto me, end forbid them not. Jeg havde set disse to Sætninger paa et Indbydelseskort til en Søndagsskole i Amerika. Nu kom Lærerinden og vilde se, hvad jeg bestilte, og hun blev overrasket ved at se, at jeg kendte disse engelske Bibelord. Jeg vilde viske det ud, men hun sagde, at jeg skulde lade det staa, det maatte Provsten gerne se. Men han læste blot Genfortællingen og lagde ikke Mærke til det andet.

Det skal i denne Sammenhæng nævnes, at jeg ogsaa gik i Søndagsskole. Et Par Metodistfamilier paa Assendrup Mark havde begyndt at holde Søndagsskole for de nærmestboende Børn, men dette Foretagende blev hurtigt standset ved, at Sognepræsten, Pastor Brix, begyndte at holde Søndagsskole hos en Familie ved Assendrup Strand. Min ældste Broder overtog senere dette Arbejde, og det fortsatte han med stor Trofasthed i mange Aar. De smaa Taler, der blev holdt til os, husker jeg ikke ret meget af, men jeg husker en Del Sange med iørefaldende Melodier. Jeg tror at det, der synges ind i Børnene, sidder bedst fast.

I Sommeren 1887 blev der arrangeret en Udflugt for Børnene fra Engum Skole til Grejsdalen. Nogle af Sog-

nets Gaardmænd kørte for os, og paa den forreste Vogn sad min Far og blæste i sin Klarinet. I Grejsdalen legede vi og spiste vor medbragte Mad, og saa dansede Børnene i Pavillonon til min Fars Violinspil. Nu kom min kære Lærerinde og vilde danse med mig, men jeg maatte desværre sige, at det forstod jeg ikke. Skønt min Far var Spillemand, har jeg aldrig lært at danse. Ved denne Lejlighed var jeg ked af, at jeg ikke havde faaet denne Kunst lært.

Efter denne Udflugt blev vi en Dag sat til at skrive en Stil om Turen. Da Lærer Pedersen havde læst min Stil, bragte han mig et Ark Papir og bad mig skrive den af derpaa. Han sendte saa Manuskriptet til Vejle Amts Folkeblad, hvor det blev optaget. Det vakte nogen Opmærksomhed i Sognet, at en Skoledreng skrev i Avisen. Men en af vore Naboer var lumpen nok til at sige: „Det er jo godt sat sammen — dersom han da selv har skrevet det?“

Samme Sommer gik jeg til Konfirmationsforberedelse hos Pastor Brix. Vi var kun fem Konfirmander, fire Dreng og een Pige. Pastor Brix var en alvorlig og elskelig Mand, og jeg har bevaret Indtrykket af den højtidelige Stemning, der hvilede over Timerne i Studereværelset, hvor vi lyttede til hans Ord. Paa Konfirmationsdagen blev vi overhørte i Kirken, men det gik knap saa godt, som vore tilstedeværende Forældre ønskede. Præsten begyndte med at stille os et Spørgsmaal, som ingen af os kunde svare paa, og det tog Modet fra os. Men vi blev da konfirmerede og gav Præsten Haand paa, at vi vilde blive i vor Daabspagt. Mine Søskende gav mig en Bibel i Konfirmationsgave, og den har jeg endnu.

Mine Barneaar faldt i Forfatningskampens Tid; de politiske Bølger gik højt, og de satte ogsaa vore Barne-sind i Bevægelse. Lærer Worm var, som næsten alle Em-

bedsmænd dengang, en god Højremand, og i Skolen holdt han undertiden et lille politisk Foredrag for os i en Undervisningstime. Vi Drengene var næsten alle Venstremænd, men vi vovede ikke at sige ham imod. Men på Hjemvejen skrev vi: Ned med Estrup — i Vejens Grus, eller i Sneen, hvis det var ved Vintertid. Der var ikke hemmelig Afstemning ved Folketingsvalgene dengang, man meldte sig ved Valgbordet og sagde, hvem man vilde give sin Stemme. En skikkelig Gaardmand fra Engum var her lidt i Forlegenhed. Han kløede sig raadvildt i Nakken og sagde: „Hvem Skam wa et no Pe Kjaer såå, a skuld stemm o?“ Undertiden blev der øvet Valgtryk. Min Morbroder, Jens Nielsen, var Skovfoged i Tirsbæk Skov, og han var, som andre Smaafolk, afgjort Venstremand. Herskabet var konservativt, og det skete en Dag, at Skovrideren søgte at paavirke Skovfogden og en anden Skovarbejder, som hed Niels Kristian, i Anledning af et forestaaende Valg. Skovfogden sagde, at han havde slet ikke stemt ved sidste Valg, og da Skovrideren nu vendte sig til Niels Kristian, svarede denne sindigt: „Ja, en anden håe jo da stemt engong!“ Senere skete det en Dag, at min Far kom ind i vor Stue og fortalte, at nu havde de tvunget Morbror Jens til at stemme imod sin Overbevisning. Jeg husker, at min Fars Stemme dirrede af undertrykt Sindsbevægelse, og jeg blev uhyggelig til Mode ved Tanken om, at noget saadant kunde ske.

Ved en Klapjagt i Tirsbæk Skov fungerede jeg som Klapper. Daglønnen var 50 Øre og et Par gode Mellem-mader. Efter nogle Timers Jagt holdt vi Hvil for at spise vor Mad. Skovrideren havde sin Mad indpakket i en Højreavis, som han bagefter lagde pænt sammen og tilbød os Drengene. En af os skulde tage Avisen med hjem, for at vi kunde læse den. Det ønskede vi ikke, og da han med

Magt vilde stoppe Bladet i Lommen paa en af os, flygtede vi fra ham til alle Sider. Vi skulde ikke have noget af at komme hjem med et Højreblad i Lommen.

Den politiske Strid kunde ogsaa give Anledning til Strid i Hjemmene. En af vore Naboer var Enkemand og havde en voksen Datter hjemme, som holdt Hus for ham. De var begge af et stridbart Gemyt, og da Faderen var en ivrig Venstremand, blev Datteren en lige saa nidkær Talsmand for Højres Politik. Naar han holdt paa, at der skulde være Frihed i Landet, hævdede hun, at det kunde ikke nytte noget, da Friheden vilde blive misbrugt. Paa den Maade holdt de det Smaaskænderi vedlige, der for dem begge syntes at være et nødvendigt Krydderi paa Tilværelsen.

Et Aar paa Gaarden »Solvang«

Skolegangen, som det sidste Aar havde været mig særlig kær, var endt, og nu skulde det ogsaa være Slut med det trygge Barndomsliv hos Far og Mor. Jeg havde gode Kammerater blandt Nabobørnene, og vi havde haft mange muntre Timer sammen, naar vi legede, eller naar vi færededes i Skoven for at samle Pinde eller plukke Bær. Men nu skiltes vore Veje, og vi gik ud til Livets Krav og Opgaver. Jeg var lille af Vækst, og mine Kræfter var smaa, derfor ængstedes jeg for, at jeg ikke vilde kunne yde det, man vilde kræve af mig. Det skete dog til Tider, at min Mindreværdsfølelse maatte vige for hemmelige Drømme om, at jeg med Tiden skulde vise mig i Besiddelse af Evner til at udrette noget, som ingen havde ventet. Men hvad det skulde være, anede jeg ikke.

Mine Forældre ønskede at vide, hvad jeg havde Lyst

til at lære, men jeg havde set altfor lidt af Livet til at vide, hvilke Muligheder der var at vælge imellem. Paa Grund af Hjemmets svage økonomiske Stilling var der egentlig kun to Muligheder. Jeg kunde komme i Skræderlære hos min Bror i Assendrup eller i Smedelære hos min Bror ved Tirsbæk. Men jeg kunde ikke give mig hen til en saa prosaisk og fantasiforladt Bestilling som at sy Bukser, og jeg følte, at mine smaa Kræfter ikke gjorde mig egnet til Smedefaget. Da jeg ikke kunde bestemme mig for noget, sagde min Far, at saa kunde jeg komme ud at tjene et Aar først, saa havde jeg Betænkningstid saa længe.

Der var kommen et Par nye unge Gaardmandsfolk til Assendrup. En rask ung Fynbo havde giftet sig med en jydsk Pige, Petrine Frandsen fra Jælling, og de havde købt Niels Ravns Gaard. Det var veloplyste Folk, de havde begge været paa Højskole, og min Far mente, at det var et Sted, hvor jeg kunde lære noget. Jeg blev fæstet til at tjene hos dem et Aar for en Løn af 32 Kroner; det var en lille Løn, men jeg var ogsaa lille. Jeg tiltraadte min Plads i Efteraaret 1887, og nu skulde jeg altsaa vie Landbruget min Interesse. Min Husbond hed Bertel Jensen, og han blev senere en kendt Mand som Redaktør ved Aarhus Amtstidende og Sekretær i det jydsk Venstre.

Jeg tog fat med en god Vilje, men mine Kræfter var for smaa. Det var svært at køre den tunge Møgbør op paa Møddingen, og jeg havde ondt ved at styre de sytten Køer, der var betroet til min Omsorg. Bertel Jensen drev moderne Landbrug med Roeavl, Kraftfoder og Sommerstaldfodring, og det gjorde Arbejdet besværligt. Man kunde ikke dengang købe Oliekagerne i knust Tilstand, jeg maatte slaa dem i Stykker med en Økse paa en Sten. Det var let nok med Rapskager og Hørfrokager, men de

tykke og sejge Solsikkekager voldte mig mere Besvær. Systemet med Sommerstaldfodring vakte i høj Grad Køernes Mishag, de vilde ud paa Græs. Naar jeg slap dem ud i Gaarden for at vande dem, styrtede de afsted som vilde Dyr. En Dag rendte de mig over Ende ved Staldøren, og jeg fik hele Flokken hen over mig. Jeg vilde nødig slaa dem, og min Husbond mente, at de opfattede mine Slag som Kærtegn. Et Par smaa Grise var mine gode Venner, de fik Lov til at løbe rundt i Byen, hvor de vilde. Men naar jeg stillede mig i Porten og fløjtede, kom de halsende over Stok og Sten. Saa slikkede de mine Bukser og søgte at kravle op ad mine Ben.

Hestene var jeg bange for. En ældre Hest, som hed Jokum, var et drilagtigt Bæst. Den gjorde mig ikke egentlig Fortræd, men den benyttede enhver Lejlighed til at vise mig sin Overlegenhed og Ringeaagt. Naar jeg kom til den forfra, viste den Tænder og udstødte nogle uhyggelige truende Lyde, og naar jeg vovede mig op i Baasen til den, klemte den mig ind mod Væggen. Da jeg en Dag red den ud i Marken, slog den saa kraftigt bagop, at jeg fik en Luftrejse og landede i en Kløvermark. En anden Dag havde jeg flyttet den ude paa Marken, og da gav den sig til at galoppere rundt i Tøjret som en Cirkushest. Jeg kunde ikke slippe fra den, men maatte staa i Midten og hoppe over Tøjret for hver Omgang. Det var ydmygende for mig, men Jokum syntes at more sig kosteligt.

Mine Husbondsfolk var gode Mennesker, men mine Medtjenere kunde have været bedre. Den unge Karl, som jeg delte Seng med i et lille skummelt Karlekammer, var ret godmodig, men vi havde ikke fælles Interesser. Der var jævnlig Besøg af Karle og Piger i Karlekammeret om Aftenen og ud paa Natten, og det Leben, der da udfoldede sig, vil jeg nødig give nogen Beskrivelse af. Det

fristede mig ikke til Deltagelse, men det gik ud over min
haardt tiltrængte Nattesøvn.

I Aaret 1888 var der en stor Fest i Vejle Nørreskov i
Anledning af, at der var gaaet 100 Aar siden Stavns-
baandets Løsning. Min Husbond gav mig Lov til at komme
med, og det var for mig Aarets mest festlige Oplevelse.
Man samlede paa Raadhustorvet og marcherede derfra
ned igennem Hovedgaden med Musik i Spidsen. Der stod
unge Kommisser og Lærlinge i Butiksdørene og betrag-
tede Folketoget, og jeg saa med dyb Medlidenhed paa
disse stakkels Mennesker, som ikke maatte være med til
Festen. I Nørreskoven var der en mægtig Forsamling.
Der blev sunget Fædrelandssange med Orkesterledsagelse,
og der blev holdt Taler af Chr. Berg og andre kendte
Politikere. Der var en flot Karussel med en Lirekasse,
som spillede Melodien: I Kongelunden skal Bryllupet staa
— og der var nogle Gøglertelte. I et af dem erhvervede jeg
en Tombaksring samt et „Lykke- og Temperamentsblad“
med en rimet Tekst, der begyndte saaledes:

*For dig vil Livets Dage glide
snart op, snart ned, dog mest til Held,
og du skal herved faa at vide,
at du helt gammel blive vil.*

Jeg kan egentlig ikke sige andet, end at denne Spaa-
dom er gaaet i Opfyldelse. Samme Sommer var der tre
Studenter, der holdt Sommerferie i Bertel Jensens Gaard.
Det var Broderen A. J. Rud, som blev Biskop i Odense,
en Student Munck, som blev Forstander for Vordingborg
Seminarium, og en tredie, hvis Navn var Larsen. De
sang muntre Viser, bl. a. om Amanda, der var fra Kerte-
minde, og de fyldte Gaarden med Liv og Munterhed. Jeg
gik og iagttog disse glade Unge med megen Undren. De

bragte en Luftning fra en Verden, der var mig helt fremmed.

Det var i disse Aar en Krisetid for Landbruget, og jeg var forlængst klar over, at det ikke var mig, der skulde hjælpe det over Krisen. Altsaa maatte jeg til at bestemme mig for noget andet. Lærerinden, som jeg havde været saa glad ved i Skolen, foreslog min Far, at han skulde lade mig blive Journalist, og min venlige Husbond mente, at jeg skulde se at komme i Kolding Latinskole, hvor Sigurd Müller dengang var Rektor. Desværre var begge disse Veje ufremkommelige. Nu fik vi at vide, at Snedkermester I. I. Jensen i Vejle havde Brug for en Lærling, og han havde i Forvejen en af mine Skolekammerater, Anton Kjær, i Lære. Jeg vidste ikke, om det just var Snedker, jeg skulde være, men det var i hvert Fald et smukt Haandværk, som jeg godt kunde have Lyst til at prøve. Ved en Henvendelse til Snedker Jensen blev det bestemt, at han skulde uddanne mig i Snedkerfaget, og at Læretiden skulde være 4½ Aar.

Læreaar ved Snedkerfaget

Da jeg i Efteraaret 1888 kom i Snedkerlære, troede jeg, at det var noget nyt indenfor den Slægt, jeg tilhørte. Senere fik jeg at vide, at en af mine Oldeforældre, min Mors Farfar, ogsaa havde været Snedker. Han hed Jochum Poulsen og var fra Holsten. Han havde faaet Arbejde paa Herregaarden Tirsbæk som Gaardens Snedker, og da han giftede sig med en Pige fra Sognet, fik han anvist et Fæstehus i Assendrup, hvor de skulde bo. Det var et lavt Bindingsværkshus med Straatag, og da Brudeparret tog det i Besiddelse, var der kun nogle tomme Stuer. Da der

ikke var andre Siddepladser, satte min Oldemor sig paa Skorstensskødet, og saa sagde hun: „De siger ellers, at der er noget i Vejen allevegne, hvor man kommer, men det passer altsaa ikke. Her er der ikke noget i Vejen, for her er ingenting!“ Tomheden blev der raadet Bod paa efterhaanden, og da Jochum Poulsen døde i 1803, blev det efterladte Indbo vurderet til 60 Rigsdaler, 11 Skilling, hvilket var en betydelig Sum dengang.

Nu skulde jeg altsaa træde i min Oldefars Fodspor. Min Læremester, I. I. Jensen, var en ældre Mand med hvidt Hageskæg, en dygtig og samvittighedsfuld Haandværker og en god Læremester. Selv arbejdede han paa Værkstedet fra Morgen til Aften, og saavel hans Ledelse af Værkstedet som hans private Livsførelse var præget af streng Økonomi. „Det, der gaar til Spilde, kommer ingen til Gode“, sagde han ofte. Han arbejdede mest med sine „Grejsdals Stole“. En af hans Brødre havde en Stolefabrik i Grejsdalen, hvor Maskinerne blev drevet ved Vandkraft. Her blev alt Drejerarbejdet lavet, og det blev ført til Vejle paa en stor Trækvogn. Vi lavede „Kopstykker“ og kehlede Stolesæder, og Jensen stod ved sin Høvelbænk og limede Stolene sammen. De var uhyre solide og ret efterspurgte. Der blev lavet ca. 1800 Stole om Aaret.

Jensen sang næsten altid ved sit Arbejde, han havde en køn Sangstemme, og han kunde mange Viser. Jeg har ham mistænkt for, at han har været en flittig Teatergænger i sin Ungdom. I hvert Fald kunde han mange Vaudevillesange og andre Teatervisere. Jeg lærte adskillige Viser her, bl. a. Visen om ham, der altid kom en Time før sent.

Værkstedet laa i Ejendommens Baghus, det var ikke stort og ikke meget lyst. Der var ingen Maskiner, ethvert Brædt blev høvlet med Haandhøvle, og naar et Brædt

skulde deles i flere Bredder, skar vi for Fode med en stor Sav. Arbejdstiden var fra Kl. 6 Morgen til Kl. 7 Aften. I Fritiden maatte vi arbejde for Betaling, vi lavede Kopstykker til de drejede Stole, og Jensen viste her sit gode Sind ved at betale os fuld Svendeløn for dette Arbejde. Paa andre Værksteder blev Lærlingenes Fritidsarbejde kun betalt med halv Svendeløn. Ved dette Fritidsarbejde skulde jeg tjene til Klæderne i Læretiden, men paa den Maade blev der aldrig nogen Hviletid. Jeg var meget lille af Vækst og havde ikke mange Kræfter, og jeg følte snart, at Arbejdet var over Evne. I tre Vintre gik jeg i Teknisk Skole om Aftenen, jeg vilde lære at tegne, for at jeg kunde lave Svendestykke, naar den Tid kom.

Min Læremesters Kone var en trivelig og rødmsuset Kone med en djærv Mund. Vi fik nok at spise, men Aftensmaden blev serveret paa Værkstedet Kl. 5, og naar vi havde arbejdet for os selv til Sengetid, kunde det ske, at vi følte Trang til lidt Ekstraforplejning. Saa hentede vi femøres Franskbrød hos Bageren, de blev flækket paa langs og fyldt med mørk Puddersukker. Derefter spændte vi dem i Høvlebænken, hvor de blev klemt flade og blev til en Slags Lagkage. Det var en særlig Snedkerret, som smagte os udmærket. Vi var to Lærlinge, som delte et lille Tagkammer med en fælles Seng. Et Tagvindue, som vendte mod Nord, kunde vi lade staa aabent om Sommeren, men om Vinteren var vi nødt til at holde det lukket, og saa blev Luften i det lille Rum hurtigt saa forgiftet, at man knap kunde aande. Hver anden eller tredie Søndag gik jeg hjem til mine Forældre paa Assendrup Mark, og naar jeg paa Tilbagevejen skulde igennem Tirsbæk Skov, var det ofte slemt mørkt.

I 17—18 Aars Alderen voksede jeg stærkt, og da blev det rent galt med Trætheden. Jeg havde undertiden ondt

ved at holde mig oprejst ved Høvlebænken, og jeg fik Saar paa Skinnebenene, som ikke vilde læges. Undertiden lammede Trætheden min Stemme, saa jeg kun kunde hviske, og det kunde Jensen ikke forstaa. „Du er jo da ikke forkuet,“ sagde han. Naar jeg om Aftenen kom ud paa Gaden, var jeg svimmel, og det hændte engang, at Forbipasserende ansaa mig for at være beruset. Min Mester var godsindet og velmenende, men han havde ingen Forstaaelse af min sygelige Tilstand. Jeg kunde som Regel nok udføre mit Arbejde tilfredsstillende, men paa Grund af min Afkræftethed tog det altfor lang Tid. „Du maa se at blive Specialist, Anton“, sagde Jensen undertiden til mig. „Du kommer aldrig til at kunne tjene dit Brød, hvis du ikke bliver Specialist. Det nytter ikke, at man kan lave pænt Arbejde, naar man ikke kan tjene Føden ved det“. Jeg var selv efterhaanden bleven klar over, at min Fremtid ikke laa i Snedkeriet, og jeg tænkte saa smaat paa, om jeg ikke efter endt Læretid kunde komme til at arbejde ved en eller anden Art af Instrumentmageri.

Mine Læreaar nærmede sig Afslutningen, og nu skulde jeg lave Svendestykke. Det blev et Nøddetræs Sølvskab, som Bandagist Martin havde bestilt. Der var en Del Skuffer i dette Møbel, og det gjorde Opgaven vanskelig. Skufferne skulde laves saa nøjagtigt, at de passede lige godt, selv om man byttede om paa dem eller satte dem ind med Bunden i Vejret. Og de skulde glide saa let, at et Tryk af en Finger paa et Skuffehjørne kunde skyde dem ind. Mit Arbejde blev antaget og jeg fik mit Svendebrev. Desuden gav min Læremester mig et Lærebrev med Attest for særdeles god Opførsel. Nu var jeg altsaa Snedkersvend, men foreløbig var der ikke megen Glæde ved det. Jeg var saa træt, udslidt og kortaaudet, at jeg

tabte Vejret ved den mindste Anstrengelse. Det havde kostet mine Forældre Ofre at holde mig i Lære, og de var skuffede over, at jeg kun kunde tjene otte a ni Kroner om Ugen. Jeg arbejdede nogle Maaneder hos min Læremester som Svend, og da han overdrog Forretningen til Snedker Elmholt, var jeg en kort Tid beskæftiget hos ham. Saa fik jeg at vide, at der fandtes en Harmonikafabrik i Staldgaardsgade, og at man der havde Brug for en Snedker. Det var sandsynligvis noget, der passede mig bedre, men paa Grund af min svækkede Tilstand havde jeg svært ved at tage en Beslutning. Paa en eller anden Maade blev det dog afgjort, at jeg skulde have Pladsen. og den 17. Juli 1894 begyndte jeg at arbejde paa Harmonikafabrikken „Hejmdal“.

Paa Harmonikafabrikken

Fabrikken „Hejmdal“ ejedes af tre Købmænd i Vejle. Det var Mads Christiansen, Nicolai Jensen og Alfred Hennings. Fabrikkens Bestyrer, P. Bundgaard Andersen, havde begyndt paa denne nye danske Industri i Aarhus, men da hans Driftskapital ikke slog til, overtog disse Mænd den, og nu blev Virksomheden fortsat her. Oprindeligt var det mest tyske Arbejdere, man beskæftigede. men de blev efterhaanden erstattet med danske, og da jeg tiltraadte Pladsen, var der kun een Tysker tilbage. Det var Stemmeren Richard Dörfel. Jeg blev sat til at lave Klaviaturmekanik; det var et Arbejde, der ikke krævede store fysiske Kræfter, men der var Brug for Fingerfærdighed og Akkuratesse. Til at begynde med var mit Arbejdstempo altfor langsomt, men saa satte Bestyreren sig ved min Side og hjalp mig, og i Løbet af en Timestid

fik jeg sat Tempoet saa meget op, at det nogenlunde kunde gaa an.

Jeg fik Akkord paa Arbejdet og drev det snart til at kunne tjene 21 Kroner om Ugen; det var en stor Løn dengang, og det styrkede min svage Selvtillid, at der dog altsaa var et Arbejde, som jeg kunde tjene en Løn ved. Denne Opmuntring trængte jeg af flere Grunde haardt til paa dette Tidspunkt. Nu kom jeg lidt til Hægterne i økonomisk Henseende efter Læreaarenes Fattigdom. Jeg kom godt ud af det med mine Arbejdskammerater, skønt deres Indstilling var forskellig fra min. Ved Siden af mig stod der en Bogbinder Madsen og lavede Harmonikabølge. Han var et rart og venligt Menneske, men han havde faaet Smag paa Spiritus, og det blev hans Ulykke. Naar han havde faaet noget at drikke, blev han saa glad og rundhaandet, at han sagde: „Lad os aldrig blive saa fattige, at vi ikke kan give hverandre en Ko!“ Den tyske Stemmer var Katolik. Han havde et kønt blegt Ansigt, og var et godmodigt Menneske, men han drak sin Ugeløn op hver Søndag. En Dag kom han hen til mig og sagde: „Berntsen, beter De til Gud?“ Og da jeg svarede Ja, udbrød han: „Fy for Satan, det maa De ikke, det er Synd!“ Han forlod senere Fabrikken, og Bestyreren overtog hans Arbejde.

Trods min Træthed og Svaghed var jeg dog et ungt Menneske, og det maa tjene til Undskyldning for, at jeg kom til at indlede et Venskabsforhold til en sød ung Pige. Og det var nok med Tiden bleven til noget mere varigt, hvis jeg havde været mere rask. Men det varede ikke længe, før jeg kom ind i en Depressionsperiode, hvor jeg følte mig grænseløst ulykkelig. Hvad der var i Vejen, vidste jeg ikke selv, men jeg følte, at jeg havde indladt mig paa noget galt, og at jeg for min Sjælefreds Skyld maatte

afbryde dette Bekendtskab. Det kostede mig megen Sjælekval, og da Forbindelsen var afbrudt, var der ikke megen Glæde ved at leve. Det strejfede en Dag min Bevidsthed, at jeg vist maatte være sindssyg: jeg havde jo følt under Depressionsperioder i min Barndom, at der var noget forkert, at jeg ikke var som andre Mennesker. Naar jeg om Dagen arbejdede paa Fabrikken, stod jeg undertiden ved et Vindue og pressede mit forpinte Hovede mod de kolde Jernsprosser, idet jeg stirrede ud mod den Del af Byen, hvor den unge Pige boede.

Den 22. December 1894 skete der en Katastrofe. Bedst som vi stod ved vort Arbejde, kom en af Snedkerne fra Værkstedet nedenunder farende op ad Trappen og raabte: „Der er Ildløs!“ Vi løb ned og saa nu, at Lakerekammeret stod i Flamme. Snedkeren havde været beskæftiget med at lakere nogle Trælister, og han var af Vanvare kommen til at vælte en brændende Petroleumsovn, som stod og varmede Rummet op. Der fandtes en Mængde brændbart Materiale: Sprit, Lak, Petroleum, Papir og Trælister, og alle Skillerum i Bygningen var raa Bræddevægge. Derfor fik Ilden en voldsom Magt i Løbet af faa Minutter, og Huset fyldtes af en kvælende sort Os fra den brændende Lak. Vi havde et Harmonium fra Kollerup Kirke til Reparation, og det vilde Bestyreren og jeg søge at redde. Vi vilde hejse det ned i Gaarden, men saa kom Hejseværket i Uorden, og nu vilde Bestyreren løbe op paa Loftet for at faa det rettet. Men da han naaede Trappen, saa han, at det var paa høje Tid at komme ud af Huset. Han løb ned ad Trappen, men besvimed, da han var nede i Gaarden, og først da han kom til sig selv, kom han i Tanker om, at jeg var deroppe endnu. Jeg stod ved den aabne Luge i det øverste Værksted, og jeg havde ondt ved at faa Vejret i de Skyer af kvalmende Røg og Os, der væl-

tede ud af Lugen. Man kunde ikke se mig nede fra Gaarden, og jeg følte mig prisgivet. Det var umuligt at komme hen til Trappen, og jeg havde kun Valget imellem at springe ned i Gaarden eller at blive staaende, og begge Dele var den visse Død. Saa hørte jeg Raab nedefra, og en Brandstige skurede mod Husets Mur. Ved Hjælp af Tovet fra Hejseværket kom jeg ned paa Stigen, og et Øjeblik efter stod jeg i Gaarden og var reddet. En mærkelig Ro havde fyldt mit Sind, medens Faren stod paa, og jeg gik hjem — uden Hat og Jakke — men i en mærkelig befriet Stemning. Det var altsaa ikke Mening, at jeg skulde dø endnu. Det følte, som om en højere Magt havde taget min Skæbne i sin Haand og taget en Del af det tunge Livsansvar fra mig.

Nu var jeg arbejdsløs. Fabrikken havde ikke kunnet svare sig, og Ejerne vilde ikke fortsætte. Jeg søgte Arbejde forskellige Steder og fik omsider Plads hos Snedker Schmidt i Grønnegade. Her arbejdede jeg nogle Maaneder, men da Bundgaard Andersen fik indrettet et lille Harmonikaværksted, tog jeg Arbejde hos ham. Vi arbejdede som Kammerater og delte Pengene, naar vi fik solgt nogle Harmonikaer, men vi havde hverken Penge eller Kredit, og Bundgaard Andersen sagde en Dag: „Det er da ogsaa elendigt; vi er saa fattige, at vi ikke engang kan gaa fal-lit!“ Der gik nogle Sommermaaneder med forgæves Anstrengelser, saa blev vi enige om at skilles. Jeg fik Arbejde paa Harmoniumfabrikken i Ringkøbing og drog nu bort til ukendte Forhold.

Nogle Aar blandt Vestjyder

En Dag i Begyndelsen af Oktober 1895 steg jeg ud af Toget ved Banegaarden i Ringkøbing. Jeg meldte mig

hos Fabrikant Andresen og fik Besked om et Værelse nede ved Fjorden, hvor jeg kunde bo foreløbigt, indtil jeg fandt et Logi. Da jeg i Mørkningen gik ned ad Smedegade, traadte en skægget Mandsperson frem fra et Hus og spurgte, om jeg var den ny Snedkersvend? Han havde et ledigt Værelse, som han gerne vilde leje ud til mig. Jeg saa paa det, og da Værelset var godt nok, blev vi snart enige. Saa var Spørgsmaalet, hvor jeg skulde faa Kosten, og da en af Orgelfabrikkens Snedkere tilbød, at jeg kunde spise hos ham, tog jeg mod Tilbudet.

Den følgende Dag begyndte jeg min ny Virksomhed. Jeg blev først sat til at lave et Par Orgelkasser, og derefter kom jeg til at lave Bælge. Det var uvant Arbejde, men det voldte mig ikke særlige Vanskeligheder. Klimaet i Byen var meget umildt; naar jeg daglig gik ned ad Smedegade, stod der undertiden en saadan Storm ind fra Fjorden, at jeg havde ondt ved at kæmpe mig frem. Jeg kendte ikke et Menneske i Byen, men jeg søgte at orientere mig og at finde ud af, om der var noget, jeg kunde ønske Tilknytning til. Der laa et Missionshus i Grønne-gade; her var der Møde hver Søndag Aften, og det foregik oftest paa den Maade, at Læderhandler Hansen læste en Prædiken af Provst Bluhmes Prædikensbog, og at man sang et Par Salmer. Jeg havde været Medlem af K. F. U. M. i Vejle, og da jeg fik at vide, at der ogsaa fandtes en lille Forening her, meldte jeg mig hos Formanden. Men jeg fik det Svar, at her optog man ikke uden videre enhver, der havde været Medlem af en Forening andetsteds. Dog maatte jeg gerne deltage i Foreningens Møder. Efter et halvt Aars Karantæne blev jeg optaget som Medlem og fik med det samme betroet det Hverv at være den lille Forenings Kasserer.

Tilværelsen i den lille By følte noget trist og ensfor-

mig. Arbejdspladsen var god nok, Fabrikant Andresen var en dygtig og samvittighedsfuld Haandværker, og Arbejdet interesserede mig. Men min Fritid tilbragte jeg ofte i Ensomhed. De Mennesker, jeg kom i Forbindelse med, delte ikke mine boglige Interesser; der var sikkert andre, som jeg kunde have haft Glæde af at omgaas, men deres Døre stod ikke aabne for en fremmed Haandværks-svend. Om Søndagen kunde man gaa i Kirke og høre Provst Petersen prædike, og vi var nogle, som undertiden spadserede over til Gammel Sogns Kirke paa Holmsland, hvor Pastor Schambye var Præst. Det var ikke altid de indfødte Holmslandsboere tilpas, at der kom udensogns Folk i deres Kirke, skønt der altid var god Plads. Det hændte en Søndag, at en af de fremmede lod Kirkedøren staa aaben efter sig, og da rejste en gammel Bondemand sig og sagde i en arrig Tone: „Luk æ Daer!“ En Lærer med en haard og gennemtrængende Stemme ledede Kirkesangen, og han vandrede op og ned ad Kirkegulvet under Sangen. Og mens han vandrede frem og tilbage, sendte han jævnlige et strengt Blik, snart til den ene Side og snart til den anden, som om han vilde forvisse sig om, at vi sad pænt stille og sang med. Det var sikkert en Vane fra Skolen, som han ubevidst praktiserede her. Ude bag Klitterne laa det store Vesterhav, og vi hørte dets Brusen som en fjern, tungsindig Sang.

Madam Stokholm havde en Beværtning ved Havnen, hvor der kom en Del Fiskere og Søfolk. Hun drev ogsaa Pensionat, og man sagde, at det var et godt Madsted. En Aftenstund gik jeg derhen for at høre, om jeg kunde faa Kosten hos hende, og jeg kom ind i en Stue, hvor der stod en høj Mand ved Vinduet og vendte Ryggen til mig. Da jeg havde ventet lidt, satte jeg mig lidt tøvende ned paa en Stol, og nu vendte Manden sig imod mig og sagde:

„De maa saa gerne staa op, hvis De er ked af at sidde ned!“ Senere fik jeg at vide, at han var en sindssyg Mand af adelig Slægt, og at han var sat i Pleje her. Det skete en Aften, at han faldt ned fra en Sofa, hvor han laa og strakte sine lange Ben, og han syntes at være besvimet. Jeg vilde komme ham til Hjælp, men det blev forhindret af Beværtingens Ordenshaandhæver, Kræ Bødker. Han sagde i en høj og bestemt Tone: „Det er bedst, vi faar Bud efter Doktoren!“ Men saa snart Doktoren blev nævnt, for Manden op og kom paa Benene. Og saa sagde han: „Jeg hørte nok et Bump, men jeg vidste ikke, at det var mig, der faldt ned!“

Der kom engang imellem fremmede Talere i Kirken og i Missionshuset. Særlig paaskønnede var Pastor Busch fra Bøvling og Pastor Matthiesen fra Husby. Den gamle vise og fornøjelige Indremissionær, Anders Stubkjær fra Holstebro, kom ogsaa jævnligt her til Møder. Den lille K. F. U. M. fik indrettet et Hjem i et Par Stuer i Emil Højs Hus ved Fjorden. Her blev der gjort en Begyndelse til et beskedent Foreningsbibliotek ved, at Udvalget for Folkeoplysnings Fremme skænkede os for 50 Kroner Bøger. Man betroede mig det Hverv at vælge de Bøger, vi skulde have, og jeg valgte blandt andet et Par af Holbergs Komedier og en Roman af Charles Dickens. Det vakte ikke ublandet Tilfredshed hos Medlemmerne. En ung Mand forsøgte at læse Holberg, men han syntes ikke, det var „skønt“. En anden læste Oliver Twist, men fandt, at det var usund Læsning.

Her stiftede jeg Bekendtskab med S. A. Ellerbek, som senere blev Lægemissionær i Kina og Leder af Lægeskolen i Mukden. Han uddannede sig til Lægemissionær i Edinburgh, men kom hjem til Ringkøbing i Sommerferien. Han tog sig af vort lille K. F. U. M. Arbejde, og

Foreningen fik en Opblomstring i den Tid, han var iblandt os. Trods de smaa og trange Forhold bidrog dette Foreningsliv sit til, at min Tilværelse blev taalelig, og det er mig en Glæde, at Foreningen endnu husker mig og lejlighedsvis indbyder mig til et Besøg.

Trængselstider

Det viste sig snart, at jeg ikke kunde taale det vestjydske Klima. Jeg lod mig undersøge af Dr. Melchiorson, som var baade Distriktslæge og Sygehuslæge, og han mente, at jeg havde noget i Næsesvælghulen, der skulde pensles bort med Jod. Jeg gik i længere Tid og fik nogle meget ubehagelige Penslinger, men en skønne Dag sagde Doktoren, at min Hals var uheldelig. Slimhinden var atrofisk og kunde aldrig blive normal mere. Jeg vilde gerne høre en anden Læges Mening og gik derfor til Doktor Strandbygaard. Han rodede i min Hals med sine Fingre og saa mig i Svælget, men sagde saa, at han troede ikke min Hals fejlede noget. Han bad mig hente en Spand Vand i Gaarden for at han kunde vaske sine Hænder, og da jeg havde hentet Vandet og betalt ham to Kroner, gik jeg igen.

Men mit Helbred var daarligt, jeg havde begyndt at spytte graa Slimklatter op, og jeg var altid træt. Saa læste jeg i Bladene om Kneippkuren i Silkeborg, som blev aabnet i 1897, og jeg besluttede at forsøge, om jeg kunde faa Hjælp der. Jeg drog til Silkeborg og blev undersøgt af Kurlægen, Dr. Th. Thorson. Han sagde, at jeg havde Fortætning i Lungespidserne, og at det var af tuberkuløs Art. Jeg spurgte, om han mente at kunne kurere mig, og det sagde han Ja til. Saa blev jeg indkvarteret

hos en privat Familie i Byen, og to Gange om Dagen fik jeg Gydninger med koldt Vand paa Kneippkuren. Det be- fandt jeg mig vel ved; Opspyttet hørte op, og jeg blev be- friet for en Del nervøse Angstfønmelser. Syge Men- nesker fra hele Landet strømmede til Kneippkuren, og der skete adskillige Helbredelser, som vakte Opmærk- somhed.

Efter en fem Ugers Kur rejste jeg hjem til mine For- ældre, og da jeg en Dag var i Vejle, henvendte jeg mig til den daværende Sygehuslæge, Dr. Slomann, og bad ham undersøge mine Lunger. Han kom til det Resultat, at der i hvert Fald ikke var noget alvorligt i Vejen, men han anbefalede mig Ophold i frisk Luft og kolde Afvask- ninger. Og det gav mig Mod til at røbe, at jeg havde væ- ret paa Kneippkur i Silkeborg. „Hvad vilde De dog der, Mand!“ udbød han hidsigt. Senere har jeg faaet kon- stateret, dels ved Undersøgelse hos Professor Saugmann og dels ved Røntgenfotografering paa Vejle Sygehus, at jeg virkelig har haft Tuberkulose i begge Lunger. Og Professor Saugmann bekræftede fuldtud, hvad Dr. Thor- son havde sagt. At jeg endnu er i Live, kan jeg sandsyn- ligvis takke Kneippkuren for.

Jeg vendte tilbage til mit Arbejde i Ringkøbing, og her forsøgte en Livsforsikringsinspektør fra Kiel at faa mig til at tegne en Livsforsikring i „Germania“. Jeg føjede ham i at gaa med til Stiftsfysikus Holst for at blive undersøgt, men der var stadig for mange Svaghe- der. Da Undersøgelsen var endt, sagde Dr. Hoist: „Jeg tror ikke, De skal komme med flere af den Slags, det er dog vist ikke værd!“ Dermed var jeg kasseret som Ob- jekt for Livsforsikring. Aaret i Forvejen var jeg paa en Session i Vejle bleven erklæret uduelig til al Krigstje- neste.

Sygdommen i mine Lunger var standset, men jeg var stadig træt, og Ensomhedsfølelsen gjorde mig tung i Sindet. Jeg følte Trang til at beskæftige mig med noget, der kunde optage min Interesse. Da jeg en Dag stod ved mit Arbejde paa Fabrikken, fik jeg pludselig den Tanke, at det kunde være morsomt at prøve at lave en Violin. Jeg indhentede min Mesters Tilladelse, og skaffede mig noget Træ, der syntes brugeligt. Der kom virkelig en Violin ud af det, som ikke lød saa ilde, og det gav mig Lyst til at fortsætte. Nu skaffede jeg mig Værktøj, Materiale og faglige Bøger fra Tyskland, og en af mine smaa Stuer blev indrettet til Værksted. Jeg havde paa dette Tidspunkt en lille Lejlighed, hvor en ældre Pige holdt Hus for mig. Det lod til, at jeg nok kunde sælge de Violiner, jeg lavede. Kantor Jørgensen i Vejle købte en af dem til sin Datter, som var Elev paa Musikkonservatoriet. Jeg blev saa stærkt optaget af dette Arbejde, at ethvert Øjeblik af min Fritid blev brugt til at sysle med Violinmageriet. Det gik kun til en Tid. Svag og nervøs var jeg i Forvejen, og dette forcerede Fritidsarbejde gjorde det helt af med mig. Et Nervesammenbrud med Søvnløshed og andre uhyggelige Fænomener nødte mig til at forlade min Plads, og jeg rejste nu hjem til mine Forældre. De havde solgt deres Ejendom og boede nu hos min ældste Broder i Assendrup. Efter en Hviletid hjemme hos mine Slægtninge, tog jeg til Vejle. Her laa jeg i tre Uger paa Sygehuset, og jeg fik Medicin mod Søvnløshed, men det hjalp ikke noget. Jeg laa paa en syv Mands Stue, hvor der hverken Dag eller Nat var Ro. Naar jeg vaagnede om Morgenen, skete det med et Chock, det følte, som om en stor Glasrude blev knust lige for Næsen af mig. Efter denne Sygehuskur var jeg i flere Aar plaget af natlige Vildelsesanfald med frygtelige

Angstførelser. Jeg havde ikke saa megen Arbejds-
evne, at jeg kunde søge Arbejde paa noget Værksted, og
hele min Situation syntes haabløs. Jeg var otteogtyve
Aar gammel, og mine Forhold var saa tragiske som no-
gensinde.

Nu fik jeg desuden Lejlighed til at erfare, hvor let
man kan komme til at staa i et falsk Lys, og hvor let
den offentlige Mening kan komme til at fælde en uret-
færdig Dom. Uden at vide det var jeg kommen hjem til
Vejle paa et uheldigt Tidspunkt. Den tidligere omtalte
unge Pige, som jeg havde været lidt gode Venner med,
var bleven forlovet og skulde snart giftes. Og da man nu
saa mig pludselig dukke op i Byen i syg og nedbrudt
Tilstand, var man ikke længe om at regne ud, at der her
maatte være en Sammenhæng. Der blev ikke sagt noget
derom direkte til mig, men jeg undgik ikke Antydninger,
som røbede, hvordan Snakken gik. Jeg ønskede det unge
Par alt muligt godt og vilde nødig gøre noget Skaar i
deres Lykke.

Kamp for Tilværelsen

Efter at jeg havde taget Ophold i Vejle blev jeg af
min tidligere Arbejdsgiver i Ringkøbing opfordret til at
komme tilbage, men det kunde jeg ikke bekvemme mig
til. Jeg vidste, at naar jeg først var vendt tilbage, vilde
jeg næppe have Mod og Energi til atter at rive mig løs.
I Vejle følte jeg mig hjemme, og her vilde jeg blive. Men
da hele min Formue beløb sig til 455 Kroner, kunde jeg
ikke leve af mine Penge i længere Tid. Min Arbejdsevne
var for ringe til, at jeg kunde tage Arbejde hos nogen
Mester; jeg maatte forsøge, om jeg paa anden Maade

kunde tjene de seks Kroner om Ugen, som det kostede at spise i K. F. U. M.s Pensionat. Saa lejede jeg en lille Stue med Køkken i et Baghus i Ørstedsgade 14 for fem Kroner i maanedlig Leje, og her begyndte jeg min Virksomhed. Køkkenet var mit Værksted, og Komfuret gjorde Tjeneste som Limovn. Ud til Gaden anbragte jeg et Skilt, hvorpaa der stod: A. Berntsen, Instrumentmager.

Jeg fik lidt at bestille med Reparation af Musikinstrumenter, og ellers lavede jeg nye Violiner, som jeg solgte til beskedne Priser. Saa spurgte min Bror, Smeden ved Tirsbæk, om jeg ikke kunde lave et lille Harmonium til hans Pigebørn, og det vilde jeg ikke sige Nej til. Da det var leveret og viste sig at være vellykket, vilde min Bror, Skræderen i Kolding, ogsaa gerne have et Harmonium til sine Døtre. Der meldte sig efterhaanden flere Købere, og jeg tog gerne den Fortjeneste med, men jeg købte aldrig Materiale til mere end et Instrument ad Gangen, da jeg ikke regnede med, at denne Virksomhed skulde fortsættes. Der kom dog et Tidspunkt, hvor jeg indsaa, at det var her, mine Fremtidsmuligheder laa. Saa lejede jeg et lidt større Værksted og antog en Snedkersvend til at hjælpe mig. Det var en lykkelig Tid at begynde i. Interessen for Stueorgler var stærkt stigende og det gik godt med Afsætningen. Men min Uformuenhed og mit daarligere Helbred gjorde, at fornuftige Folk rystede paa Hovedet ad mit Forehavende. „Det kan han ikke faa til at gaa, det kommer aldrig til at gaa“, sagde en Mand, som mente at kunne vurdere mine Kvalifikationer. En anden Mand, som mente at have Indsigt i Faget, følte sig forpligtet til at advare mig. En Virksomhed af den Art vilde aldrig kunne komme til at gaa i Vejle; han vilde raade mig til at holde op, inden jeg fik for mange Penge sat til. Og en Barber, som mente, at mine Talegaver ikke stod

paa Højde med min faglige Dygtighed, tilbød mig, at han vilde komme og snakke med Kunderne, naar der skulde handles. „For jeg kan snakke Fanden et Øre af“, paastod han. Jeg mente dog at kunne undvære hans Assistance.

Snart flyttede jeg atter til et større Værksted, og jeg fik flere Medarbejdere. Et Firma i Amerika, som levere Harmoniummateriale til Fabrikker i mange Lande, blev nu min Leverandør, og de viste mig den Tillid at sende mig Materiale over Atlanterhavet uden Efterkrav eller Sikkerhedsstilling af nogen Art. Det stivede min svage Selvtillid noget af, at Amerikanerne havde Tillid til mig, skønt jeg redeligt havde fortalt dem, hvordan jeg var situeret. Min gamle Læremester, Snedker Jensen, kom en Dag ud til mig for at se, hvad det var jeg lavede. Han blev overrasket over at se, at jeg havde flere Svende i Arbejde, og da jeg nogen Tid efter traf ham paa Gaden, spurgte han, om jeg havde mine Folk endnu. Og da jeg sagde, at jeg havde faaet flere, udbød han: „Det var Pokkers!“

Min Driftskapital var hurtigt bleven for lille, men saa lavede jeg et lille Aktieselskab. Flere af mine Venner og Slægtninge indskød nogle hundrede Kroner i Virksomheden, og Udbyttet var paa Forhaand fastsat til syv Procent. Jeg forbeholdt mig Ret til at udbetale Aktiebeløbene, saa snart jeg kunde undvære Pengene, og det varede ikke mange Aar, før det skete. Det kostede megen Flid og Forsagelse at komme over de økonomiske Vanskeligheder, men jeg havde den Glæde, at det gik fremad Aar for Aar. Mine Instrumenter blev solgt enten direkte til Køberne eller gennem Agenter, som fik 10 % Provision. Jeg gjorde ikke noget for at komme i Forbindelse med Instrumenthandlere; de skulde have større Rabat,

og saa blev min Fortjeneste mindre. Og Købere var der altid nok af.

Min tidligere Arbejdsgiver, Bundgaard Andersen, var omsider bleven træt af at lave Harmonikaer, og han havde nu en Papvarefabrik. Det gik godt fremad for ham, men han var dog endnu ikke kommen helt over de økonomiske Vanskeligheder. Maaske var han den eneste i Vejle, der i de første trange Aar troede paa mine Fremtidsmuligheder. Vi hjalp hinanden gensidig saa godt vi kunde, dels med kontante Laan og dels med at skrive paa Vareveksler, som vi skulde have diskonteret.

Hos min Broder i Kolding traf jeg Børnenes Musiklærerinde, Frk. Amalie Jessen. Hun havde en lille privat Pogeskoole og underviste desuden i Musik og Haandgerning. Vi blev enige om, at hun skulde forsøge at sælge nogle Harmoniums for mig til sine Elever, og jeg stillede et Prøveinstrument til Raadighed i hendes Hjem. Hun blev snart en af mine dygtigste Forhandlere; vi vekslede Forretningsbreve, og jeg besøgte hende undertiden i hendes Hjem. Paa Grund af de smertelige Erfaringer, jeg havde gjort, vovede jeg ikke at tænke paa at knytte en Kvindes Skæbne til min, men der opstod efterhaanden en vis Sympati imellem os. Hun havde ligesom jeg faaet sin Part af Livets Trængsler. Hendes Fader havde haft en Herreekviperingsforretning, men den maatte han opgive, og saa blev han Auktionsholder. Amalie fik Plads som Huslærerinde i en stor Gaard paa Landet; hun boede her i et Kvistværelse paa Loftet, hvor hun sov daarligt paa Grund af nervøse Angstfølelser. Nogle velmenende, men lidet forstaaende, Mennesker fik hende med til Møder i en Missionsuge, hvor der var en Del Røre i Sindene. Man vilde have hende til at omvende sig, men hun

var for barnlig og naiv til at forstaa, hvad det var, man forlangte af hende. En noget haardhændet Missionær, Jakob Jensen, fik hende under Behandling, men da det ikke syntes at føre til noget Resultat, sagde han: „Hvis De ikke vil sige Ja til Jesus, saa vil jeg ønske, at Djævelen vil gøre det saa hedt for Dem, at De ikke kan holde det ud!“ Resultatet blev, at hun fik et Nervesammenbrud og kom syg hjem. Hun kom under Lægebehandling og laa med Is paa Hovedet. Det var en svær Forøgelse af Familiens Sorger at faa hende hjem i denne Tilstand, og det varede længe, inden hun forvandt Følgerne af denne Oplevelse. En ung Lærer, som hun senere blev forlovet med, svigtede hende og hævede Forlovelsen.

Et Aar, det var vist i 1904, deltog Frk. Jessen i et Feriekursus i metodisk Haandgerning paa Forskoleseminariet i Vejle. En Dag mødte jeg hende paa Gaden, hvor hun kom gaaende sammen med en Veninde. Og det forekom mig, at hendes Gang blev saa mærkelig let, da hun fik Øje paa mig. Det glædede mig, men det voldte samtidig Uro i mit Sind. Jeg frygtede for at komme til at volde hende Sorg. Aaret efter havde jeg nogle Harmoniums paa Udstilling i Horsens, og jeg inviterede hende med paa en Tur dertil. Vi saa paa Udstillingen, og vi spiste Rødspætter i Restaurationen; vi var glade ved at være sammen, men jeg var ængstelig ved at tænke paa, hvad det vilde udvikle sig til med vort Venskab.

Mit Helbred var stadig meget vaklende. Jeg søgte Læger baade indenbys og udenbys, men jeg fik ingen virkelig Hjælp. En Kur paa Frydenstrand i 1905 blev afbrudt ved, at min Fars Sygdom og Død nødte mig til at rejse hjem. Og det hindrede mig i mine forretningsmæssige Dispositioner, at jeg levede i en stadig Frygt for et Sammenbrud.

De almindelige praktiserende Læger syntes ikke at kunne hjælpe mig. Men saa rejste jeg en Dag til København og henvendte mig til Professor Knud Pontoppidan. Det var en smuk, høj Mand med et noget aandsaristokratisk Væsen. Han hørte lidt paa, hvad jeg fortalte ham om min Sygdom, og han tog nogle Maal af min Hovedform. Saa sagde han, at min Svaghed var det, som man kaldte nervøs Konstitution, og det var der egentlig ikke noget at gøre ved. Han havde nogle Patienter paa en Klinik i Bakkegaards Allé, der kunde jeg faa en seks Ugers Kur, men jeg maatte ikke vente at blive rask. Det var der ingen Trøst i. Jeg var tung i Sindet og vilde gerne tale lidt nærmere med Professoren, men han trippede utaalmodigt og saa hen til Døren, og saa maatte jeg gaa.

En Dag i 1906 rejste jeg til Middelfart og gik ind ad Sindssygehospitalets Port. Jeg ønskede at tale med en af Lægerne, og jeg blev henvist til Reservelæge Frode Krarup, som viste sig at være en lille Mand med et rart Ansigt. Jeg fortalte ham om min sygelige Tilstand og om mine mange forgæves Forsøg paa at finde Hjælp. Da jeg gengav Professor Pontoppidans Ord om, at jeg ikke maatte vente at blive rask, udbrød han ivrigt: „Sikke noget Sludder, det tror De da vel ikke paa! Selvfølgelig kan De blive rask ligesaa vel som andre Mennesker!“ Og nu fortalte Dr. Krarup mig, at der her paa Hospitalet fandtes en Afdeling, som kaldtes Kurhuset. Den var beregnet for Patienter, der havde Udsigt til at kunne blive helbredet indenfor en overskuelig Tid. Hvis jeg vilde ofre et halvt Aar paa et Ophold her, saa turde han love mig, at jeg skulde faa det helt anderledes og bedre end nu. Men jeg skulde først ordne mine Sager hjemme, saa jeg kunde være borte uden at ængstes for min Forretning. Foreløbig gav han mig Recept paa en Mikstur, som

jeg skulde bruge. Og jeg rejste hjem med mere Haab, men jeg maatte have Tid til at overveje, hvad jeg skulde bestemme mig til.

Jeg var noget betænkelig ved et saa drastisk Skridt som at lægge mig ind som Patient paa et Sindssygehospital. Der fandtes jo private Nerveklinikker, det maatte vel være lige saa godt. Jeg havde hørt Tale om Klinikken „Riishøj“, som laa i Riis Skov ved Aarhus, og en Dag holdt jeg mit Indtog her. Jeg hilste paa Klinikens Ejer, en Enkefru Jørgensen, som var Søster til Slotsarkitekt Thorvald Jørgensen, og jeg fik anvist et Værelse, hvor jeg foreløbig skulde ligge til Sengs. En meget solid mandlig Plejer, P. Nielsen, holdt mit Værelse i Orden, og ham fik jeg daglig en Snak med. Han fortalte mig, at man havde set mig fra Køkkenet ved min Ankomst, og man var der enig om, at jeg lignede en Teolog, som nylig havde været Patient her. Jeg var nu interesseret i at vide, hvilket Indtryk man havde af Teologen, og Plejeren sagde, at han var en rigtig flink ung Mand, men han var saa nervøs og genert, at han næsten var menneskesky, og han var uden Spor af Mandighed. Saa fik jeg altsaa der mit Skudsmaal! Overlæge Dr. Hallager fra det nærliggende Sindssygehospital var Klinikens Læge, og han kom i Reglen daglig og tilsaa Patienterne. En stor Jagthund, som han havde med, præsenterede han spøgende for mig som sin Reserverlæge. Den daglige Sygeplejegering blev besørget af en lidt ældre Sygeplejerske, som tidligere havde været paa Kommunehospitalets sjette Afdeling i København. Her havde hun plejet et Par meget omtalte Patienter, Amalie Skram og Grevinde Schimmelmänn. Jeg skulde ligge til Sengs og have god Mad, og jeg blev elektriceret med en kraftig Elektricismaskine. Klinikens Ejer, Fru Jørgensen, kom enkelte Gange og satte sig ved min Seng,

og saa læste hun for mig om Frans af Assisi, som var hendes Helt og Helgen. Fru Jørgensen var et fint og venligt Menneske, men Kuren førte ikke til noget, og en skønne Dag stod jeg op af min Seng og rejste hjem.

Min Stilling blev mere og mere uholdbar. Hver Gang jeg havde gjort et Indkøb af Materiale, var jeg ængstelig for, at et Nervesammenbrud skulde hindre mig i at faa det anvendt. Den Mand, jeg havde lejet Værkstedslokaler hos, vilde sælge Ejendommen, og hvis det blev til noget, kunde jeg risikere at blive sagt op til Fraflytning. Der var et Venskab og en vis fortrolig Forstaaelse mellem Amalie Jessen og mig, men vi var ikke forlovede. Jeg vidste noget om, hvad hun havde lidt, og jeg var bange for at føre hende ind i noget, der kunde føre til mere Lidelse.

Saa kom der et Tidspunkt, hvor hele min Livsvilje rejste sig til Modstand mod dette utaalelige Sygdomsslaveri. Kunde Lægerne ikke hjælpe mig, saa vilde jeg vise dem, at min Vilje var stærkere end deres Medicin. Jeg vilde fuldstændig ignorere min Sygdom og lade, som den ikke eksisterede. Jeg vilde leve, tænke, tale og handle som et sundt Menneske. Altsaa rankede jeg Ryggen og disponerede mere dristigt i alle Henseender. I Foraaret 1907 forlovede jeg mig med Frk. Jessen; vi købte Guld-ringe og bestilte Møbler, og vi agtede at holde Bryllup snarest muligt. Det gik godt i et Par Maaneder, men saa kom det totale Sammenbrud, som jeg saa ofte havde frygtet for. Efter den midlertidige Opstemthed fulgte en Depression med dødelig Træthed og knugende Tungsind. Nu rejste jeg atter til Middelfart og kom denne Gang til at tale med Dr. Agner Helveg. Han raadede mig til at lade mig indlægge, men det skulde ske ved en Læge udenfor Hospitalet.

Saa gik jeg en Dag hen til Læge Aug. Sonne i Vejle og

bad ham om at skrive en Ansøgning om Indlæggelse paa Sindssygehospitalet. Han saa forbauset paa mig og spurgte, om det nu ogsaa var vel overvejet. Det var et meget alvorligt Skridt, om jeg ikke troede, det vilde skade min Fremtid? Jeg svarede, at jeg havde lidt tilstrækkeligt, og nu skulde jeg have Hjælp, lige meget hvor. Han begyndte at udfylde et trykt Skema, men pludselig kastede han Penneskraftet hen ad Bordet og udbrød: „Nej, det kan jeg ikke skrive under paa! Der staar: Patienten lider af Sindssygdom og egner sig til Behandling paa et Sindssygehospital. Det kan jeg da ikke skrive under paa. De er jo ikke sindssyg!“ Nu maatte jeg blotte min sygelige Tilstand endnu mere for at overbevise Lægen om, at jeg var kvalificeret, og omsider satte han tøvende sit Navn under Dokumentet.

Jeg havde talt med min Forlovede og mine Slægtninge om mit Forehavende, og de turde ikke raade mig fra det, men de frygtede, at naar jeg havde været der en lille Tid, vilde jeg ogsaa være ked af det. Arbejdet paa min Fabrik skulde fortsættes under en Formands Ledelse, og et Par af mine Venner vilde tage sig af den daglige Korrespondance og føre Regnskab.

Bag Hospitalets Hegn

Den 4. Juni 1907 rejste jeg til Middelfart sammen med min Forlovede og en Svoger, som skulde være min Formyndere under mit Ophold paa Hospitalet. Det var en svær Dag for min Forlovede, som fulgte mig til en Dør, hvor jeg blev modtaget af Reservelæge A. Thune Jacobsen. Hun gik grædende derfra, men jeg var lammet af en saa dødelig Træthed, at jeg næsten ikke var i Stand til at føle noget-

somhelst. Jeg fik et Bad og blev lagt i Seng i et Eneværelse, hvor jeg skulde ligge til Observation. Mine Klæder og hvad jeg ellers havde ført med blev taget i Forvaring. En ung Pige bragte mig Franskbrød og Kakao, og hun formanede mig til at spise, for ellers kunde jeg ikke blive rask. „Der ligger en Student her inde ved Siden af“, sagde hun, „han vil ikke spise, og vi maa hele Tiden made ham, og det er virkelig saa besværligt“. Efter at have spist, lagde jeg mig udstrakt paa min Ryg og trak Overlagenet op over mit Ansigt. Det svære Liv, som jeg ikke havde kunnet magte, var jeg nu skilt fra, og nu vilde jeg have Fred. Mine tunge Tanker formede sig til et Par Vers:

*Træt jeg ser tilbage
paa min svundne Tid:
mange mørke Dage,
megen Kamp og Strid,
mange Fald og Fejltrin,
mangt et Haab, der svandt,
— ak, saa liden Lykke
jeg i Livet fandt.*

*Træt jeg skuer fremad
gennem Verdens Ørk,
Vejen gaar vel hjemad,
men den er saa mørk.
Svagt kun Haabets Stjerne
glimter hist bag Sky,
— skal jeg i det fjerne
snart se Morgen gry?*

Lægerne kom og spurgte mig om, hvad det var, jeg klagede over, og det eneste Svar, jeg var i Stand til at

give, var, at jeg var træt. De sagde, at det var de saamænd ogsaa til Tider. Det kunde vel gaa over, naar jeg havde hvilet mig en Tid. Jeg blev flyttet til en lukket Sygeafdeling og fik en Seng i et fem Mands Værelse. Oversygeplejersken, Frk. Wahl, som havde Lejlighed til at iagttage mig hele Dagen, sagde til Lægerne: „De skal tage Dem noget mere af den nye Patient. Han er mere syg, end De tror!“ Og det maatte Lægerne senere give hende Ret i.

De andre Patienter i Stuen kom op nogle Timer midt paa Dagen og gik ud i Haven, hvorfra jeg hørte Lyden af Slag paa Krocketkugler. Men jeg laa stille Dag og Nat og lod Timerne glide mig langsomt forbi. Foreløbig maatte jeg hverken modtage Breve eller Besøg; Avislæsning var forbudt, og jeg anede intet om, hvad der foregik ude i den frie Verden. I Begyndelsen syntes Tiden lang, men jeg levede mig snart ind i den daglige Rytme med Maaltider og Stuegang, og saa gik Tiden ret godt.

Overlægen, Dr. Fr. Lange, havde jeg ikke set endnu, han var bortrejst paa Ferie. Saa forlød det en Dag, at vi kunde vente Overlægen til Stuegang. Da han kom, hørtes der just en stærk Banken fra et eller andet Sted i Huset, og jeg hørte ham sige i en barsk Tone: „Hvad er det for et Spektakel!“ Nu traadte han ind, og jeg saa hans tætte faste Skikkelse med det markerede Ansigt og det myndige Blik. Han syntes barsk og kølig, men det viste sig efterhaanden, at han vandt ved nærmere Bekendtskab. De øvrige Læger var Agner Helveg, Thune Jacobsen og et Par Kandidater. Dr. Frode Krarup var flyttet til Viborg. Overlæge Lange var meget interesseret i de Lidelser, der skyldtes Overskud af Urinsyre. Hans højt ansete Broder, Dr. Carl Lange, havde skrevet en Afhandling om den urinsure Diateses Betydning for periodiske Depres-

sionstilstande. Overlæge Lange brugte selv antiuratisk Medicin, og han var altid paa Vagt overfor denne Lidelse hos sine Patienter. Da der en Morgen fandtes et Lag røde Urinsyrekrystaller paa Bunden af mit Natmøbel, blev han synlig glad og forsikrede mig, at nu havde de opdaget Kilden til min Sygdom, og nu skulde det nok snart lette, baade legemligt og sjæleligt. Jeg fik tre Gange om Dagen en Dosis af Carl Langes Gigtmikstur, den var ikke vel-smagende.

Jeg drog ind paa det store Hospital med den Tanke, at her var min sidste Mulighed for at finde Helbredelse, og at jeg ikke vilde rejse herfra, før jeg var rask, selv om det skulde vare længe. Og den Venlighed, hvormed man her kom mig i Møde, gjorde det let for mig at fastholde denne Beslutning. Der blev ikke anvendt Tvang overfor Patienterne, saa længe det paa nogen Maade kunde undgaaes. Jeg sagde straks, at man skulde ikke give mig Sovemidler, for jeg havde faaet mere af den Slags, end jeg havde godt af, og dette Ønske blev respekteret. Naar Lægerne kom paa Stuegang, gav de sig god Tid til at tale med hver enkelt Patient, og det skete altid paa en meget venlig Maade. Der blev i videst mulig Grad taget Hensyn til Patienternes Ønsker; Hovedsagen var, at de syge var rolige og tilfredse, og at Tilliden til Lægerne blev bevaret.

Overlægen, Dr. Lange, kom en Dag og satte sig ved min Seng for at tale lidt med mig. Og han sagde: „De kan tro, jeg ved, hvor slemt det er. Jeg har saa meget af det selv.“ Han havde selv et Overskud af Urinsyre at trækkes med. Han vilde gerne drille sine Patienter lidt i al Venskabelighed, saa lagde han Mærke til, hvordan de reagerede, og deraf sluttede han sig til deres Tilstand. En Dag kom han hen til min Seng med et ironisk Smil

og en drillende Bemærkning, men jeg havde det uheldigvis daarligt den Dag og var ikke oplagt til Spøg. Jeg vendte Ansigtet bort og sagde, at jeg vilde helst være fri for at svare; jeg kunde ikke sige noget, som Overlægen vilde blive glad ved at høre. Nu blev Dr. Lange meget ked af det, han satte sig ved min Seng og klappede min Haand, idet han sagde: „Jamen, lille Berntsen, De maa da ikke være vred paa mig, De ved da, at jeg holder af Dem. Jeg troede jo, jeg kunde spøge lidt med Dem.“ Og efter at han havde været rundt hos de andre Patienter paa Afdelingen, kom han og satte sig hos mig igen og sagde: „Jeg skal snakke lidt mere med Dem, for De maa nu ikke være vred paa mig!“

Da Hospitalets Første Reservelæge, Agner Helveg, en Dag kom paa Stuegang, fortalte jeg ham, hvad jeg havde drømt om Natten. Jeg havde drømt, at man vilde have mig udskrevet, at jeg ikke maatte være der længere, og det var jeg ked af. Og Lægen svarede med et Smil: „Ja, det er jo ogsaa en Form for Forfølgelse.“ Jeg var stadig behersket af den Tanke, at her var min sidste Chance, og at jeg endelig ikke maatte komme for tidligt herfra. En Dag kom Overlæge Lange hen til mig og sagde: „Naa, Hr. Berntsen, skal vi saa have Dem ind paa C i Dag?“ Det var en Afdeling for oppegaaende Patienter, og Overlægen havde sikkert ventet et Udbrud af Glæde og Taknemlighed. Han blev synligt skuffet ved at høre mig sige: „Nej, jeg er altfor træt til at være oppe. Bare De dog vilde lade mig ligge, det er det eneste, jeg ønsker.“ „Er De saa træt,“ sagde han i en spøgende Tone, „nej, saamænd er De ej! De ligger og bliver fed, og De er ikke vant til at have saa meget Kød paa Kroppen, og saa tror De, De er træt!“ Men da han nogle Dage efter i Forbigaaende vilde give mig et Klap paa Ryggen, snappede

han Haanden til sig og sagde: „Det er skrækkeligt, saa mager De er. Jeg støder mig hver Gang, jeg vil klappe Dem!“

Blandt Lidelsesfæller

Det var en meget svær Tid for min Forlovede. Efter adskillige Aars Slid med Privatskole og Musikelever var det lykkedes hende at blive ansat ved Kommuneskolen i Kolding. Her fik hun en god Løn, og nu skulde der komme bedre Tider baade for hende og for hendes Hjem. Det er forstaaeligt, at man undrede sig over, at hun nu forlovede sig med en syg Mand, og da man hørte, at jeg var bleven indlagt som Patient i Middelfart, synes denne Forbindelse at være helt umulig. Hun passede sit Arbejde paa Skolen, men hun var ved at gaa til af Sorg. Det tog saa haardt paa hende, at hendes Læge var betænkelig ved det. I de første Maaneder maatte jeg ikke skrive Breve eller faa Besøg, min Forlovede maatte nøjes med de Oplysninger, Lægerne kunde give hende. En Dag rejste hun til Middelfart for at høre til mit Befindende. Hun fik Foretræde hos Overlæge Lange, og da hun spurgte om min Tilstand, svarede han lidt kort og barsk: „Aah, han er noget sløv!“ Hun vendte sig bort for at skjule en Taare, men i det samme fik hun et lille faderligt Klap paa Ryggen, og nu sagde Overlægen venligt: „De skal ikke være ked af det, lille Frøken, det skal nok blive godt!“ Min Svoger kom en Dag derover for at høre til, hvordan det gik, og han fik af den vagthavende Læge den Besked, at der var ingen Forandring sket. Da min Svoger spurgte, om de mente, jeg kunde blive rask, svarede Lægen: „Det haaber vi, men det har vist sig, at Hr. Berntsen var meget mere syg, end vi troede.“

Da der var gaaet et Par Maaneder, fik jeg Lov til at sende min Forlovede et Brevkort en Gang om Ugen. Jeg fik ogsaa Lov til at læse lidt, og jeg laante en Bog fra Hospitalets Bibliotek i hver Uge. Anden Reservelæge, Thune Jacobsen, forestod Kontrollen med Bogudlaanet, og han vaagede over, at man ikke læste noget, man kunde tage Skade af. Jeg skrev flere Gange Kiplings: Lyset, der sluktes — paa min Ønskeseddel, men den blev mig nægtet. Den mentes at være for trist.

Ved Efteraarets Begyndelse kom jeg op nogle Timer midt paa Dagen, og jeg gik da ud i Kurhusets store og smukke Have. Her mødtes jeg med andre Patienter, og her spillede man Krocket. Min Sidemand paa Stuen var en ung Lærer, som jeg satte megen Pris paa. Hans Far, en fynsk Gaardmand, kom en Dag for at se til sin syge Søn, og jeg kom til at tale med ham ude i Haven. Han saa med Forundring paa de krocketspillende og tilsyneladende livlige Patienter, og han spurgte mig, om det var syge Mennesker? At hans Søn var meget alvorlig syg, havde han ingen Forstaaelse af.

Den mest gemytlige af Krocketspillerne var en ældre vejrbidt Søkaptejn. I Haven var han fuld af Narrestreger, men naar han bagefter kom ind paa Afdelingen, kunde Trætheden overvælde ham saa voldsomt, at han græd som et Barn, medens Taarene strømmede ned ad hans lodne Kinder. Han havde en slem Betændelse i Munden og fik alle sine Tænder trukket ud. Det gav mig Anledning til at skrive følgende Vers om ham:

*Hr. L har længe haft ondt for Tænder,
hvad ogsaa stundom Kaptejner hænder;
det gamle Gebis gik længe paa Pumperne,
tilsidst tog Tandlægen alle Stumperne.*

*Styrbord og Bagbord, det hele blev rømmet
saa hurtigt, at næppe Kaptejnen sig ømmed.
Men selv en Søhelt, i hvem der er Krummer,
tygger ej godt med de bare Gummer;
snart hyrer Kaptejnen — naar Vinden er gunstig —
en ny Besætning (N.B. kunstig!)*

En anden Herre paa Sygeafdelingen var Direktør A. fra Stockholm. Han var meget syg, og han fik noget Pulver, der skulde berolige ham, men han sagde, at det gjorde ham sløv, og at han trængte til at „livas“. Han var misfornøjet med, at han hverken kunde faa sine Klæder, sin svenske Salmebog eller sit nye Testamente udleveret, og da man sagde, at det havde Overplejer Larsen taget, udbrød han: „Aa, den Larsen, det er en Tyveknægt!“ Han havde svært ved at forstaa vort danske Sprog, og Kaptajn L., som kunde lidt af alle Sprog, vilde en Dag glæde ham ved at tiltale ham paa svensk. Idet han saa Direktøren ind i Ansigtet med sit barske Sømandsblik, sagde han: „Det er inte bra, när man börjer bli toki!“ Og Svenskeren svarede i en vemodig Tone: „Nej, det er inte bra det!“ Hver Gang Svenskeren saa et nyt Menneske, spurgte han vedkommende: „Har ni et litet Barn?“ Og naar Svaret var benægtende, rystede han sorgfuldt paa Hovedet. Han syntes at have den Forestilling, at der kun var Helbredelsesmuligheder, hvis man havde et lille Barn.

En Dag, da Sygeplejersken var gaaet en Tur, kom Direktør A. ind til mig kun iført Skjorte og Underbukser. „Nå, snelle Bror, hur går det?“ spurgte han, og han forhørte sig, om jeg kunde spille Halma. Han hentede et Halmaspil og fik det stillet an paa en Taburet ved min Seng. Da Plejersken kom til Stede og saa, hvad her fore-

gik, udbrød hun: „Det maa virkelig ikke eksistere!“ „Jo da, det får eksistera!“ svarede Direktøren. „Maa jeg spørge, om De har siddet der længe?“ spurgte hun, og han svarede: „Nej da, det er det første Spel!“ Det kostede Umage at faa ham gennet i Seng.

Blandt Patienterne var der ogsaa en ung Københavner, en Sønesøn af Digteren M. A. Goldschmidt. Han var et venligt og godmodigt Menneske, men et uroligt Ungdomsliv havde slidt for haardt paa hans Nerver. En Dag kom Overlæge Lange med et Blad og sagde: „Her er et Digt, som er undertegnet med Deres Navn, har De skrevet det?“ Goldschmidt vedkendte sig Forfatterskabet, og Dr. Lange sagde: „Jeg maa oprigtig talt sige Dem, at jeg forstaar ikke et Ord af det.“

Der var ogsaa en gammel Herre, som havde været i Tjeneste hos Kong Christian den Niende. Han sagde, at Kongen var en rar og skikkelig gammel Mand, naar bare de vilde lade ham være i Fred, men det var jo ikke saa let, for der var saa mange Raadgivere. Den gamle kongelige Tjener var mærkelig uvidende og meget pylrevorn. De andre Patienter vilde drille ham, men jeg syntes, man burde skaane ham af Hensyn til hans høje Alder. Om Aftenen kaldte han paa mig med rystende Mæle; han mente at skulle dø i Nattens Løb, og nu skulde jeg trykke hans Haand til Afsked, han ventede ikke at se mig mere. Det gentog sig mange Aftener, men om Morgenens levede han stadig videre.

En forhenværende Søofficer var Greve og født Excellence. Han var sprunget i Søen for at redde et Menneske, der var ved at drukne, men det gik saa uheldigt, at hans Hoved fik et voldsomt Slag af Skibsskruen, og det kostede ham hans Forstand. Studenten, der ikke vilde spise, som jeg havde hørt Tale om den første Dag, fik jeg og-

saa Lejlighed til at komme paa nærmere Hold. Han var en Præstesøn, og man havde ladet ham studere, men hans svage Hoved havde ikke kunnet taale det. Han kunde ikke selv spise eller klæde sig paa, og man hørte ham ikke tale. Han laa hele Dagen paa Ryggen i sin Seng og gjorde nogle mekaniske Bevægelser med sin ene Haand. Mange tragiske Livsskæbner fik man her et Indblik i.

En Epidemi

Julen nærmede sig, og Travlhed med Juleforberedelser begyndte ogsaa at spores indenfor Hospitalets Hegn. Saa kom der et foruroligende Rygte i Omløb; nogle af Patienterne havde faaet ondt i Halsen, og man frygtede for en Epidemi. Lægerne mente dog, at der sikkert kun var Tale om en uskyldig Halsbetændelse, men da man for en Sikkerheds Skyld „podede“ nogle syge Halse og sendte Stoffet til Undersøgelse, blev det konstateret, at det var Difteritis. Nu blev der Travlhed og Uro. Man var ikke her vant til at have med smitsomme Sygdomme at gøre, og der fandtes ingen Smitteafdeling for mandlige Patienter.

Jeg havde tidligere været mærkeligt frygtløs overfor alt, hvad der hed Smitte, men nu mærkede jeg, at denne instinktive Sikkerhedsfølelse havde forladt mig. Og da jeg en Dag færdedes i Haven, blev jeg pludselig svimmel, og jeg følte samtidig heftige stikkende og jagende Smerter i Hovedet. Jeg skyndte mig ind og gik i Seng, og det viste sig, at jeg allerede havde høj Feber. Da man ikke vilde have Afdelingen inficeret, blev jeg flyttet med det samme. Man havde ryddet en Række Celler, som ellers blev benyttet til urolige Patienter, og jeg blev bragt der-

over paa en Baare. Der fandtes to Senge i Rummet, og en Skipper fra Svendborg blev anbragt i den ene. Jeg følte med en vis Stolthed, at jeg blussede af Hede, det var, saa vidt jeg vidste, første Gang i mit Liv, at jeg havde haft høj Feber. Tidligere var min Temperatur ofte for lav; en Sygeplejerske paa Ringkøbing Sygehus havde i sin Tid stillet mig i Udsigt, at jeg døde nok engang af Mangel paa Feber. Nu kunde jeg altsaa dog faa Feber som andre Mennesker, det maatte sikkert betragtes som et Fremskridt.

Om Natten blev jeg vækket ved, at der stod to Mænd ved min Seng og drøftede, om jeg var levende eller død. Skipperen mente at have hørt mig drage mit sidste Suk, og han havde derfor tilkaldt Nattevagten. Denne mente dog, at jeg var levende endnu, og da jeg gav Udtryk for den samme Opfattelse, blev Diskussionen sluttet. Men den følgende Dag blev jeg flyttet til en Enecelle, hvor Sengen stod midt paa Gulvet og var skruet fast med Jernbeslag. Vinduet sad højt oppe og var sikret med Jernstænger, og der var ikke noget Haandgreb i Døren. Jeg hørte Plejerens Nøgleknippe rasle, hvergang han gik ud eller ind. Plejeren bragte mig Æg, rørt med Sukker, det var omtrent det eneste, jeg kunde faa ned gennem den syge Hals.

Man havde dengang begyndt at fremstille Serum mod Difteritis, men Serumet var ikke standardiseret, og det var nogle mægtige Sprøjtefulde, man fik. Her laa jeg en Ugestid og var ikke rigtig klarhovedet paa Grund af den høje Feber. Det brændte som Ild i Halsen, men ellers var jeg ret vel til Mode, nærmest lidt opstemt. Et Barndomsminde dukkede op i min Erindring og formede sig til et lille Digt, der nogle Aar efter blev trykt i en Digtsamling. For en Del Aar siden traf jeg den Plejer, der havde

passet mig, han var nu ansat ved De Kellerske Anstalter. Han huskede mig fra Middelfart, og da jeg ytrede, at jeg vist havde gjort en Masse Vrøvl i den Uge, jeg laa paa hans Afdeling, svarede han: „Nej, De sagde slet ingenting!“

Saa vaagnede jeg en Morgenstund og var meget forundret over mig selv. Jeg var som nyfødt, aldrig i mit Liv havde jeg følt mig saa let og vel til Mode som nu. Feberen havde udraset, og den havde rensset al Sygdomsgift ud af mit Blod. Jeg sprang op fra min Seng og saa ud af det tilgitrede Vindue. Det var et nøgent og øde Vinterlandskab, der laa udbredt for mit Blik, men jeg syntes, at det var det smukkeste, jeg nogensinde havde set. Den Morgen erfarede jeg, at et Menneskes Lykkefølelse ikke er afhængig af de ydre Forhold og Omgivelser, men af den indre Tilstand.

Nu blev jeg flyttet tilbage til Sygeafdelingen, det havde ikke været muligt at holde Smitten ude derfra. Jeg fik at vide, at en af Difteripatienterne, en ældre Mand fra Als, var død, og at man ogsaa havde ventet min Død. Frk. Wahl var imidlertid bleven flyttet til en anden Afdeling, og en flink Pige, som hed Kirstine, plejede nu den halve Snes Patienter, som laa her. Der var meget at bestille, og hun sled med en god Vilje, men hun saa daarlig ud, var gullig i Ansigtet og usikker paa Benene. Lægerne spurgte, om hun ikke var syg, men hun vilde ikke give fortabt. Først efter Nytaar røbede hun overfor mig, at hun havde haft Difteritis med høj Feber, og hun var kommen til at se ældre ud.

Min Forlovede havde faaet Overlægens Tilladelse til at besøge mig i Julen, og det var en stor Skuffelse, at Epidemien hindrede hende i at se mig. Det var over et halvt Aar siden, vi saa hinanden sidst. Det eneste, jeg kunde

gøre, var at sende hende et Julebrev, og det blev i Form af et Digt:

*Naar alle Klokker ringer Julen ind,
og Barneøjne af Forventning tindre,
da fødes Glæden, selv i syge Sind,
og alle Livets Sorger synes mindre.*

*Maaske var Aarets glade Timer faa
og Sorgens bitre, mørke Stunder mange;
dog lysner det i Hjærtets skjulte Vraa
ved Klangen af de gamle Julesange.*

*Snart ringer alle Klokker Julen ind
med Glædesbud til Jordens Millioner.
Jeg ønsker Dig, at Du med frejddigt Sind
maa lytte til de gamle, kære Toner.*

Trods alle Vanskeligheder og alt det Ekstraarbejde. Epidemien medførte, blev Julen fejret paa sædvanlig Vis. Der var stort Juletræ i Festsalen, og et mindre Juletræ var tændt for os, der ikke kunde komme sammen med de andre Patienter. En kvindelig Læge med en smuk Sangstemme sang Julesalmer for os. Greven lukkede sig inde paa sit Værelse og vilde ikke være med, da han „havde en anden Religion.“ Men Løftet om en Cigaret lokkede ham frem, og vi blev alle samlet om det tændte og pynkede Juletræ.

Den 29. December kom Overlæge Lange paa Stuegang om Morgenen sammen med en Kandidat, som penslede min Stuefælle i Halsen med Lapis. „Skal Berntsen ikke pensles?“ spurgte Overlægen, og Kandidaten svarede, at det var ikke bleven ordineret. „Naa, er der ikke andet

i Vejen," sagde Overlægen, „jo, giv De bare ham en Omgang ogsaa, han skal ikke være Stedbarn.“ Saa blev jeg ogsaa penslet. Overlægen forstod jo nok, at jeg havde ligget og gottet mig over at være fri for den ubehagelige Pensling, og da han var halvt ude af Døren, vendte han sig om imod mig. Han satte paa Skrømt et meget barskt Ansigt op og sagde: „De skal ikke slippe!“ Det blev de sidste Ord, jeg hørte af hans Mund. Samme Dags Aften fandt man ham siddende død i sin Lænestol. Han havde ogsaa faaet en Serumindsprøjtning, og man mente, at det var mere, end hans forkalkede Hjærte kunde holde til. Han blev kun 65 Aar gammel. Der var stor Sorg over hans Død, ikke mindst blandt Patienterne. Adskillige, for hvem det havde begyndt at lysne lidt, syntes, at nu lukkede Mørket sig om dem paany, naar de ikke længere havde Dr. Langes faste Haand at støtte sig til. Dr. Lange var ugift; den Kvinde, han havde ønsket at dele Livet med, foretrak en yngre Bejler. Overlægen blev efter eget Ønske begravet paa Hospitalets Kirkegaard i det Dagligtøj, han havde baaret ved Stuegangen.

Begyndende Bedring

Den vidunderlige Lettelse, jeg havde følt, efter at Feberen havde rensset mit Blod, holdt sig ikke ret længe. Da jeg kom i Gang med at spise den sædvanlige Mad, meldte Stofskiftevanskelighederne sig paany. Men jeg havde dog oplevet et Glimt af en Tilværelse, der ellers var mig fremmed, og af en Livsfølelse, der for mig var ny og mærkelig. Jeg laa atter i min Seng paa Sygeafdelingens fem Mands Stue, og i en Seng ved Siden af mig laa der en Læge, som var paa Afvænningskur for Misbrug

af Narkotika. Det var en venlig og intelligent Mand, og vi snakkede hyggeligt sammen. En anden Patient i Stuen var en „Fars Søn“, som havde ødelagt sit Helbred ved et letsindigt Liv. Han var ikke tilfreds med Forholdene her, og han fandt det især utilbørligt, at der paa et Sted, hvor saa mange Mennesker var samlet, ikke fandtes en Restauration, hvor man kunde faa en Genstand.

Jeg var sengeliggende det meste af Tiden, men der syntes at kunne spores en begyndende Bedring. Mit Sind var endnu tungt, men engang imellem gik der et Glimt af Lykkefølelse, et sjæleligt Solstrejf, igennem mit indre Menneske. Det varede kun et flygtigt Nu, men det var dog et Varsel om, at noget nyt var ved at bryde frem. Nu vekslede jeg regelmæssigt Breve med min Forlovede, og hun fik Lov til at besøge mig engang imellem. Det glædede baade Patienter og Funktionærer, at Dr. Helveg fik den ledige Overlægestilling, det var vi alle godt tjent med. Og nu kom Dr. Frode Krarup tilbage fra Viborg og fik Stillingen som Første Reservelæge.

Nu nærmede det Tidspunkt sig, hvor jeg skulde flyttes til en anden Afdeling og være oppegaaende Patient. Hidtil havde jeg været paa anden Pleje, hvor Taksten var 1 Kr. 50 Øre om Dagen, men nu bad jeg om at komme paa første Pleje, som kostede en Krone mere. Saa kunde jeg nemlig komme paa Afdeling B, som var den mest hyggelige. Overlægen syntes dog ikke, jeg skulde betale mere, han skaffede mig et Værelse paa B, skønt jeg fremdeles var anden Pleje Patient. En Dag i Foraaret 1908 flyttede jeg ind paa Afdeling B. Her var der to Dagligstuer med Klaver og københavnske Aviser, og der var Adgang til en Billardstue. Nu fik jeg ogsaa Lov til at færdes udenfor Hospitalets Hegn, og jeg gik min første Tur gennem Kongebroskoven. Jeg hørte et Hanegal fra et Hus i Sko-

ven, og denne uvante Lyd lød i mine Øren som en Fanfare til Livets Pris.

Senere kom jeg til at gaa Tur med en Adjunkt fra en Latinskole i Jylland. Han var meget flink, men jeg kunde ikke undgaa at mærke, at han som Akademiker følte sig hævet over mig, der kun var Haandværker. Han syntes at undre sig over, at jeg dog havde læst en Del og kunde tale med om et og andet. En Dag spurgte han mig, om jeg ikke havde forfejlet mit Kald i Livet — om det ikke havde været mere tilfredsstillende, hvis jeg var kommen til at studere i Stedet for at blive Haandværker? Jeg svarede, at jeg var godt tilfreds med min Stilling; det var jo slet ikke sikkert, jeg var naaet videre ved at studere. Han skyndte sig at sige, at det var ikke det, han tænkte paa, men han mente, om jeg dog ikke følte Savnet af den Dannelse, som følger med det akademiske Studium? Jeg indrømmede, at det sikkert var en stor Mangel, og han var naiv nok til at overhøre det ironiske i mit Svar. „De hører dog altsaa til de fornuftige Autodidakter,“ sagde han. „Ved De for Resten, hvad en Autodidakt er?“ Jo, det vidste jeg da.

Nu fik jeg lidt Arbejde at beskæftige mig med. Jeg kom til at passe en lille Have, som hørte til Anden Reserverelæges Embede. I Kurhusets Kælderetage var der en Række Værksteder, hvor Patienterne kunde beskæftige sig med Arbejder af forskellig Art. Der var ogsaa et Snedkerværksted, hvor jeg kunde sysle med, hvad jeg havde Lyst til. Jeg lavede her et Par Violiner, og en anden Patient, som var interesseret i Violinbyggeri, gav jeg lidt Undervisning samt skaffede ham Værktøj og Materiale fra Udlandet. Desuden byggede jeg et lille Harmonium, som Hospitalet beholdt til Erindring om mig. En sindssyg Snedker blev sat til at hjælpe mig med Træar-

bejdet til Harmoniet. Jeg havde saaledes nu baade en Svend og en Lærling. Til at begynde med skældte Snedkeren ud over mit Arbejdstempo, der var ingen Mening i at tage saa heftigt fat, men vi kom til at arbejde sammen i god Forstaaelse.

Her paa B havde jeg et pænt Eneværelse med polerede Møbler, og jeg var her i Selskab med rolige og dannede Patienter. Det var et Fremskridt at kunne spadsere frit omkring og have Adgang til at læse Aviser. En Del af Tiden gik med at dyrke Billard og Krocketspil.

Udflugter og Underholdning

Hjemme i Vejle gik Arbejdet paa Fabrikken sin vante Gang. Det blev bestemt, at mine Folk skulde have en Udflugt, hvor jeg kunde være sammen med dem; de skulde tage med Toget til Middelfart, og der vilde jeg slutte mig til Selskabet. Vi skulde spise til Middag paa et Højskolehjem, og derefter vilde vi tage over til Fænø. Overlæge Helveg havde givet mig den ønskede Tilladelse, og jeg bestilte Middagsmad hos Værtinden paa Højskolehjemmet. Men nogle Dage før Udflugten fandt Sted, mødte jeg Overlægen udenfor Hospitalet, og han lo over hele Ansigtet, da han saa mig. „Nu skal jeg fortælle Dem noget morsomt,“ sagde han. „Jeg blev ringet op af Værtinden paa Højskolehjemmet, og hun fortalte, at en af mine Patienter havde været hos hende og bestilt en Middag til 22 Personer. Nu vilde hun gerne spørge Overlægen, om han troede, det forholdt sig rigtigt?“ Han havde beroliget hende med, at hun kunde ganske roligt servere. Jeg maatte indrømme, at hendes Forsigtighed var fuldt berettiget, men det var ikke faldet mig ind, at hun kunde nære Tvivl

om min Paalidelighed. Udflugten forløb udmærket, og Middagen var god og billig.

Der blev af og til arrangeret Fester og Underholdning af forskellig Art for Patienterne. Om Vinteren foregik det i Festsalen, hvor Patienterne blev underholdt med Oplæsning eller Dilettantkomedie og derefter dansede til god Musik. Det var et broget Selskab fra vidt forskellige Samfundslag, der her mødtes, og det var en Fornøjelse at se, hvor Dansen og Musiken kunde faa gamle sløve Øjne til at skinne. Patienterne fik al den Kaffe med Wienerbrød, de kunde sætte til Livs, og nogle var saa forsynlige at stikke et Par Stykker Wienerbrød i Lommen. Ved en saadan Fest hørte jeg en ældre mandlig Patient sige: „Det er storartet, det er ligesom i Tusind og een Nat.“ Om Sommeren blev der arrangeret Udflugter til Lands og til Vands. Jeg deltog i en Tur til Skamlingsbanken med Dampskib. Ved denne Lejlighed løb et Par Patienter deres Vej, men da de ikke var farlige, lod man dem løbe.

Det skete ogsaa, at vi blev ført ned til en Forestilling i Biografen eller Teatret. Jeg mindes en Teateraften, hvor Betty Hennings underholdt os med Oplæsning af Otto Benzons Skuespil: „Tilfældigheder.“ Blandt Patienterne var der en Hr. H. fra København; han havde rejst meget og var meget kunstinteresseret. Medens Overlæge Lange endnu levede, kom Hr. H. en Dag og spurgte, om han maatte have Lov til at gaa i Teatret om Aftenen. Det maatte han gerne, men Overlægen vilde vide, hvad han skulde se, og om han havde sikret sig en Billet. Jo, det var da „Ambrosius“, der skulde opføres, men han havde desværre kun kunnet faa Staaplads. „Naa,“ sagde Dr. Lange, „De vil se „Ambrosius“ — paa Middelfart Teater — og paa Staaplads! Hør, min gode Mand, De er virkelig mere syg, end jeg havde troet!“

Man kom efterhaanden til at stifte Bekendtskab med Patienter fra andre Afdelinger, og blandt dem var der adskillige mærkelige Typer. Jeg mindes en ældre Mand med graa Skægstubbe i et rødt Ansigt. Han levede i den lykkelige Tro, at hele Verdens Pengevæsen sorterede under ham. Hvis man lod sig forstaa med, at man godt kunde bruge et Beløb, var han straks til Tjeneste. Saa kunde man faa den Besked, at der paa et nærmere angivet Sted laa 360,000 Kroner parat, som man kunde afhente, naar man vilde, det var i Orden fra hans Side. Men det var ham ufatteligt, hvorfor han ikke kunde blive barberet hos Barberen i Byen. Han havde sagt Barberen, hvor han kunde hente Pengene, men Barberen paastod, at han fik dem ikke. Her var der en uforklarlig Uorden i Forretningsgangen. Da denne rundhaandede Finansmand en Dag stod udenfor Hospitalets Hegn i en lyttende Stilling, spurgte en Plejerske ham om, hvad han kunde høre. Og han svarede: „A ka hører Musik. De æ fræ Babelstaarnet, der æ Rejjsgilld i Daw. A ka hører, di speller.“

En ældre Mand med et stort Skæg var Væver af Profession, og han var hver Dag travlt beskæftiget med at væve Stoffer til Hospitalets Brug. Men om Aftenen, naar han var fri, skrev han Opraab til det danske Folk og spurgte, om de ikke snart havde i Sinde at indsætte ham i hans lovlige Rettigheder som Arving til den danske Trone. En Fodermester var ogsaa et flittigt Arbejdsmand. Han hjalp med at vaske op og at vaske Gulve, og han slog Græs i Haven. Og hvergang han havde gjort et Stykke Arbejde, sagde han, at nu, naar han havde gjort saa meget Arbejde for Hospitalet, maatte han da vist snart kunne blive udskrevet. Men en anden Patient forklarede ham, at det Ræsonnement var helt forkert. Han skulde hellere nægte at bestille noget, saa blev de nok

ked af at have ham gaaende her. Saa længe de i ham havde en gratis Arbejdsmand, slap han sikkert ikke herfra.

Der var andre Patienter, som tilsyneladende var normalt tænkende, men som alligevel havde en Svaghed, der havde ført dem hertil. En Gaardmand, som havde været en førende Personlighed paa sin Egn, led af en sygelig Angst for Smitte. Naar han gik ud af en Dør, skete det paa den Maade, at han trykkede Dørhaandtaget ned med Albuen og kantede sig ud uden at røre ved Døren. Og ude i Haven gik han med begge Arme ud fra Kroppen, som om han var bange for at røre ved sig selv. Naar man rakte en Haand frem for at sige Goddag til ham, fik han i en Fart Hænderne om bag sin Ryg for at undgaa Berøring, men det endte dog med, at man fik et Haandtryk, og at han selv smilede ad sin sygelige Frygt. Naar han om Aftenen skulde gaa til Ro, endevendte han sin Seng og saa alt nøje efter. Hvis der fandtes en Lapisplet paa et Lagen, nægtede han at lægge sig i Sengen, det var ganske uforsvarligt at byde ham et saadant Leje. Det skete, at man maatte tilkalde Overlægen, for at denne kunde berolige ham. Og saa sagde Patienten: „Ja, saa lægger jeg mig, men det sker paa Deres Ansvar, Hr. Overlæge!“ Paa alle andre Omraader var denne Mand fuldstændig normal.

„Gamle Lind“ skal ogsaa nævnes. Det var en lille vanfør Mand, som havde været Patient her, siden Hospitalet blev bygget. Han havde været Kopist i et af Ministerierne, og han havde en Pension, der dækkede hans Ophold her. En Dag spurgte han mig, om jeg havde Lyst til et Parti Skak, og vi fik begyndt paa Spillet. Jeg mente at kunne spille Skak, og jeg havde tidligere været med til at sidde over et Skakparti i Timevis, men her fik det hurtigt Ende. I Løbet af faa Minutter havde han gjort mig mat. Han var den mest overlegne Skakmester, jeg har kendt.

Ægtemand, Far og Husejer

En Dag i Efteraaret 1908 blev jeg udskrevet fra Hospitalet og vendte tilbage til Vejle. Og den 12. Februar 1909 stod min Brud og jeg for Alteret i Kolding Kirke, hvor

Amalie Berntsen, f. Jessen. Efter Maleri af Christensen Bakkely

Pastor Kjørboe viede os. Vi spiste vor Bryllupsmiddag i Svigermors Hjem sammen med nogle Medlemmer af Familien, og om Aftenen drog vi til vort fremtidige fælles Hjem i Vejle. Her begyndte nu et Samliv, som kom til at vare i otteogtyve lykkelige Aar. Baade min Hustru og jeg havde levet vore Ungdomsaar under et Tryk af Modgang og Trængsler, men nu saa vi glade Fremtiden i Møde.

Min Fabriksvirksomhed havde til Huse i lejede Lokaler, men Ejeren vilde gerne sælge Ejendommen, og jeg købte den af ham. Nu boede vi altsaa paa egen Grund.

Der var god Afsætning paa de Harmoniums, vi fabrikerede, og Kunderne var ofte Folk fra Landet, der kom kørende, og som skulde have et Instrument med hjem i Vognen. Min Hustru var meget gæstfri, og hun støttede Handelen ved at traktere Kunderne med Kaffe, hvilket Landboerne altid var taknemlige for. En Mand fra Oplandet var en Dag inde hos os i et Forretningsanliggende; han saa, at jeg havde en Del Folk i Arbejde, og at min Hustru desuden havde Musikelever. Saa spurgte han: „Håer I nowwe Bøen?“ Da vi svarede benægtende, udbrød han: „Hwa vil I så mæ et, I blywwe jo smadderriig!“ Saa galt gik det nu ikke, men vi havde lidt økonomisk Fremgang fra Aar til Aar.

Vor Førstefødte, Erik Anton, kom til Verden den 19. Februar 1910. Han var en lille køn og god Dreng, men det lod desværre til, at han havde arvet nogle af mine legemlige Svagheder. Der var Vanskeligheder med hans Ernæring; vi gav ham Flaskemælk, som efter Lægens Forskrift var kogt i lang Tid, men hans Svaghed tog til. Den 13. August samme Aar døde han fra os. Kort før han udaandede, sad jeg ved hans Leje og saa med dyb Bevægelse paa vort dødssyge Barn. Og da jeg hviskede: „Lille Dreng!“ aabnede han sine febertrætte Øjne og saa op til mig med et kærligt Smil, som jeg aldrig vil glemme. Det var en flygtende Sjæls Afskedshilsen til mig. Mine Folk paa Fabrikken lavede en lille Kiste til ham af Egebrædder, som blev høvlet paa en nyanskaffet Maskine. Pastor C. Jessen talte ved Begravelsen, og hans Tekst var: Guds Velsignelse gør rig.

Der blev vist os megen Deltagelse i vor Sorg. Og min

Hustru sagde senere, at hun først efter denne Oplevelse følte sig helt knyttet til Vejle som hendes Hjemsted. Skønt vi kun havde haft vor lille Dreng saa kort Tid, var han dog bleven Midtpunktet i vore Tanker og Forhaabninger. Jeg gav min Sorg Udtryk i et lille Digt:

*Min lille Dreng, min lille Dreng,
vi redte dig saa blød en Seng,
du var vort bedste Eje.
Du var din Mor saa kær, saa kær,
du stod din Far saa nær, saa nær,
vi vaaged ved dit Leje.*

*Min lille Dreng, min lille Dreng,
os gæsted Sorgen ved din Seng,
da du i Døden sukked.
Og Savnet blev saa stort, saa stort,
men Englen stod ved Dødens Port,
dig ind i Himlen lukked.*

*Min lille Dreng, min lille Dreng,
vi redte dig saa kold en Seng
blandt Kirkegaardens Grave.
Men du skal ikke fryse slem,
din Barnesjæl hos Gud er gemt
i Paradisets Have.*

Efter Begravelsen rejste vi til Himmelbjerget og tog Ophold hos vore Venner, Organist Bauers fra København, som havde et Sommerhus der. Her søgte vi at samle vort Sind og at faa Kræfter til at leve Livet videre.

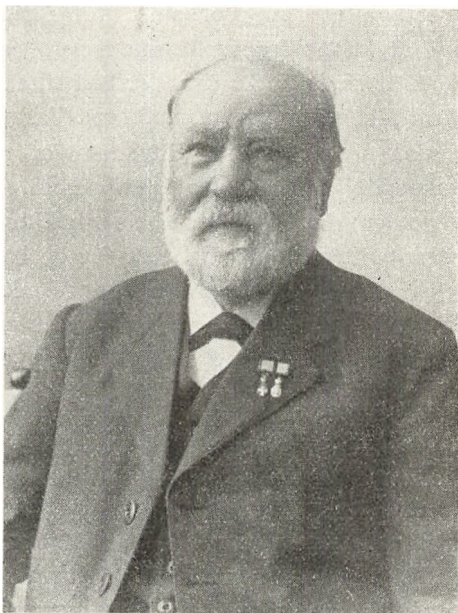
Litterære Forsøg

Aarene fra Aarhundredskiftet og til Krigens Udbrud i 1914 var i mange Maader en lykkelig Tid. Der var ingen nævneværdig Arbejdsløshed, Pengenes Købeevne laa fast, og der var Stabilitet i alle Forhold. I min Branche gjaldt det kun om at kunne fremstille saa meget som muligt; Køberne kom af sig selv. Der var Frihed til at handle og Tillid mellem Mennesker; man kunde faa Varer sendt fra Udlandet uden at skulle stille Sikkerhed af nogen Art. Jeg var taknemlig for de lykkelige Forhold, jeg nu fik Lov at leve under; det Tryk, der i hele min Ungdom havde hvilet over mit Sind, maatte nu vige for en lysere Stemning. Og jeg mente, at jeg havde fundet mit Livskald. Men i Aaret 1914 skete der noget, som endnu engang forandrede mit Livs Retning og stillede mig nye Maal for Øje.

Jeg var kommen i Forbindelse med Folkemindesamleren Evald Tang Kristensen, som boede i Mølholm. Han havde købt et Harmonium hos mig, og da jeg gik ind paa at tage nogle af hans Bøger i Bytte, fik jeg Ærinde til „Mindebo“. Det viste sig snart, at vi havde fælles Interesser, og Bekendtskabet blev til et varigt Venkab. Han kom jævnlig paa en lille Visit hos os, og vi lærte ham ret godt at kende. Vi opdagede, at der bag hans særprægede Væsen skjulte sig et trofast og følsomt Sind. Saa skete det en Dag i Forsommeren 1914, at Evald Tang Kristensen kom ind i min Stue, og han saa ud til at have noget paa Hjærte, der hastede. Inden han endnu havde faaet Tid til at sætte sig paa en Stol, sagde han: „De skal udgive en Bog!“ Jeg blev meget overrasket og sagde, at det var jeg sikker paa, at jeg ikke skulde. Jeg kunde ikke skrive nogen Bog, og selv om jeg kunde, vilde næppe no-

gen læse den. „Jo, De skal!“ blev han ved. „Nu samler De sammen, hvad De har, og saa kommer jeg paa Lørdag og ser det igennem. Saa skal jeg nok sige, om det dur.“

Jeg var meget skeptisk overfor denne nye Ide. I min

Evald Tang Kristensen

grønne Ungdom havde jeg skrevet nogle rimede Logogrifer til „Søndagsbladet“, som blev redigeret af Zakarias Nielsen, og senere var det sket en enkelt Gang, at en tungsindig Stemning havde fundet Udløsning i et lille vemodigt Digt. At mine faa og smaa Forsøg skulde egne sig til Udgivelse i Bogform, var aldrig faldet mig ind. Men Tang Kristensen kom om Lørdagen, som han havde sagt; han tog Plads ved mit Skrivebord og saa de Smaating igen-

nem, som jeg havde fundet frem. Og saa sagde han: „Ja, det kan godt gaa an, men det er jo for lidt. De kan da vel se, at det kan der ikke blive en Bog ud af. Nu kommer jeg igen paa Onsdag, og saa faar De skrevet noget mere til den Dag!“ Jeg svarede, at det blev der ikke noget af, men han var urokkelig. Han kom igen om Onsdagen, og hele Sommeren igennem blev han ved med at besøge mig to Gange om Ugen, og hver Gang fik jeg Ordre til at skrive noget mere til næste Gang.

Jeg anede ikke, hvor jeg skulde finde mit særlige Feit, hvis jeg i det hele taget havde nogen Opgave indenfor Litteraturen. Men en Dag kom jeg i Tanker om det tidligere nævnte Træk om min Oldemor, der som ung Brud maatte flytte ind i et tomt Hus, og det faldt mig ind, at den Historie vist burde fortælles paa Jydsk. Det blev til Digtet: „Mi Olldmor“. Saa snart Tang Kristensen saa det, sagde han: „Der har De Deres Felt! Den Slags smaa Interiører skal De skrive mange af. De kan stole paa, at der vil komme en Tid, hvor de bliver efterspurgt.“ Jeg var stadig tvivlende; det synes mig at være stærkt begrænset, hvad der kunde siges paa Jydsk, men jeg skrev dog enkelte andre jyske Digte, blandt andre: Mi Nååbo, Pe Sme“.

En af mine Ungdomsvenner, J. Strandbygaard, havde faaet et Trykkeri i Gang i Skjern, og da Efteraaret kom, lod jeg ham trykke mine Digte i en lille Bog. Den skulde ikke bringes i Handelen, jeg vilde bruge den som Gave til Venner og Bekendte. Bogens Titel var „Noget“, og den blev trykt i 600 Eksemplarer. Nogle af mine Venner fik Bogen med følgende Dedikation:

*Læs ej min Bog med streng Kritik,
husk paa, at du den gratis fik,*

*kun saare jævnt er Sproget.
Men selv en daarlig Digtters Pen
kan bringe Bud fra Ven til Ven,
og det er altid n o g e t.*

Et Eksemplar af Bogen sendte jeg til Overlæge Helveg i Middelfart med følgende Vers:

*Da mine Nervers Mekanik
i trange Sygdomsaar slog Klik,
hos Dem jeg Hjælp og Lindring fandt
og atter Mod paa Livet vandt.
Med nænsom Haand og venligt Sind
De redte syge Tankers Spind;
at Tanken nu kan smukt fungere,
skal denne Bog dokumentere.*

Fra Digteren Aage Matthison-Hansen i København modtog jeg en Dag et Brev, hvori han skrev: „Gennem min Broder, Ejnar, har jeg lært at kende Deres lille Digt-samling, som det har glædet mig at læse, fordi Deres Vers ejer en naturlig melodios Ynde, der endog i „Min lille Dreng“ anslaaer Schack Staffeldtske Rytmer.“ Dette Brev gav mig noget at tænke paa. Mon det virkelig skulde have noget paa sig med mine digteriske Evner? Maaske burde jeg forsøge, om det var muligt at naa videre. Og da Evald Tang Kristensen nu begyndte at tale om, at jeg ikke kunde nøjes med at udgive een Bog, men at to var det allermindste, jeg kunde slippe med, var jeg ikke uvillig til at vove et nyt Forsøg. I 1916 udkom min næste Digt-samling: „Fra Hjemmet ved Skoven“. Den indeholdt fjorten rigsdanske Digte og otte jyske. Jeg havde faaet mere Mod paa at skrive Jydsk, og jeg begyndte at samle Stof til en Prosabog, hvis Indhold skulde være en Række smaa

Oplevelser og Pudsigheder fra det daglige Liv, som nogle Mennesker sad og underholdt hinanden med i en Jernbane-kupe. Og i 1918 udkom Bogen „Niels Wæwwers Rejjs fræ Dawwgor te Pjeeste å hjem igjen“. Tang Kristensen havde i Forvejen læst Manuskriptet, og da han spurgte mig om, hvor mange Eksemplarer jeg vilde lade trykke, svarede jeg: „Tusinde!“ Han rystede paa Hovedet og paastod, at det var Skørheden, der tog Overhaand. Han var sikker paa, at 500 Ekspl. var det højeste, jeg fik Brug for. Skønt jeg ikke havde nogen Forlægger, blev de 1000 Ekspl. hurtigt udsolgt, og et nyt Oplag paa to Tusinde er ogsaa forlængst udsolgt. Nu fik jeg en større Læsekreds og var paa Vej til at finde mit Felt.

Min næste Bog: „Halanden Daw å en Attemedde“ udkom i 1919, og jeg havde den Glæde, at Gyldendals Filial i Vejle straks købte 500 Eksemplarer af Bogen. I 1920 udsendte jeg Bogen: „Smaafolks Fånøwels“. Indholdet af disse to Bøger var dels Prosafortællinger og dels Digte. Jeg ekspederede selv Bøgerne til de Boghandlere, jeg efterhaanden var kommen i Forbindelse med, og Salget gik godt. Min Ven, Evald Tang Kristensen, som havde ofret Tid og Omhu paa at sætte mig i Gang og lede mig i det rette Spor, blev nu ængstelig for, at Medgangen skulde stige mig til Hovedet, og han sendte mig et morsomt Rim-brev, hvori det blandt andet hed:

*„Do stiler få høwt, vil vær Dejter så stuer,
nej hold, bette Farsen, blyw pæen ve æ Juer!“*

Det er efter min Mening det bedste Vers, Tang Kristensen har skrevet. I 1921, Hundredaaret for min Faders Fødsel, udsendte jeg en Afhandling: „Nogle jyske Spillemand“, som i Forvejen havde været trykt i Vejle Amts Aarbøger. De her nævnte jyske Bøger er nær-

mest at betragte som Forstudier til mit egentlige Forfatterskab. Jeg havde for lidt boglig Uddannelse, men ved Tang Kristensens Hjælp fik jeg dannet mig en jydsk Ortografi, som jeg i det væsentligste har fulgt siden. De fleste af de Boghandlere, jeg kom i Forbindelse med, var flinke til at sælge Bøger for mig, men der var enkelte Undtagelser. En ældre Boghandler i en af vore Naboer afslog mit Tilbud med den Motivering, at mine Bøger ikke var nogen Boghandlerartikel.

Gjemm-Ævvel og andre Skrifter

I Aaret 1922 mente jeg at være naaet saa vidt, at jeg kunde være bekendt at søge Forbindelse med et Forlag. Jeg samlede de bedste af mine trykte og utrykte Digte og gav Samlingen Navnet: G j e m m - Æ v v e l. Dette Manuskript til min syvende Bog sendte jeg til det Gylvendalske Forlag i København. Efter et Par Maaneders Ventetid meddelte Forlaget mig, at deres litterære Konsulent havde anbefalet Bogen til Udgivelse. Men da det for Forlaget var noget af et Eksperiment at udgive en Dialektbog, vilde de foreslaa, at den kun blev trykt i 500 Eksemplarer, og at jeg først, naar Bogen var udsolgt, modtog mit Honorar, som blev 250 Kroner. Med Brevet fulgte en Prøveside i lille Format og med smaat Tryk. Jeg svarede, at jeg ikke gerne vilde gaa ind paa disse Betingelser, men at jeg kunde tænke mig at lade den trykke for egen Regning, hvis Forlaget saa vilde tage den i Kommission. Dette Forslag accepterede Forlaget, og jeg lod nu min Ven, Bogtrykker Strandbygaard i Skjern, trykke Bogen i 2000 Eksemplarer. Nu bestemte jeg selv Bogens Pris og Udstyr, og Aage Jørgensen teg-

nede Vignetter til den. „Gjemm-Ævvel“ kom i Handelen i Oktober 1922; det varede ikke længe, før det første Oplag var udsolgt, og senere er der udsendt et andet, tredje og fjerde Oplag, som alle er udsolgte. Ialt 12,000 Eksemplarer. „Gjemm-Ævvel“ var tilegnet min gode Ven og Raadgiver, Evald Tang Kristensen.

Samtidig med, at jeg passede min Fabriksvirksomhed, fortsatte jeg mit jydsk Forfatterskab som Fritidssyssel. I Efteraaret 1923 udsendte jeg paa eget Forlag Bogen „Skowwer“, som indeholdt en lille jydsk Dilettantkomedie: „En skidt Knæjt“, samt nogle Smaafortællinger. I 1925 udkom Digtsamlingen: „Megstur“ paa Haase & Søns Forlag. Min næste Digtsamling: „Bindingsværk“ blev udsendt hos Gyldendal i Efteraaret 1927, senere fulgte et andet Oplag, ialt 6000 Eksemplarer.

Jeg havde i flere Aar tænkt paa at benytte en Del af mit Livs Oplevelser til en større Prosafortælling, men da et saadant Arbejde var mig uvant, havde jeg svært ved at finde den rette Form. Det stod paa i fire Aar, og Gang efter Gang lagde jeg Arbejdet til Side for senere at tage det op paany. Medens jeg arbejdede paa denne Bog, havde jeg en ejendommelig Oplevelse. Jeg besøgte en dødssyg Mand, som havde været en interesseret Læser af mine Bøger, og han spurgte mig, om jeg for Tiden arbejdede paa noget nyt. Da jeg sagde Ja og røbede lidt om Bogens Indhold, udbrød han ærgerligt: „Det er dog skammeligt, nu ligger jeg her og skal dø, og saa faar jeg ikke den Bog læst!“ Bogen kom til at hedde: „Paa Nebo Bjerg“ og den blev udsendt hos Gyldendal i Oktober 1928. Senere solgte jeg Oversættelsesretten til et hollandsk Bogforlag, Bosch & Keuning i Baarn, for 100 Gylden, og de udsendte den hollandske Udgave i 1932. Jeg fik tilsendt et hollandsk Blad, hvori Bladets Redaktør havde anmeldt

Bogen. Da jeg stavede mig igennem Anmeldelsen, blev jeg overrasket ved at se, at Redaktøren omtalte mig som en god Bekendt. Jeg mente ikke at have Bekendte i Holland, men da jeg saa Redaktørens Navn, gik det op for mig, at han virkelig havde været indenfor mine Døre engang, og at vi havde tilbragt et Par Timer sammen en Søndag Eftermiddag.

At „Paa Nebo Bjerg“ ikke er noget litterært Kunstværk, indser jeg selv, og det gav de fleste Anmeldere ogsaa til Kende. Men jeg mente, at Bogen dog maaske kunde have Interesse for en og anden som et menneskeligt Dokument, og denne Antagelse har jeg faaet bekræftet.

Nogle Lærere og Lærerinder i Vejle spillede Dilettantkomedie for at skaffe Midler til Fodtøj til fattige Skolebørn. Til denne saakaldte „Træskokomedie“ skrev jeg Skuespillet: „Halvbrødrene“, som blev opført fire Gange i November og December 1928. Stykket blev udsendt i Bogform i 1929, og da Gyldendal ikke ønskede at tage Bogen i Kommission, blev den udsendt paa Ejnar Munksgaards Forlag. Et andet dramatisk Arbejde: „Da Tækemandens rlyttede“, blev ligeledes opført som Træskokomedie. Det blev spillet fire Gange i 1931, og det blev udsendt i Bogform hos Munksgaard i 1932. Digtsamlingen: „Æ Inderlomm“ udkom i 1930, og min 60 Aars Fødselsdag blev markeret ved Udsendelsen af „Skribbenskaller“ i 1933. Digtsamlingen: „Bøen å gammel Folk“ udkom i 1937, og da det i 1943 var min 70 Aars Fødselsdag, udsendte jeg Digtsamlingen: „Awtensæed“. Et Par af mine Venner, Forfatteren Salomon J. Frifelt og Forretningsfører Tobiesen Kragelund arrangerede en Prænumeranttegning, som fik god Tilslutning. 868 Mænd og Kvinder tegnede sig paa Forhaand som Købere af Bogen. Et Par Piecer med religiøst Indhold: „Kristeligt Arbejde“ ---

verdsligt Sindelag“ og: „Gammeltags Guds frygt“, fik en god Modtagelse hos Læsere og Anmeldere. Og mine to Bind: „Udvalgte jydsk Digte“ er trykt i 6000 Eksemplarer.

Gunnar M. Nielsens Bog: „Anton Berntsen og hans Digtning“ udkom hos Ejnar Munksgaard i Efteraaret 1940.

Mit jydsk Forfatterskab har ikke blot givet mig et økonomisk Udbytte, men ogsaa megen Glæde og Opmuntring. Jeg har erfaret, at jydsk Dialektdigtning ikke blot er en intim Kunst for de indviede, men at der ogsaa i denne jævne Sprogform kan gives Udtryk for noget fællesmenneskeligt. Førende litterære Kritikere har givet anerkendende Vurderinger af mit Forfatterskab, og mine Bøger er bleven læst i smaa Hjem, hvor man ellers ikke giver Penge ud til Digtsamlinger. Dialektdigtning har en særlig Evne til at vække Minder og Længsler hos Mennesker, der har lært Maalet paa deres Moders Skød. Det gælder ikke mindst vore danske Landsmænd i fjerne Verdensdele. En Mand, som har tilbragt nogle Aar i Amerika, har fortalt mig, at han en Aften sad sammen med en Kreds af Danske i en sydamerikansk By. En Mand i Selskabet tog en af mine Bøger op af Lommen og gav sig til at læse jydsk Digte. Det havde den Virkning, at en Kone brast i heftig Graad. Hendes Mand tyskede paa hende og sagde: „Saa saa, Marie!“ Men hun udbrød: „A vil hjem!“ Da hun hørte Hjemstavnens Maal, blev Længslen saa stærk, at den helt tog Magten fra hende.

Efter at jeg engang havde læst nogle af mine jydsk Digte i Radioen, fik jeg Brev fra en ældre dansk Forretningsmand i Helsingfors. Han havde lyttet til min Op-læsning og ønskede nu at købe de Bøger, jeg havde læst op af. Efter at jeg havde sendt ham Bøgerne, skrev han,

at han nu havde læst dem — „smilende gennem Taarer“ — men der var ingen, der saa det, for han sad ganske alene. En kvindelig Tandlæge i Buenos Aires skrev til mig, at hun opfriskede sine Barndoms minder fra Vejle-egnen ved at læse mine jydsk Vers.

Da „Gjemm-Ævvel“ udkom i 1922, var jeg saa dristig at sende et Eksempplar til Selma Lagerlöf, og hun svarede mig med et lille Brev:

„Stor tack för Gjemm-Ævvel! Trots at språket till en början förekom mig mycket mesopotamiskt, har det dock lyckets mig att upptäcke den humor och sanning, som döljer sig i dickterna. Lycka till och god fortsättning!“

I Efteraaret 1933 var jeg til et Møde i Vestjylland, som varede i syv Timer. Der var to Foredrag om Eftermiddagen; derefter en Spisepause, hvor man tømte de medbragte Madkurve, og om Aftenen var der Oplæsning, Musik og Sang. Et Uvejr med Storm og Torden rasede samtidig ude i Naturen, men det forstyrrede ikke os, der var inden Døre. Mødet forløb godt, men bagefter kom jeg til at tænke paa, om det dog ikke var for meget af det gode med saa mange Ord paa een Gang? Om man ikke hellere skulde prøve paa at sige noget med faa Ord, som kunde blive husket? Det var Anledningen til, at jeg begyndte at skrive Lørdags-Rim i Vejle Amts Folkeblad. Da disse Rim syntes at falde i god Jord hos Læserne, blev denne lille Gren af mit Forfatterskab fortsat i en Række Aar. Min Ven, Bogtrykker Strandbygaard i Skjern, som har trykt mange af mine Bøger, ønskede i 1936, at jeg skulde levere ham Stof til en lille Tryksag, som han ved Juletid vilde sende til sine Venner og Forretningsforbindelser. Han fik et lille Udvalg af mine Lørdags-Rim, og Udsendelsen af disse smaa Epigramhefter blev fortsat i Aarene derefter. Dels derved og dels ved at blive aftrykt

i andre Blade fik mine Rim en videre Udbredelse. Det er sket flere Gange ved Møder paa fremmede Steder, at et Menneske kom hen til mig og citerede et af mine Rim, som vedkommende havde fundet særlig Behag i. Et Udvalg af disse Epigrammer med Tegninger af Jensenius blev udsendt i Bogform i 1947. I Sommeren 1945 begyndte jeg et nyt Arbejde med at skrive en lille daglig Artikel til Vejle Amts Folkeblad. Et Udvalg af disse smaa Betragtninger er samlet i Bogen: „Tanker om Mennesker“, som udkom i Efteraaret 1949.

Under den første Verdenskrig

Min Fabriksvirksomhed, der var begyndt under saa beskedne Forhold i Aaret 1901, var indtil 1914 i stadig Vækst. Jeg kom efterhaanden til at beskæftige 15 Mand, og der udgik hvert Aar et stort Antal Harmoniums fra Fabrikken. De fleste af disse Instrumenter blev her i Landet, men nogle fandt dog Vej til saa fjerne Steder som Indien, Kina, Argentina og Arabien. Saa brød Krigen ud i 1914, og det følte som et lammende Slag. Man havde jo aldrig oplevet en Krig og anede ikke, hvordan Livet nu vilde forme sig. Foreløbig gik alt dog sin vante Gang; mine Kunder blev ved at købe Harmoniums, og Krigen blev holdt udenfor Danmarks Grænser. Da Undervandskrigen begyndte, blev der Vanskeligheder med at skaffe det fornødne Materiale til Fabrikationen. Man skulde have et Certifikat fra Industriraadet for at kunne faa Varer hjem fra Udlandet, og nu fik jeg Lejlighed til at erfare, hvordan det gaar, naar Erhvervslivets Interesser skal varetages af et Kontorpersonale. Jeg skulde have en Varesending hjem fra England, og da det trak noget ud

med de Papirer, jeg skulde have fra Industriraadet, rejste jeg til København for at tale med vedkommende. Jeg henvendte mig paa Industriraadets Kontor og fik her i Løbet af en Time tre forskellige Forklaringer. Først hed det, at min Ansøgning ikke havde været forelagt Raadet endnu, men at den nok vilde blive forelagt i Dag. Senere blev der sagt, at man ikke kendte noget til min Sag og ikke anede, hvad det drejede sig om. Tilsidst blev det oplyst, at min Ansøgning allerede var bevilget, og at det ønskede Dokument var afsendt til Vejle.

De stadig stigende Vanskeligheder med at skaffe Materialer nødte mig til at indskrænke mit Folkehold, og ved Krigens Slutning havde jeg kun Halvparten af mit Personale tilbage. Men det var de ældste og dygtigste af mine Medarbejdere, jeg havde beholdt, og det passede mig i Virkeligheden bedre end at have saa mange Folk i Arbejde. Min Del af Arbejdet blev mere overkommelig, og jeg fik mere Tid til min litterære Syssel.

Pastor Johan Geismar, som i 1913 blev Sognepræst ved Vor Frelzers Kirke i Vejle, blev hurtigt min gode Ven, og jeg kom nu til at tage mere aktivt Del i Sognets Menighedsarbejde. Jeg var Medlem af Menighedsraadet, og jeg havde været med til at indstille Johan Geismar til Embedet. Han kom til at betyde en Del for min aandelige Udvikling, ikke blot ved sin Forkyndelse i Kirken, men mindst lige saa meget ved vore Samtaler paa To-mandshaand, hvor jeg fik Lejlighed til at beundre hans redelige Sind og hans uovervindelige Trang til at trænge til Bunds i de Spørgsmaal, vi drøftede. Hans elskelige Hustru, Vilhelmine Geismar, var ham en uvurderlig Medhjælp i Menighedsarbejdet.

Den spanske Epidemi i Aarene 1918—20 kom til at berøre os paa smertelig Vis. Fru Geismar blev angrebet

af Sygdommen; det udviklede sig til Meningitis, og det blev hendes Død. Det var et uerstatteligt Tab for Pastor Geismar og hans tre Døtre, og det var en stor Sorg for Menigheden. En lille Mælkedreng hørte Rygtet om Fru Geismars Død ude i Byen, og han udbrød: „Nej, det vilde jeg endda nødigt, at det skulde være sandt!“ Da Budskabet naaede mig, følte jeg det, som om Temperaturen pludseligt var faldet flere Grader. Og da Fru Geismar blev begravet, fik hun det største Ligfølge, jeg mindes at have set i Vejle. Pastor Geismar maatte tage et Aars Orlov fra sit Embede, og man troede næppe, at han vilde blive i Stand til at fortsætte sin Præstegerning. Det lykkedes ham dog at rette sig saa meget, at han kunde blive i sit Embede til sin Død i 1930.

Epidemien krævede flere Ofre blandt vore Venner. Vor Nabo, Pastor Anders Larsen, som havde været Missionær i Indien, mistede sin Datter, en yndig og rigt begavet ung Pige, som man havde ventet sig meget af. Og Jernbaneassistent H. P. Hansen, som i mange Aar havde været min gode Ven, og som man hjulpet mig med at føre mine Regnskaber, døde i 1920. Hver Aften hørte vi Lyden af Ligvognen, der kørte gennem Ørstedsgade, og det var lige ved at gøre min Hustru tungsindig. Min gamle Ven, Evald Tang Kristensen, var meget smerteligt berørt af de mange Dødsfald, og da vi en Dag talte sammen, sagde han: „Det er de gode, der dør, det er dem, der bliver taget bort. De andre faar Lov til at leve. Det er derfor man gaar her og bliver saa gammel!“

Epidemien gik vort Hus forbi, og Aaret 1918 bragte min Hustru og mig en stor Lykke. Den 11. September fødte min Hustru en Datter, og vi var ikke længere et barnløst Ægtepar. Pastor Geismar døbte vort Barn, og en Dag sagde han spøgende: „Hun er jo ligefrem køn, hvem

kan det være efter?“ Vi var jo ikke længere helt unge, og det var med en vis Stolthed, vi præsenterede den nyfødte for vore Venner. Da min Hustru en Dag kørte ud i Nørreskoven med Barnevognen, raabte en Dame til hende:

Anna Louise

„Hvad er det for et Barn, De kører med? Hvor har De faaet det fra?“ Og min Hustru svarede glad: „Det er da mit eget!“

I 1919 fik vi en Dag Besøg af Jeppe Aakjær, som kom sammen med Evald Tang Kristensen. Han var venlig og hyggelig og syntes at befinde sig vel i vort Hjem. Da han spurgte om min Alder, og jeg sagde, at jeg var 46 Aar, sagde han: „Det er noget sent at begynde at digte, naar

man er 46". Aaret efter kom han igen paa en lille Visit. Jeg viste ham et Digt, som jeg havde skrevet om min Far, og jeg sagde, at jeg i Anledning af dette Digt var bleven beskyldt for at være paavirket af Aakjær. Dertil svarede han: „Om saa var, saa var det vel ikke det værste!“ Men efter at have læst det igennem, sagde han: „Jeg tror ikke, der er noget af Aakjær i det Digt, det er vist altsammen Deres eget.“ Senere skrev han flere Gange venlige og opmuntrende Breve til mig. Han beklagede, at jeg var saa lidt frodig. „De skal skrive en Masse Vers, skriv løs, skriv af karsken Bælg!“ hed det i et af Brevene.

I Aaret 1920 var vi med til at opleve den Glæde, der skabte Feststemning i alle danske Hjem: Sønderjyllands Genforening med Danmark.

Oplevelser og Bekendtskaber

I min Barndom læste jeg en Del af Skolelærerlitteraturens Frembringelser, og jeg nærrede meget ophøjede Forestillinger om de Forfattere, der kunde skrive saa herlige Fortællinger. Jeg kunde ikke forestille mig, at C. A. Thyregod, Emanuel Henningsen, Jens Skytte og flere andre gik paa denne Jord og var ganske almindelige Mennesker. Da jeg en Dag i 1919 blev overrasket ved at faa et Brev fra Jens Skytte i Kolding, havde jeg endnu noget af denne Følelse i mig, og jeg følte mig meget beæret ved, at han vilde skrive til mig. Jens Skytte ønskede, at jeg skulde sende ham min Bog: Niels Væwwers Rejjs, saa vilde han til Gengæld sende mig en af sine Bøger. Senere besøgte jeg ham i Kolding, og vi blev gode Venner. Jeg havde altid beundret hans Evne til at gengive det skalkagtigt dobbeltbundede i den lune Jydes Maade at udtrykke

sig paa, og det var mig en Glæde at faa Lejlighed til at udveksle Tanker med ham mundtligt.

En Dag i 1920 fik jeg Besøg af Boghandler Andreas Dolleris. Han bad mig om at læse lidt op af min Produktion ved et Møde i Vejle Højskolehjem. Jeg indvendte, at jeg var altfor nervøs til at optræde som Oplæser for en Forsamling, og at andre sikkert kunde gøre det bedre. Men Dolleris fik Bugt med mine Betænkeligheder, og den 13. April 1920 debuterede jeg som Oplæser med et Par af mine jyske Fortællinger. Det blev nævnt i Folkebladets Referat, og saa varede det ikke længe, før der kom Bud efter mig fra andre Steder. Det blev Begyndelsen til min Virksomhed som Oplæser, og senere var der mange Steder, hvor man mente at kunne bruge mig som Foredragsholder ved Møder eller som Prædikant ved en Guds-tjeneste. Det var mest i Forsamlingshuse paa Landet, jeg kom til at optræde, og jeg fandt de fleste Steder gode Tilhørere. Enkelte Gange fik jeg Adgang til Steder, der laa udenfor Alfarvej; jeg har saaledes holdt Oplæsning for Patienterne paa Sindssygehospitalet i Middelfart og Risskov og for Fanger i Statsfængslet i Horsens.

I Aaret 1924 lærte jeg Koncertsanger Anker Olesen at kende, og vi kom til at optræde sammen ved mange Lejligheder, blandt andet ved det danske Kunststævne i Forum i København i 1929. Det skyldes ham, at mine jyske Viser blev sat i Musik af danske Komponister — Carl Nielsen, Ad. Riis-Magnussen, Gunder Knudsen og flere. Til Sangen: „Mi Nååbo, Pe Sme“ havde jeg selv lavet en Melodi, som nu findes i Højskolesangbogens Melodisamling og flere Steder. Anker Olesen gjorde mine Viser kendte ved at synge dem, dels i Radioen og dels ved Koncerter og Møder. Hans smukke Stemmeklang og hans ypperlige Tekstudtale gjorde ham i særlig Grad skikket til

at synge jydsk Viser saadan, at baade Ord og Toner kom til deres Ret. Hans Frue akkompagnerede smukt, og jeg har haft mange festlige Stunder sammen med disse to gode Venner.

Saa længe Evald Tang Kristensen levede, besøgte jeg

Paa Tourne med Anker Olesens

ham jævnligt, enten for at raadføre mig med ham eller for at vise ham et nyt Manuskript. Da jeg en Dag lod ham læse et nyt jydsk Digt, som et Barndomsminde havde givet mig Stof til, gik der en mørk Skygge over hans Ansigt. „Saadanne Minder har jeg ikke fra min Barndom!“ sagde han. At hans Barndomsaar ikke var lykkelige, har jeg hørt ham nævne ved flere Lejligheder. Og jeg tror, at det var Aarsagen til det lidt kantede og tillukkede ydre Væsen, som fik adskillige til at vurdere ham forkert. Han havde et følsomt og trofast Sind, men han havde ikke let ved at give det Udtryk i Ord. Man kendte

ikke Tang Kristensen, hvis man ikke havde haft Lejlighed til at se ham sammen med Børn. Naar han snakkede med et lille Barn eller fortalte Eventyr for en Flok Børn i en Skole, gled alt det tunge og tillukkede af ham, og saa kunde han være saa fornøjelig og umiddelbar som nogen.

Der kom mange Gæster til Tang Kristensens Hjem, baade danske og udenlandske. Jeppe Aakjær traf jeg flere Gange her, og i 1923 mødtes jeg med Sigrid Undset i „Mindebo“. Hun havde Slægtninge i Vejle, som hun besøgte, og hun var stærkt interesseret i at besøge Evald Tang Kristensen, hvis Gerning hun vurderede meget højt. Sigrid Undset indbød min Hustru og mig til at spise til Aften hos hende paa Hotellet, hvor hun boede. Selskabet bestod af Tang Kristensens og Sagfører Tellers og os, og det blev en meget interessant Aften. Fru Undset var ikke meget talende, men hun virkede stærkt ved sin Personlighed. Hun læste norske Eventyr for os, og vi talte sammen om forskellige Landes Almuedialekter. Hun hævdede, at de var indbyrdes beslægtede, og at naar man kunde et Bondemaal, saa kunde man dem alle.

Hos Tang Kristensen mødte jeg ogsaa den berømte Klavervirtuos og Komponist Percy Grainger. Han havde ved sit første Besøg i Danmark truffet den færøiske Folkemindesamler Hjalmar Thuren og var af ham bleven gjort opmærksom paa Tang Kristensens store og fortjenstfulde Arbejde med Optegnelse af gamle danske Folkeviser og Melodier. Professor Berggren havde i sin Tid kritiseret Tang Kristensens Melodioptegnelser som unøjagtige, men nu blev det ved Percy Graingers Hjælp konstateret, at det, Professor Berggren havde betegnet som Fejl, netop var noget af det interessante og karakteristiske ved de gamle Visemelodier.

Percy Grainger er en stor Kunstner og et herligt Menneske. Han besøgte os flere Gange, og han var altid villig til at spille for os og vore Gæster. En enestaaende Oplevelse gav han os ved at arrangere en Privatkoncert i vort Hjem den 17. September 1923. Programmet var nogle af de Folkevisemelodier, Tang Kristensen havde optegnet, og som nu af Percy Grainger var arrangeret for Violoncello, Klaver og Orgel. Herman Sandby spillede Cello, Percy Grainger Klaver og Organist Brieghel-Müller Orgel. Vi havde faaet Lov til at indbyde et halvt Hundrede musikinteresserede Mennesker, og det blev en festlig Aften.

Ved en senere Lejlighed mødtes Percy Grainger og den gamle Spillemand Frederik Iversen i vort Hjem. Fr. Iversen spillede paa sin Violin, og Percy Grainger optog Stykkerne paa Fonografvalser; han vilde have dem med til Amerika. Da Fr. Iversen var færdig med at spille, vilde han høre, hvad denne fremmede Kunstner kunde præstere, og Percy Grainger spillede nu et større Koncertstykke for os. Fr. Iversen stod ved Siden af ham og lyttede med sin sædvanlige uforstyrrelige Ro, og da Stykket var endt, sagde han: „De æ såen, de ska væær!“ Og Percy Grainger sagde: „Det er en ganske behagelig Mand, denne Iversen, ham kan jeg godt lide!“

To Lejlighedsviser

Den 24. Januar 1918 fyldte Evald Tang Kristensen 75 Aar, og Dagen blev fejret ved en Fest med Fællesspisning i Vejle Højskolehjem. Til denne Fest havde jeg skrevet en Sang, som blev sunget ved Kaffebordet med Læge Aug. Sonne som Forsanger. Dens Indhold var følgende:

No hå di ruest ham i æ Blåå,
te de æ nowwed fååle,
a æ så ræj, de ska gjø Skåå,
å han ska blyw få kååle.
Ve Staten foe han jo si Løn
som ande stue Kejler,
no tøgges a, de kund vær skjøn
å hør let om hans Fejler.

Han æ jo nok en flitte Mand
å døgti te å sammel,
den grummest i æ hiele Land,
men han æ snåe få gammel.
Æ Ti go jo så haste fram,
te ingen ka rend fræ en,
a tøgges, vi må sæjj om ham,
han følle knap nok mæ en

Han hå jo trawet manne Mil
i åld Slaw Førø å Væje,
han skuld ha kjor omkring i Bil,
de vild ha fortet bæjje.
Næer han kund fo en Viis å hør,
så vild han ålde spåår sæ,
å somti glemt han ren å spøer,
om de no å kund swåår sæ.

Da han i gammel Ti wa Dejn,
kund han jo nok bego sæ,
no vild han ves blyw slem fålejn
å knappele kund sto sæ.
Di sæje, han wa styw i Dansk
å flink nok i de hiele,

*men no ska Småbøen jo lær Fransk
så snåe, di ka snak rele.*

*Men om han ett æ hiel komplet
— så let som ålld vi ande —
vi ved, hwes vi ham kinde ræt,
te han æ gue å grande.
I Awten æ han jo så pæen
å i hans kjønneest Klæje,
let Ståes hå Kongen o ham hæend,
de traf ves sjælden bæjje!*

Da Visen var sunget, sagde Tang Kristensen, at han vilde næsten ønske, at der havde været nogle flere „Fejler“.

Jeg kom i Aarenes Løb til at skrive mange Lejligheds-sange til Venner og Bekendte, og Tang Kristensen ytrede engang sin Forundring over, at jeg vilde bruge mine Evner til den Slags. Jeg svarede, at det vilde jeg gerne. Hvis en Lejlighedssang kan bidrage til at gøre et Samvær festligt og blive et godt Minde for Deltagerne, saa er det Arbejde jo ikke spildt. Og der kom en Lejlighed, hvor Tang Kristensen selv opfordrede mig til at skrive en Sang. Tang Kristensens 80 Aars Fødselsdag i 1923 blev fejret med en Fest, hvor Jeppe Aakjær var tilstede og holdt Festtalen. Nogle Dage efter sagde Tang Kristensen til mig, at da der nu var holdt Fest for ham, saa syntes han ogsaa, der skulde gøres lidt til Ære for hans Kone, som havde Fødselsdag i den følgende Maaned. Han vilde gerne, at jeg skulde skrive en Sang til hende. Fru Marie Tang Kristensens 60 Aars Fødselsdag blev fejret paa „Mindebo“ den 19. Februar, og til denne Fest havde jeg skrevet følgende Sang:

*En Enkemand maa døje
en hel Del mere ondt end godt;
der blinker i hans Øje
bestandig noget vaadt,
og hvem skal ham fornøje,
naar hans Humør er graat,
— hej, komfaldera, hurra —
naar hans Humør er graat.*

*Blandt lutter Fortidsminder
saa Kristensen paa Mindebo,
han tænkte paa to Kvinder,
som gav ham deres Tro;
en Vemodstaare rinder,
hans Sind har liden Ro,
— hej, komfaldera, hurra —
hans Sind har liden Ro.*

*Marie stod i Boden
og fyldte Mælk i mangen Spand,
man saa, hun var en god en
med Hjærte og Forstand;
en Dag i Døren stod en
bedrøvet Enkemand,
— hej, komfaldera, hurra —
en sorgfuld Enkemand.*

*Han bejlede med Liste,
saa vel han føjed sine Ord,
hans Hjærte maatte briste,
hvis ej hun Troskab svor.
Hun kom med Skab og Kiste
og duged pænt hans Bord,*

— *hej, komfaldera, hurra —*
hun duged pænt hans Bord.

Fra Skagen og til Skamling
man finder knap en Ægteemand,
som fik saa smuk en Samling
af Giftermaal i Stand;
selv hos en graanet Gamling
kan tændes Hjærtets Brand,
— *hej, komfaldera, hurra —*
kan tændes Hjærtets Brand.

De gamle Sagn fortæller,
at Lykkens Tal er altid tre,
at ogsaa her det gælder,
er tydeligt at se,
i Køkken, Stue, Kælder
er hun den gode Fe,
hej, komfaldera, hurra —
for Husets gode Fe!

Fru Tang Krístensen var meget taknemlig for Sangen ;
det var første Gang, nogen havde skrevet en Sang til
hende.

Lykkelige Dage

Ved vor lille Datters Fødsel i 1918 fik Livet i vort Hjem
et nyt og rigere Indhold, og vore Tanker blev rettet mod
nye Fremtidsmaal. Det er en herlig Oplevelse at følge et
Barns Udvikling Dag for Dag. Barnets Interesse for Om-
givelserne kommer til at spænde over et stadigt større
Omraade, og de uarticulerede Lyde, hvormed det giver

sin Tilfredshed eller sit Mishag til Kende, afløses af en begyndende Evne til at sige rigtige Ord. Der kommer et Tidspunkt, hvor Barnet opdager, at Lemmerne kan bruges til at bevæge sig med, først paa alle fire og senere

Amalie Berntsen 1918

i en vakkende oprejst Stilling. Saa kommer der en Tid, hvor Barnet stiller Spørgsmaal i det uendelige og vil have alle Tilværelsens Problemer klaret. Naar man er sprogligt interesseret, lægger man Mærke til de pudsige nye Orddannelser og mærkelige Sætningsbygninger, Barnet kan finde paa. At iagttage Barnets Karakterudvikling og de mange smaa Ejendommeligheder, der røber Slægtskabet, er som at opleve sin egen Barndom paany.

I Maj 1920 var vor lille Anna Louise sygen halv Snes Dage af Forkølelse og Slim paa Lungerne. Anden Pinse-dag var hun lidt ude i Gaarden, og jeg skrev da følgende Digt:

*Nys Kinderne blussed, og Feberen steg,
og Skatten blev ked af at spise,
kun nødig din Mor fra dit Leje veg,
nu smiler du atter, skønt Kinden er bleg,
vor elskede Anna Louise!*

*Nu skinner der Sol over grønnende Vang
de syge og trætte til Lise,
vi lytter til Helligdagsklokkernes Klany,
og Lærken istemmer sin gladeste Sang,
den synger for Anna Louise.*

*Og gennem den rene, vaarlige Luft
der stryger saa fager en Brise,
den bringer af tusinde Blomsters Duft
fra Marken og Skoven og Bondens Toft
en Hilsen til Anna Louise.*

*Jeg mindes saa mangen en fager Vaar,
hvis Ynde og Pragt jeg maa prise,
men aldrig var Vaaren saa skøn som i Aar,
da Blomsterne dufter og Lærken slaar
til Glæde for Anna Louise!*

En Dag var Anna Louise med mig paa Kirkegaarden, og vi stod og saa paa et Gravsted, som var prydet med fire Drengefigurer, der var hugget i Marmor. En af Drengene holdt en Haand for Øjnene, og hun rykkede i den for at faa ham til at tage den bort, han maatte ikke

græde. Saa klappede hun Figurerne og sagde: „Dem fryser, dem ha Uldtrøje paa!“

En gammel Frøken, Kirstine Petersen, som vi kaldte „Faster“, kom jævnligt hos os, og hun var en af Anna

Anna Louise

Louises bedste Venner. Hun kom paa De gamles Hjem, og her laa hun syg i nogen Tid. Hun bad, om hun ikke maatte komme ned til os en halv Time, før hun skulde dø, men det var jo ikke saa let at faa arrangeret. En Morgen fortalte Anna Louise, at hun havde set saa mange hvide Engle i Drømme, og de havde saa travlt. Senere paa Dagen hørte vi, at „Faster“ var død om Natten.

I Aaret 1925 tog vi vor Datter med paa en Tur til København, og det var hendes første store Rejse. Vi saa Dyrene i Zoologisk Have, og paa Det kongelige Teater saa vi „Liden Kirsten“ og „Fjernt fra Danmark“. Det blev særligt festligt ved, at Kongen og Dronningen var til Stede. Anna Louise var meget optaget af Forestillingen, og bagefter sagde hun: „Far, de sang hele Tiden, og saa lod de, som om det var noget de lige fandt paa, og som de slet ikke havde tænkt paa i Forvejen.“

I 1917 havde jeg købt en Grund af Vejle Kommune paa Sdr. Villavej, og her byggede vi et Hus i 1924. Det var Naboskabet til Skoven, der fristede mig til at købe Grunden. Jeg ønskede, at vort Barn skulde have et Samliv med Naturen; Fuglenes Sang og Suset fra Skovtræernes Kroner skulde give Genlyd i hendes Sind og bevarer som en Tone i hendes Barndoms minder. I nogle Aar benyttede vi dette Hus som Sommerbolig og boede i Ørstedsgade om Vinteren, men i 1933 flyttede vi op i „Skovhaven“ med vort Indbo efter at have faaet Huset indrettet til Helaarsbeboelse.

En Dag i Februar 1926 gik Anna Louise og jeg en Tur op gennem Lille Grundet Hulvej. Der laa et tyndt Lag Sne paa Jorden og paa Træerne, og alt var saa kønt at se paa. Bækken i Kløften mumlede saa morsomt under Islaget; det lød, som om den sagde: Bi kuns lidt, saa kommer vi! Anna Louise undrede sig over, hvor alt det Vand kom fra, og jeg fortalte hende om Naturens Kredsløb, om Vanddampene, der stiger til Vejrs fra Havet og bliver til Skyer for saa at falde ned som Regn. Paa Hjemvejen sagde hun, at den Spadseretur vilde hun aldrig glemme.

Anna Louise kom i Frk. Seligmanns Skole den 17. August 1926, og det gik hende godt, hun var især flink i

Dansk. Her sad hun ved Siden af sin Veninde, Inger Høyer. Det var interessant at følge hendes Udvikling, og vi havde mange gode Samtaler. En Dag spurgte hun mig om, hvad Underbevidsthed var. Jeg svarede: „Det er, naar man ved noget, som man ikke selv ved af, at man ved. Kan du forstaa det?“ Jo, det forstod hun nok. Men Dagen efter kom hun og spurgte mig: „Kan man ikke ogsaa sige, at det er, naar man ved noget, som man ikke kan huske, at man ved?“ Hun røbede tidligt, at hun havde Sprogtalent. En Dag overraskede hun mig med at sige paa uforfalsket Jydsk: „Fåe, hudden tøgges do, do håer et?“ Jeg havde lært hende et Par latinske Glosser, og da Mor en Dag saa lidt modfalden ud, lagde Anna Louise sin Haand paa Mors Arm og sagde: „Mor, post nubila phoebus*) — husk paa det!“

I April 1933 blev vor Datter konfirmeret af Pastor Gottlieb, og vi havde en god Festdag sammen med Slægt og Venner.

Nu i Sorg og nu i Glæde

I 1929 blev jeg optaget som Medlem af Dansk Forfatterforening. Og samme Aar den 8. April døde min gamle Ven og trofaste Raadgiver, Evald Tang Kristensen. Han blev begravet den 16. April paa den gamle Kirkegaard ved Langelinie. Provst Christensen holdt Ligtalen, og Dansk Folkemindesamling havde sendt tre Repræsentanter til Begravelsen, det var Gunnar Knudsen, Grüner Nielsen og Hans Ellekilde, og adskillige andre kendte Mænd var til Stede. Der blev senere rejst et smukt Minde paa Graven,

*) efter Skyer Sol!

en Granitsten med et Relief, som forestiller en Skattegraver. Det var udført af Billedhugger A. Bundgaard.

Jeg følte Tang Kristensens Bortgang som et stort Tab. Han havde ikke blot sat mig i Gang med at skrive, men han havde været min vise Raadgiver og Vejleder, og han havde ofret mange Timer af sin Tid paa at hjælpe mig. Den jyske Ortografi, som jeg stadig benytter, og som jeg har dannet mig under hans Vejledning, finder de fleste letlæselig. Mine Følelser ved hans Død gav jeg Udtryk i Digtet:

*Der brænder Lys i Mindebo,
en Skattegraver gik til Ro.*

*Hans Fod har traadt det sidste Fjed
fra Døgnets Strid til Dødens Fred.*

*Et Blik er slukt, der skued vidt,
saa skæbnetungt, saa barneblidt.*

*Et lydhørt Øre sidste Gang
har fattet Mindeguldets Klang.*

*Det barske Ydre alle saa,
det rige Sind var kendt af faa.*

*Fra lyngklædt Hus med Armod's Kaar
han hentede Guld til Danmarks Gaard.*

*En livslang Daad til Folkegavn,
— i Danmark glemmes sent hans Navn.*

*Fra Taarnet toner Klokkens Sang,
vi følger ham for sidste Gang.*

*For hvad han var, for hvad han gav,
min Tak jeg hvisker ved hans Grav.*

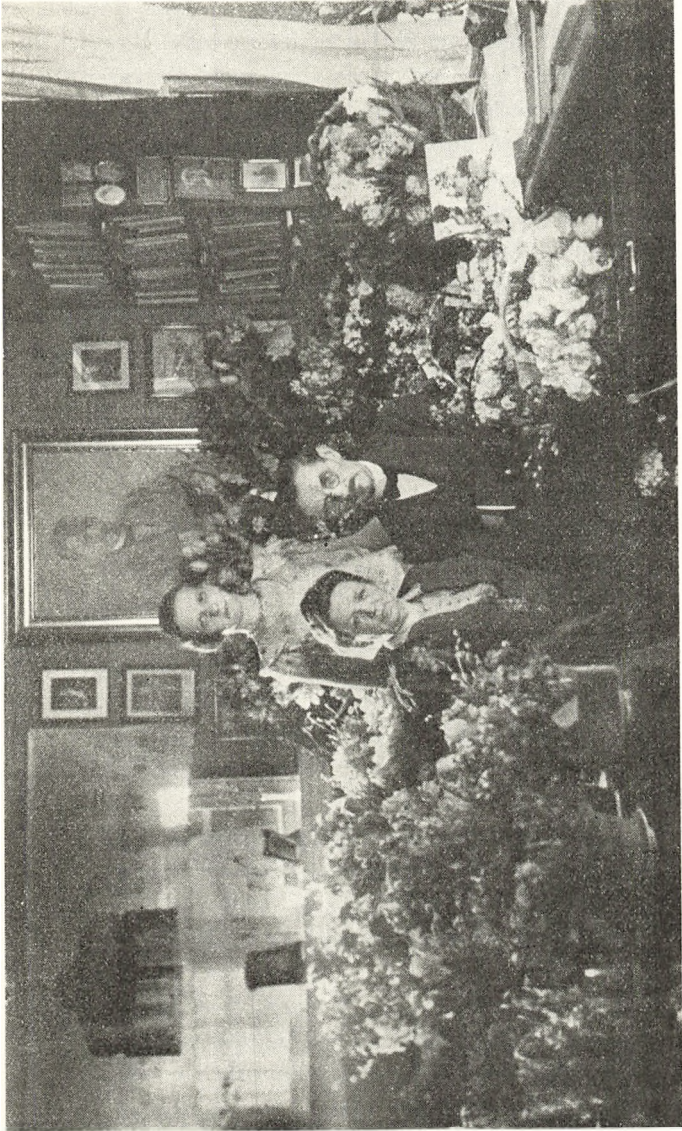
Aaret efter, den 28. Juni 1930, døde en anden af mine gode Venner, Pastor Johan Geismar. Hans Helbred havde været vaklende siden hans Hustrus Død, og det sidste Aars Tid, han sad i Embedet, var han meget svækket af Sygdom. Han fik Lov til at lukke sine Øjne paa sin 61 Aars Fødselsdag, og med hans Død sluttede en betydningsfuld Periode i Vor Frelzers Sogns Historie. Ogsaa hans Død var for mig et stort personligt Tab.

Min 60 Aars Fødselsdag blev fejret med stor Tilslutning i Vejle Haandværkerforenings Sal. Der blev holdt mange Taler, og Anker Olesen sang nogle af mine jyske Viser. Vi fik mange Gaver, og Vejle Amts Folkeblad bragte baade et længere Interview og en Række Udtalelser om mit Forfatterskab af kendte Personligheder.

Og den 12. Februar 1934 fejrede min Hustru og jeg vort Sølvbryllup. Festen blev holdt i Vejle Teaters lille Sal, og vi havde indbudt 96 Gæster. Vi spiste en lille Middag sammen og havde et fornøjeligt Samvær. Min Hustru havde vundet alles Hjerter ved sin Gæstfrihed og ved sit milde, hjærtevarme Sind, og vi var Genstand for megen kærlig Opmærksomhed.

Den 23. September 1934 havde vi en usædvanlig Oplevelse. Det var en Søndag Morgen, før vi endnu var staaet op, at vi pludselig hørte et mærkeligt Bulder i Luften over vort Hus, og en Rude i vort Soveværelse blev slaaet ind. Der var jo ikke Krig dengang, ellers kunde man have troet, at det var en Flyver, der kastede Bomber. Jeg kom i Klæderne og skyndte mig ud for at se, hvad der var paa Færde. Vor Have var oversaaet med Træstumper; en Skypumpe var gaaet hen over Møllebakken og havde revet Stumper af Møllens Vindrose.

I Efteraaret 1935 fik vi atter en Forskrækkelse. Det var en Søndag Aften, at jeg følte mig syg og maatte gaa

Vort Søbryllup

i Seng. Den følgende Dag tilkaldte vi Læge Hobolth, og han konstaterede ved en Undersøgelse, at det var en indvendig Blødning. Han turde ikke tage Ansvaret for at lade mig ligge hjemme, og jeg blev i Hast ført paa Sygehuset. Overlæge Buchholtz oplyste mig straks om, at der var ca. 50 Procent Helbredelser i Tilfælde som dette. Det kunde altsaa blive til hvad som helst. Foreløbig skulde jeg ligge ganske stille paa min Ryg. Det havde virket oprivende paa mine svage Nerver, at jeg saa hovedkulds var bleven fjernet fra mit Hjem, og jeg fik om Natten et Ildebefindende, som dog snart gik over. Den følgende Morgen skinnede Solen ind til mig, og jeg befandt mig bedre. Jeg gav min Sindsstemning Udtryk i følgende Vers:

*En Dag man vaagner i sit eget Bo,
hvor alting glider i den vante Gænge,
men inden Aften bringes man til Ro
i en af Hospitalets hvide Senge.*

*Jeg hører Arbejdsdagens muntre Larm,
derude fra den kommer til mit Øre;
jeg ser paa Uret, løfter træt en Arm,
min Gerning er: slet ingenting at gøre.*

*En Menigmand i Arbejdsdagens Hær
jeg var, erhvervede mit Brød ved Faget;
nu volder jeg Bekostning og Besvær
som en af dem, der saaredes i Slaget.*

*Paa Ruden ser jeg Morgensolens Skær,
snart Plejersken vil ind ad Døren træde.
Hvor er dog Morgenluften mild og kær —
nyfødte Dag, jeg hilser dig med Glæde!*

Jeg gennemgik de sædvanlige Undersøgelser med Prøvemaaletider, Udpumpning og Røntgenfotografering, osv. Det skulde konstateres, om Blødningen skyldtes et Tarmsaar eller en Kræftsvulst. En Dag viste Overlægen mig Røntgenbilledet, som viste, at det var et Tarmsaar, Blødningen kom fra. Overlæge Buchholtz var yderst elskværdig mod mig, men vi kunde ikke enes om Diætspørgsmaalet. Der var enkelte Ting, som jeg ikke mente at kunne taale, blandt andet Asparges. Jeg vidste af Erfaring, at det virkede paa mig som en Forgiftning. Man lod mig dog spise Aspargessuppe, og Dagen efter var min Tunge saa ophovnet, at jeg havde ondt ved at tale tydeligt. Da vi en Dag atter drøftede Kostspørgsmaalet, sagde Overlægen: „Ja, De har levet Dem ind i nogle Forestillinger, der ikke er rigtige, og det har bundfældet sig i Deres Bevidsthed.“ Og jeg sagde: „Det kan gerne være, men jeg har 40 Aars Sygdom bag mig, og det kan ikke bortforklares af en Mediciner, der aldrig selv har fejlet noget ordentligt!“ Hertil svarede Overlægen med et godmodigt Smil: „Naa naa, jeg har da i al Beskedenhed haft Tyktarmskatarrh med Blødninger.“

Da det viste sig, at jeg ingen Behandling skulde have, men blot ligge stille, til Saaret var lægt, bad jeg om at maatte komme hjem, og det fik jeg Lov til. Det var den 1. Oktober, jeg blev indlagt, og den 12. Oktober blev jeg udskrevet. Jeg laa saa hjemme, til min Sygdom var overstaaet.

Den 28. Marts 1936 havde vi en uhyggelig Oplevelse. Det var Paaskedag, og vi havde lejet en Bil til at køre for os hele Dagen. Vi besøgte nogle Venner paa Fyn og havde en festlig Dag hos dem, men Uhyggen ventede os, da vi kom hjem. Der havde været en Indbrudstyv i Huset under vor Fraværelse, og han havde efterladt sig ubeha-

gelige Spor. Skufferne var trukket ud af Møblerne, deres Indhold strøet paa Gulvet, og der var lavet adskillig Ravage. Jeg løb ovenpaa for at se, om Tyven ogsaa havde været i vort Soveværelse, og der saa det frygteligt ud. Mit Pengeskab var væltet, og han havde hugget i det med en Økse uden dog at faa det aabnet. Øksen laa i min Seng sammen med en Del Flasker og Glasskaar. Jeg var ved at faa ondt, men blev stivet af med et Glas Vin, og saa fik vi ringet til Kriminalpolitiet. De kom og tog Forholdene i Øjesyn. Det viste sig, at Tyven var kommet ind gennem et Kældervindue og var gaaet fra Kælderen op i Stuerne. Politiet var saa venligt at blive hos os det meste af Natten for at berolige min Hustru. De følgende Nætter sov vi hos Redaktør Skytte Nielsens, min Hustru turde ikke sove i vort eget Hus. Det viste sig, at den samme Tyv havde været paa Spil flere Steder i Nærheden samme Nat, men hvem han var, fik vi aldrig at vide. Vi mistede ikke noget nævneværdigt ved dette Indbrud, men det Chock, min Hustru fik ved denne Lejlighed, forvandt hun vist aldrig helt.

Den svære Afsked

Vor Datter var Elev paa Snoghøj Gymnastikhøjskole i Sommeren 1937, og da hun en Søndag havde været hjemme paa Besøg, fulgte vi hende lidt paa Vej om Aftenen. Vi vinkede til hende, da hun cyklede afsted, men da vi saa vendte os om for at gaa hjem, snublede min Hustru over en Kantsten og faldt. Hun slog sig noget og havde faaet nogle blaa Pletter, men vi mente dog, at hun var sluppet nogenlunde uskadt fra det. Hendes Helbredstilstand havde længe været noget utilfredsstillende; hun

trængte til Hvile, og da vore Venner, Slagtermester Jørgensens i Aarhus, indbød os til at tilbringe nogle Dage hos dem, tog vi med Tak mod Tilbudet. Vi drog hjemmefra den 19. Juli, og da vi laasede Døren efter os, anede vi ikke, at min Hustru ikke oftere skulde træde over Hjemmets Tærskel. Vi blev venligt modtaget i Aarhus, men i Løbet af et Par Dage blev min Hustru syg; hun havde Feber og slemme Smerter. En tilkaldt Læge konstaterede, at det var Aarebetændelse, og han sagde, at hun hurtigst muligt skulde indlægges paa et Sygehus til Behandling. Der blev ringet til Vejle Sygehus om at have et Værelse parat, og Falck kørte os dertil. Fru Jørgensen havde været Sygeplejerske, og hun var saa venlig at følge os til Vejle. Det var den 23. Juli, min Hustru blev indlagt, og vi haabede, at hun i Løbet af nogle Uger skulde være paa Fode igen.

Jeg havde i flere Aar ønsket at faa Lejlighed til at deltage i et Somtermøde paa Liselund, og nu syntes min Hustru, at jeg skulde tage derover, mens hun laa paa Sygehuset. Den Dag, jeg skulde afsted, lod jeg en Bil køre mig til Banegaarden, men vi lagde Vejen om ad Sygehuset, for at jeg kunde sige Farvel. Da jeg kom ind til min Hustru, viste det sig, at hun pludseligt var bleven meget syg. Der havde dannet sig en Blodprop, og det stod nok i Forbindelse med det omtalte Fald paa Gaden. Nu blev jeg hjemme og sad daglig ved min Hustrus Sygeseng. En af Lægerne havde varsomt forberedt mig paa, at den Blodprop vilde gøre mere Fortræd. Den femte August sad jeg hos hende til Klokkeren otte om Aftenen, og jeg var gerne bleven der en Time længere, men min Hustru bad mig gaa hjem til vor Datter, som nu var hjemme. Den næste Morgen blev der ringet fra Sygehuset, at vi skulde komme straks, og vi forstod, hvad det betød. Det

virkede paa mig som et lammende Slag, og det var med Besvær, jeg holdt mig oprejst. Vi fik i Hast en Bil og naaede derop, inden min Hustru udaandede, men hun var uden Bevidsthed. Og et Øjeblik efter var hendes Livslys udslukt.

Nu kom der en frygtelig svær Tid for min Datter og mig. Tiden blev saa ulidelig lang, hver Time var som en Evighed, og vi forstod ikke, hvordan vi skulde kunne holde ud at leve uden Mor. Jeg besørgede alt mekanisk og forretningsmæssigt og gjorde de nødvendige Forberedelser til Begravelsen, men jeg var ikke mig selv. Mit Følelsesliv var lammet, saa jeg hverken kunde føle Sorg eller Glæde. Og saa skrev jeg dog Dagen efter min Hustrus Død følgende Digt:

*Stokrosen blomstrer ved Husets Mur,
i Stuen dicker det gamle Ur.*

*Solen skinner i Haven som før,
men Savnet ruger bag Hjemmets Dør.*

*Den Kvinde, der gav mig sin Haand og Mund,
har lukket sit Øje i Dødens Blund.*

*Her har hun vandret for sidste Gang,
her har hun nynnnet sin sidste Sang.*

*Her har hun jublet, og her har hun grædt,
om hende minder hvert Rum, hver Plet.*

*Hun følte saa varmt, hun favned saa vidt,
for andre gik hun saa mange Skridt.*

*Der kommer en Stund, hvor Læben er stum,
hvor Øjets Taarekilde er tom.*

*Men Livet skal leves — Gud give os Mod!
Gud, kom os i Hu og vær os god.*

Bisættelsen fandt Sted den syvende August, og den tiende August blev min Hustru stedt til Hvile paa Østre Kirkegaard ved Siden af vor lille Erik. Pastor Gottlieb talte smukt og sandt, og der var et meget stort Følge og mange Kranse. Jeg takkede ved Graven og sluttede med at sige: „Herren gav, Herren tog, Herrens Navn være lovet!“

Min Datter blev nu hos mig og paatog sig at være min Husbestyrerinde. Og vi søgte at hjælpe hinanden med at bære Sorgen og Savnet, men det var meget svært. Der var et Tidspunkt efter Nytaar 1938, hvor jeg var senge-
liggende og meget syg. Læge Hobolth mente, at jeg burde sendes bort, og da jeg spurgte om, hvor han vilde have mig hen, foreslog han Hareskov, men det ønskede jeg ikke. Saa sagde han: „Jeg ved nok, hvad De tænker paa. De tænker paa Middelfart, men det er ikke sikkert, at det er det samme som i Dr. Langes Tid.“ Det endte med, at jeg blev hjemme og efterhaanden faldt mere til Ro, men mit Sind var sygt. Min Datter hjalp mig trofast med alt.

Siden Radioens Fremkomst var det gaet stærkt tilbage med Salget af Harmoniums. Fabrikken gav mig ikke mere nogen Fortjeneste, og da min sygelige Tilstand gjorde mig uskikket til at fortsætte Virksomheden, maatte jeg tænke paa at afslutte den. En Dag i Efteraaret 1938 kom en af mine tidligere Medarbejdere, Snedkermester P. Christiansen, og spurgte, om jeg vilde sælge Ejendommen. Det var jeg meget villig til; jeg vilde lade ham faa Ejendommen for det Beløb, den stod til i Ejendomsskyld, 32,000 Kroner. Det vilde han gerne give for den, og saa

var den Handel gjort. Overtagelsen skulde finde Sted den 1. Oktober. I Løbet af Sommeren realiserede jeg mit Lager af Harmoniums, og et Restparti af forskelligt Materiale solgte jeg til Andresen & Co. i Ringkøbing. Saa var det Slut med den Fabriksvirksomhed, jeg var bleven ført ind i næsten mod min Vilje, og som var lykkedes saa langt over min og andres Forventning. Min Far var Spillemand paa Landet i 37 Aar, og jeg havde fabrikeret Musikinstrumenter i 37 Aar. Vi holdt altsaa ud lige længe. Jeg var taknemlig for den Medgang, jeg her havde haft, men jeg var ogsaa glad ved, at jeg nu maatte hvile.

Min Datter og jeg trængte til nye Oplevelser og nye Indtryk, og vi indmeldte os til Sommermødet paa Liselund i 1938. Jeg vidste ikke, om det vilde interessere min Datter at være med til de mange Foredrag og Bibeltimer, men hun maatte deltage i saa lidt eller meget, som hun selv ønskede. Det varede ikke mange Dage, før hun sagde til mig: „Far, jeg anede jo ikke, at der fandtes noget i Verden, der passede saadan for mig som dette her!“ Hun vilde overvære alle Møderne og var ikke til at trække derfra. Her var der en aandelig Atmosfære, hvori hun følte, at hun kunde aande frit. Og hun beundrede Niels Dael.

En Aftenstund sad vi sammen med nogle af Mødets Deltagere i de gamle Stuer paa Liselund, og min Datter var kommen til at sidde ved Siden af Professor Vilhelm Grønbech. Han spurgte, om det var første Gang, vi var paa Liselund, og da hun svarede Ja, sagde han: „Naar man har været paa Liselund een Gang, saa kommer man igen, det kan man slet ikke lade være med.“ Vi kom ogsaa igen adskillige Gange, og efter at vi havde deltaget i Vintermødet 1940, blev vi der i to Maaneder som Elever paa Vinterskolen. Vi fik Undervisning af Professor

L. P. Larsen, Jens Byskov, Ester Møllerstedt og flere, og vi havde gode Kammerater. Det var den første af de tre haarde Frostvintre; Storebælt blev lukket af Is, og i nogen Tid kom der hverken Breve eller Aviser fra Jylland.

Anna Louise

Jeg har senere fortalt Niels Dael, at Møderne paa Liselund havde været os en Hjælp til at komme igennem den svære Tid efter min Hustrus Død, og det fik ham til at udbryde: „Herregud!“

Paa Liselund fik man Lejlighed til at høre nogle af de mest betydelige kirkelige Ordførere i Norden, og nogle af dem kunde man komme til at tale med. Her fik man en god Hjælp til Orientering i nordisk Kirkeliv. Biskop

Berggrav var en af de mest paaskønnede. Da han en Dag holdt et Foredrag om de kirkelige Forhold i Norge, sagde han, at det kirkelige Partivæsen gjorde saa megen Skade. Tonen i den kirkelige Polemik var saa ofte skarp og saarende, og det skræmte søgende Sjæle bort fra Kirken. Her blev han afbrudt af Niels Dael, som sad nede i Salen: „Det er ikke nær saa slemt her i Danmark som oppe hos Jer i Norge!“ Og Berggrav svarede: „Det kender du ikke, Niels Dael, du er saa ung!“

En Aften kom min Datter og jeg til at sidde og tale med Niels Dael efter Slutningen af et Møde, og vi kom til at tale om Grundtvigianisme. Jeg sagde, at jeg kunde vist ikke præstere mere end 50 Procent Grundtvigianisme, og det var vel sagtens for lidt. Hertil svarede Niels Dael: „Ja, der er nogle, der mener, at jeg er heller ikke helt ægte!“

Mine Forældre og mine Søsken

Det er mange Aar siden mine Forældre døde, men Minderne lever, og jeg ser tydeligt deres Ansigter og Skikkelser for mig. Jeg mindes min Fars milde, taalmodige og forhaabningsfulde Sind, hans Nøjsomhed og utrættelige Flid. Han var tidligt oppe om Morgenen, og efter et Par Timers Arbejde hjemme fik han Symaskinen spændt paa Ryggen. Saa drog han afsted til en Gaard eller et Hus, hvor han skulde sy Klæder af Familiens hjemmegjorte Vadmæl. Naar han om Aftenen kom hjem, var der atter noget at gøre, og undertiden skulde han hen at spille til et Bryllup eller et Høstgilde. Saa gik det meste af Natten med det. Indtægten ved at spille en Nat i Støv, Træk og Kulde var i Almindelighed 4 a 5 Kroner,

og de Penge var da nemt tjent, syntes han. Han smilede ironisk, naar han hørte Tale om Folk, der skulde have Ferie; det havde han aldrig følt Trang til. Søndag Eftermiddag kunde han unde sig nogle Timers Ro; saa fik han undertiden sin Violin ned fra Væggen og spillede for os. Og naar han spillede et af sine Yndlingsstykker, var Klangen i hans gamle Violin saa ren og yndefuld, at det var en Fryd at høre. Naar vi havde Plovgilde, og de Folk, der havde pløjet for os, havde faaet et Maaltid Mad, fik de ogsaa et Stykke paa Violinen, og saa fortalte han gerne om sine Oplevelser som Soldat i Krigen 1848—50. Hans Valgsprog var: Med Taalmodighed overvindes alt, jeg haaber altid det bedste.

Indtægterne var ikke store, men de skulde slaa til, der blev intet købt paa Kredit. Hvad der ikke var Penge til, maatte man undvære. Og han vedblev at arbejde, indtil en Uge før han døde. Det var vistnok det første Sygeleje, han havde haft i hele sit Liv, og da han maatte lægge sig til Sengs, vidste han, at nu var det Slut. Min Mor laa syg samtidig, men en Dag stod hun op af sin Seng og kom hen til hans Sygeleje. Da han saa hende, sagde han: „Naa, er det dig, min Ven; ja, nu skal vi skilles, men vi skal ses igen paa Opstandelsens Morgen.“ Det var i August 1905; jeg var paa Kur paa „Frydenstrand“ og fik der Telegram om min Fars Sygdom. Jeg rejste straks derfra og kom til Assendrup ved Nattetid, kort før min Far lukkede sine Øjne i Døden. Han blev 83 Aar gammel.

Min Mor var af delvis fremmed Afstamning. Hendes Farfar var som før nævnt en indvandret holstensk Snedker, som havde faaet Arbejde paa Herregaarden Tirsbæk, og som saa giftede sig med en Pige fra Sognet. Min Mor var lidt mere tung af Sind og havde mere Anlæg for Bekymringer end min Far, og dette Anlæg ud-

vikledes yderligere gennem megen Sygdom. Men i de Tider, hvor hun var nogenlunde rask, kunde hun give Udtryk for megen djærv Humor. Hun krydrede sin daglige Tale med mange Mundheld og Fyndord, som hun vidste at anvende paa en vittig og rammende Maade. Der forekom sjældent en Situation, hvor hun ikke kunde faa anbragt et passende Fyndord. Hvis en Pige var mistænkt for at gaa i Giftermaalstanker, saa hed det: „Hun hå nok andt i hind Howed end Pottskaar.“ Var en Mand mere stortalende, end der syntes at være Grund til, saa blev han skaaret ned med Ordene: „De sus i æ Avvild, såå han æ Mand, han hååd kons en Hyll, å den stod en hal Mil fræ hans Huws.“ Til en, der mente at have set en Del af Verden, kunde der siges: „Do æ vidt berejst, do hå wan jen Gong te Møll å tow Gong te Smiddes.“ Var hun særlig godt forsynet med en eller anden Ting, saa sagde hun: „Her æ jo Gudselawn å en Slump te“. Naar to Ting havde en paafaldende Lighed med hinanden, hed det: „De æ Måågen te Broogen å Sløjte te wo Sow.“ Hvis man hørte en uforklarlig Lyd, saa sagde hun: „De bildes for en dø Gejsling.“ Naar det traf sig, at jeg var lidt fornærmet over et eller andet, saa lod hun, som om hun var i stor Forlegenhed, og saa sagde hun: „Hwoe ska wo Høns da så sed i Nat?“ Det kunde ske, at jeg om Morgenen følte Trang til en Mellemmad, inden jeg var kommen rigtig i Klæderne, og saa sagde hun med paataget Bekymring i Stemmen: „Do hå jo helder ett fåt sien i Gue, i Muen er et o æ triddi Daw!“

Jeg har ofte maattet beundre min Mors Dygtighed. Hun bagte, bryggede, slagtede, malkede, kærnedede Smør og lavede Ost, syede, strikkede og farvede, besørgede den daglige Madlavning og holdt Huset i Orden. Desuden tog hun Del i Markarbejdet, navnlig i Høst og Slæt. Hendes

Arbejde var altid vel udført, og jeg forstaaer ikke, hvordan hun har kunnet faa alle disse Haandværksfag lært. Naar Trætheden overvældede hende, gik hun ind i Stuen og satte sig i en Stol, og naar hun havde siddet der nogle Minutter med lukkede Øjne, kunde hun tage fat igen. Hendes gode, følsomme og hjærtevarme Sind vil jeg aldrig glemme. Et gammelt Schwarzwalder-Ur, som nu hænger i min Stue, maalte i de mange Aar Tiden for mine Forældre. Naar jeg ser paa den Urskive, som min Mors Øjne saa tit har været rettet imod, saa synes jeg, at jeg der ser et Genskin af min Mors gode trofaste Blik. Hun døde i 1912, 85 Aar gammel.

Min ældste Søster var 21 Aar, da jeg kom til Verden, hun blev min Gudmoder og bar mig til Daaben i Engum Kirke. Efter hende var der tre Brødre, to af dem var Skrædere og den tredie Smed. De var ret forskellige indbyrdes, men alle tre gode og dygtige Mænd. En lille Søster, som blev født 1864, døde samme Aar. Min yngste Søster var mig nærmest i Alder, hun lærte mig at læse, og hun var altid god og trofast imod mig. Jeg mindes ikke, at nogen af mine Søkende nogensinde har sagt et ondt Ord til mig. Nu er de alle under Mulde, deres Ægtefæller ligesaa. Det føles underligt, at jeg, der var „Barnet“ i Familien, nu er Slægtens ældste. Naar jeg tænker paa, at flere af mine Niecer nu er Bedstemødre, forstaaer jeg, at jeg er bleven gammel.

To Datoer

Der er to Datoer, som vi nulevende Danske aldrig vil glemme. Det er den 9. April 1940 og den 5. Maj 1945. Vi mindes, hvad der skete disse to betydningsfulde Dage,

og vi husker en Del af de skæbnesvangre Begivenheder, der skete i Tidsrummet mellem disse to Datoer.

Den 9. April 1940 blev min Datter og jeg vækket ved at høre et tordnende Bulder i Luften over os. Vi skyndte os at se ud, og vi saa en Sværm af sorte tyske Flyvere, der kastede deres „Oprop“ ned over Landet. Vi forstod, at nu var Danmarks Skæbnetime inde, og vi gjorde det eneste, der nu stod i vor Magt. Vi tog hinanden i Haanden og bad Fadervor sammen. Tillid til Guds Barmhjerlighed og trofast Sammenhold mellem os Danske var nu det, der skulde holde os oppe under de Trængsler, der forestod. Senere paa Dagen saa vi de tyske Soldater drage ind i vor By. Man stod stille og iagttog de mange fremmede Ansigter; hos en enkelt saa man et fjollet Grin, men de fleste Ansigter var som en stivnet Maske. Det stod skrevet paa dem, at den Opgave, de her gik ind til, var paatvunget dem af en jernhaard Disciplin.

Saa fulgte de mange uhyggelige Begivenheder Slag i Slag. Hjemmene blev mørklagt, Presse og Radio blev ufrie, og det blev vanskeligt at faa paalidelig Besked om, hvad der foregik i Verden omkring os. I Foraaret 1941 fik min Datter Plads paa Bolbro Børnehjem i Odense, og efter at have været der et Aars Tid, kom hun ind paa Odense Amtssygehus som Sygeplejelev. Odense var en af de Byer, hvor det kom til at gaa haardt til, og her oplevede hun en Del af disse Aars Uhygge og Rædsler.

I Februar 1942 lod en engelsk Flyver en Bombe falde i Udkanten af Vejle Nørreskov. Det skete ved Nattetid, og jeg blev vækket ved Braget. Jeg forstod, at der var faldet en Bombe, men jeg haabede, at det var sket udenfor Byen, og at der ikke var sket nogen større Skade. Derfor lagde jeg mig roligt til at sove videre. Men om Morgenen fortalte min Husbestyrerinde, at nu var der

ikke mange hele Vinduesruder i Vejle By. Jeg skyndte mig ned til Byen, og her saa det frygteligt ud. Alle store Butiksruder og en Mængde Ruder i private Hjem var knust, og langs med Fortovet laa der det ene Vognmandslæs af knust Glas ved Siden af det andet. I Skoven, hvor Bomben var faldet, var mange Træer knækkede, Toppen var revet af dem, og de flækkede Stammer stod tilbage. En Række Villaer var forvandlet til en Grushob, og det var et Under, at denne Katastrofe kun kostede et enkelt Menneske Livet. I en af Villaerne boede en yngre Enkefrue, hun vaagnede ved Braget og følte, at der var noget, der hvilte saa tungt paa hende, og hun hørte sin lille Dreng klynke over, at der var saa mange Sten i hans Seng. Huset var styrtet sammen over dem, men det lykkedes dem at slippe ud af Ruinerne og at finde Husly andetsteds.

Senere blev det til, at man hørte Brag af Bombeeksplosioner omtrent hver Nat, enten fra Byen eller fra Banelinien. Ejendomme i Byen blev sprængt eller brændt af, og man hørte Hysten af Sirener, naar der var Fare for Bombeangreb. I Odense skete der mange Ulykker. Husmandsskolen blev bombet, og fire unge Læger paa Sygehuset blev skudt. Min Datter ringede mig op, naar der var sket noget særligt, for at jeg ikke skulde foruroliges af overdrevne Rygter. Hun gik og var ængstelig for min Skæbne, fordi hun vidste, at jeg havde en hemmelig Logerende. En Politimand, som var Næstkommanderende i den lokale Modstandsbevægelse, boede hos mig om Natten. Han havde en Nøgle til Huset, saa han selv kunde lukke sig ind om Aftenen og ud om Morgenens. Hvis det var bleven opdaget, kunde der være sket noget med mig.

I Slutningen af November 1944 var jeg i Assendrup et Par Dage i Anledning af et Jubilæum i Brugsforenin-

gen, og min Husbestyrerinde var ogsaa bortrejst. Da jeg kom tilbage, viste det sig, at der havde været Fremmede i Huset. Mit Skrivebord var gennemrodet og Papirerne smidt rundt omkring. En Papæske, som indeholdt en Snes Sølvgafler var fjernet fra et Skab, og en Lædermappe var ligeledes forsvunden. Vi havde ikke noget fungerende Politi paa dette Tidspunkt, og jeg fik aldrig at vide, om Gæsten var en gemen Indbrudstyv, eller om det var en Gestapomand, der havde foretaget Husundersøgelse. Det mest rystende, vi oplevede i Vejle var, da vore to gode og dygtige Overlæger paa Sygehuset, Dr. Buchholtz og Dr. Fjeldborg, blev skudt ned af en Bandit, som var i Tyskernes Tjeneste. Det skete den 26 Marts 1945.

Hver Gang man saa en Mand i tysk Uniform, regnede man med, at det var en Fjende. En Vejle-Borger mødte en tysk Soldat paa et Fortov, og idet de passerede hinanden, fik Soldaten et Skub, saa han kom ud i Rendestenen. Men saa sagde Soldaten paa uforfalsket Sønderjydske: „Do behøwver ett å skob te mæ, for a æ lisså kyw å et som do æ!“ Det var en ung dansk Mand fra Sydslesvig.

I de sidste Dage før Kapitulationen var Sdr. Villavej, hvor jeg bor, besat af Frihedskæmpere. Jeg havde tre Mand indkvarteret om Natten, de sov paa Gulvet i Stuen. I Entreen stod der et Gevær, og i et Vindue laa der en Haandgranat. Den fjerde Maj om Aftenen sad mine Naboer, Hr. og Fru Grønfeldt, inde hos mig, og vi havde lukket op for Radioen. Og saa oplevede vi det uforglemmelige Øjeblik, da det blev meldt fra England, at Tyskerne havde kapituleret! Faa Minutter efter kom en Flok af vore Naboer i Gaden stormende ind til os og raabte: „Til Lykke!“ De løb fra Hus til Hus for at dele Glæden med andre.

Den femte Maj var jeg nede i Byen, og der var en saa-

dan Trængsel i Gaderne, at man havde vanskeligt ved at komme igennem. En Mand fra mit Nabolag var i Fredericia den Dag; der var Banegaarden fyldt med tyske Flygtninge, og der var et ubeskriveligt Svineri i Lokalerne. En uniformeret tysk Dame holdt en Tale til sine Landsmænd, og hun sagde: „I Dag hejser Danskerne deres Flag — i Morgen har de ikke noget at spise!“ Hun havde, som mange andre Tyskere, ladet sig bilde ind, at vi Danske fik vore Fødemidler fra Tyskland.

Min Datter oplevede 5. Maj-Jubelen i Odense, men der fik Dagen en tragisk Slutning. Sidst paa Eftermiddagen opstod der Uroligheder i Gaderne, og nu gik Tyskerne helt amok. De gav sig til at skyde med Kanoner, og mange uskyldige Mennesker blev deres Ofre. Ca. 100 Mennesker blev bragt ind paa Sygehusets Skadestue; en Snes af dem var dræbt og de øvrige saarede.

Mange Ulykker gik i disse onde Aar hen over vort Land, men da Freden kom, saa vi med Haab Fremtiden i Møde. Nu var Danmark atter et frit Land, og nu skulde der bygges op.

Tilbageblik

Naar man er naaet op i Halvfjerdserne og ser tilbage paa de mange Aar, man har levet, saa er det en broget Række af Billeder, der ruller sig op for ens indre Blik. Man mindes sit Livs afgørende Begivenheder, Sorger og Glæder man har oplevet, smertelige Nederlag og lykkelige Sejre. Man mindes Mennesker, som man mødte paa sin Vej, og som kom til at øve Indflydelse paa ens Skæbne. Og man husker mange smaa Oplevelser, der ikke var af særlig Betydning, men som alligevel hører med til Billedet.

Naar jeg søger at samle de mange Enkeltheder til en

Helhed, saa synes jeg, at en stor Del af min Livsvej kan karakteriseres med Salmelinien: Langs med Svælget Vejen gaar. De ængstelige Anelser, der i min tidlige Barndom gik igennem mit Sind, naar jeg tænkte paa min Fremtid, gik i nogen Grad i Opfyldelse. Jeg frygtede for, at Livet vilde kræve mere af mig, end jeg var i Stand til at yde, og de Krav, der i min Ungdom blev stillet til min Arbejdskraft, var ofte over Evne. Jeg var ikke stærk nok til at præstere et sundt Menneskes Arbejdsydelse, og jeg var ikke syg nok til, at der blev taget Hensyn til min Svaghed. Mindreværdsfølelse og en sygelig overdreven Skyldfølelse blev Frugten af, at jeg Gang paa Gang blev mindet om min fysiske Underlegenhed. Samtidig var der i mit Sind en skjult Trods, en Trang til Selvhævdelse, der ventede paa en Mulighed for at gøre sig gældende.

I mine Barneaars lysere Stunder havde jeg undertiden næret hemmelige Drømme om, at der skulde komme en Tid, hvor jeg blev i Stand til at gøre mig gældende paa en Maade, som man ikke havde ventet. Og nu tør jeg vel sige, at ogsaa denne Anelse i nogen Grad gik i Opfyldelse. Jeg har haft mere Medbør i min Livsgering og høstet mere Anerkendelse, end jeg nogensinde havde vovet at drømme om. Hvis en venlig Fe i min Barndom havde skænket mig Opfyldelsen af tre Ønsker, vilde jeg aldrig have vovet at ønske mig saa megen Lykke og Medgang, som Livet efterhaanden har skænket mig. Men det blev vundet gennem Strid og anstrengt Arbejde.

Det Tryk, der i Barneaarene hvilede over mit Sind, kom ogsaa til at præge min religiøse Udvikling. Jeg begyndte tidligt at gruble over religiøse Problemer. Tanken om Døden var mig ikke fremmed, og jeg havde hørt og læst, at man skulde omvende sig for at komme i Himlen. Naar jeg sammen med mine Forældre var til Gudstjeneste i

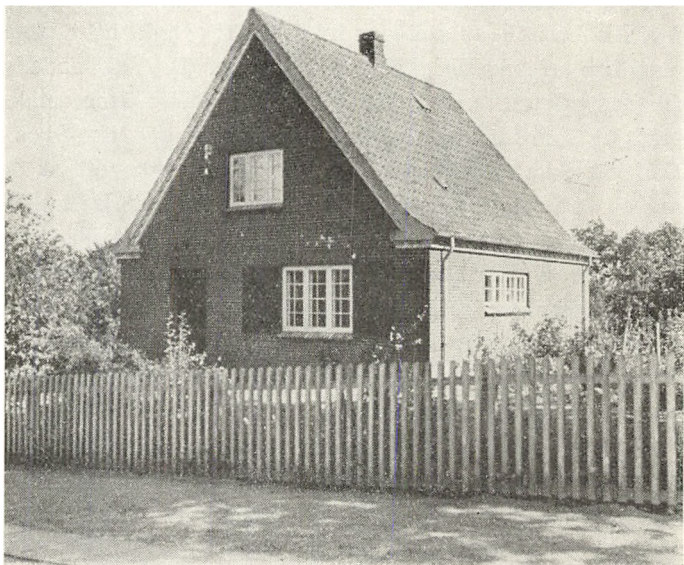
Engum Kirke, anstrengte jeg mig for at forstaa Præstens Prædiken, og jeg haabede, at han vilde sige noget, der kunde hjælpe mig til Vished om, at jeg var et frelst Menneske. Jeg mindes en Søndag i Kirken, hvor jeg følte mig overvældet af Tungsind, fordi der ikke syntes at være noget, der kunde hjælpe mig til Fred og Klarhed. Men saa skete der pludselig det, at det sjælelige Tryk forsvandt, og at en forunderlig lys og lykkelig Stemning fyldte mit Sind. Det følte, som om en Engel havde hvisket i mit Øre: Du skal ikke være ked af det, for du er et Guds Barn, og der er ikke noget at være bange for!“

I mine unge Aar sluttede jeg mig til K.F.U.M. og fandt der adskillige gode Venner. Men jeg var sky og overfølsom, og jeg kunde ikke tale med nogen om det, jeg gik og kæmpede med. Det varede en Række Aar, inden jeg naaede til Afklaring og Fred, men det var en Lykke, at jeg fik Lov til at stride min Strid til Ende uden Indblanding af ukaldede Fødselshjælpere. Da jeg endelig fik fast Grund under Fødderne i aandelig Henseende, blev jeg samtidig befriet for Menneskefrygt. Min Sjælefred var ikke afhængig af, om jeg var „anerkendt“ af de andre. Jeg havde Interesser, som mine Venner ikke altid forstod eller billigede, men det anfægtede mig ikke. Da jeg senere i Livet kom til at optræde som Oplæser og Foredragsholder, viste det sig, at det mest var i grundtvigske Kredse, man havde Brug for mig og forstod mine Tanker. Men jeg har Venner i forskellige kirkelige Lejre, og jeg glæder mig over alt Kristenliv, der bærer Ægthedens Præg. Jeg synes stadig, at den mest ægte Kristendomsform, jeg har mødt, er den gammeldags Gudsfrygt, der prægede Livet i mit Barndomshjem. Mine Forældres strenge Pligtfølelse og vaagne Samvittighedsliv, deres Evne til selvstændig Vurdering af aandelige Værdier og

deres Sky for alt uægte giver dem i mine Øjne et Fortrin for megen velorganiseret Retnings-Kristendom i vor Tid.

Der har været kritiske Tider i mit Liv, hvor Mørket sænkede sig om mig, og hvor der ikke syntes at være Vej frem. Men det viste sig hver Gang, at det var kun en mørk Port, jeg skulde passere, der var Lys og Dag bagved. Og naar jeg en Dag skal igennem den sidste mørke Port, saa tror jeg, at der ogsaa bag den venter mig et nyt Lys og en ny Dag.

— Min Datter, som er uddannet Sygeplejerske, er nu atter hjemme hos mig efter at have været ude blandt Fremmede i syv Aar. Og nu er hun „Livet i Huset“ i vort fælles Hjem, „Skovhaven“, Sdr. Villavej, Vejle.

„Skovhaven“